

บทวิเคราะห์การทุนการเมืองของประยูร จรรยาวัชร์

ในช่วงระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 นั้น ประยูร จรรยาวัชร์มีผลงานการทุนการเมืองที่เป็นผลงานประจำ ซึ่งตีพิมพ์ลงหนังสือพิมพ์สองฉบับคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย โดยในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนั้น ประยูร จรรยาวัชร์ มีผลงานที่ตีพิมพ์ตลอดช่วงการศึกษาของผู้วิจัย ส่วนในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยนั้น มีผลงานตีพิมพ์ที่สามารถค้นคว้าได้ จากวันที่ 1 พฤศจิกายน 2516 ถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2517 เท่านั้น ซึ่งเป็นรัฐบาลชุดที่ 1 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ฉะนั้น ในการวิเคราะห์การทุนการเมืองของ ประยูร จรรยาวัชร์ ในรัฐบาลชุดที่ 1 นี้ จะเป็นการวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวมาแล้ว

1. การทุนการเมืองในรัฐบาลชุดที่ 1 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ จากช่วง วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง วันที่ 25 พฤษภาคม 2517 มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดหรือตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษา ดังนี้คือ

1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับสังคมนิยม ในช่วงเวลาที่นายสัญญา ธรรมศักดิ์เข้ามาบริหารประเทศนั้น ประยูร จรรยาวัชร์ ได้เขียนผลงานที่เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสังคมนิยมไว้รวมประมาณ 150 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 408) โดยเป็นภาพที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจำนวน 113 ภาพ และตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยจำนวน 37 ภาพ โดยที่ภาพต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแยกเป็นแนวความคิดย่อยได้ดังนี้คือ

1.1 แนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกาสังคมนิยม มีจำนวนทั้งสิ้นรวมประมาณ 39 ภาพ เป็นภาพซึ่งตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ โดยแนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกาสังคมนิยมที่ประยูร จรรยาวัชร์ ได้นำเสนอนั้น โดยส่วนใหญ่ จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดหรือการเปลี่ยนแปลงกฎและระเบียบต่าง ๆ ตั้งแต่ที่เคยมีมาจากอดีต หรือความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนิยมที่เป็นการยึดค่านิยมใหม่ตามแบบตะวันตก หรือที่เรียกว่า ความทันสมัย (Modernization) โดยที่ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับสังคมนิยมของไทย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมนิยมไทยที่มีเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงในด้านแฟชั่น การแต่งกาย ซึ่งมีการลอกเลียนแบบมาจากฝรั่งชาวตะวันตก ตลอดจนการละเมิดกฎหมาย ระเบียบของบ้านเมืองของคนบางกลุ่มในสังคมนิยม รวมถึง ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมต่าง ๆ ซึ่งทำให้มีการละเมิดกฎเกณฑ์ทางศาสนาและมีการหลอกลวงประชาชนให้คล้อยตามในสิ่งที่ตนคิดขึ้นมา เป็นต้น และปัญหาทางสังคมนิยมประการหนึ่งที่ ประยูร จรรยาวัชร์ได้เสนอออกมาก็คือ การละเมิดกติกาสังคมนิยมโดยการใช้อำนาจ

ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ที่มีการทำร้ายกัน หรือมีการยกพวกตีกันเสมอ ๆ จนทำให้มีการบาดเจ็บ จนบางครั้งก็ถึงแก่ชีวิต และทำให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบไปด้วย รวมทั้งการยึดค่านิยมผิด ๆ ของเยาวชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นผลมาจากมีการเปลี่ยนแปลงกติกาดั้งเดิมของสังคม และศีลธรรมอันดีงามที่เคยประพฤติ ปฏิบัติกันมาทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป ภาพที่เกี่ยวกับกติกาสังคมที่ประยุร จรรยาวัชร์ นำเสนอในช่วงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 25 พฤษภาคม 2517 จะเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

- การละเมิดกติกาสังคมของเยาวชน โดยการใช้กำลังในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ เช่น การใช้กำลังในการทำร้ายกัน จนบางครั้งทำให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบไปด้วย (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 11, 28 พ.ย. 16/2 ธ.ค. 16/28 ม.ค. 17/20 มี.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 4 พ.ย. 16/19 ม.ค. 17) ตัวอย่างจากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 28 ม.ค. 17 ชื่อภาพ "พี่น้องกันฆ่ากัน?" สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในด้านการใช้กำลังในการทำร้ายกันของเยาวชน และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 4 พ.ย. 16 ชื่อภาพ "คนไหนน.ร.จริง คนไหนเกิ?" เป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพการฉ้อโกงดังกล่าวเช่นกัน (ดูภาคผนวกหน้า 182)

- การยึดถือค่านิยมใหม่ของเยาวชนหรือคนกลุ่มต่าง ๆ การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพย์ อบายมุข ฯลฯ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านแฟชั่น การแต่งกาย ที่รับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากเกินไป ตลอดจนการยึดค่านิยมใหม่ ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีงามในอดีต การละทิ้งค่านิยมและประเพณีดั้งเดิมโดยสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ สิทธิต่าง ๆ ที่เคยมีมา เช่น การให้สิทธิแก่ผู้หญิงเท่าเทียมผู้ชาย ความพยายาม การเรียกร้อง เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่าง ๆ เป็นต้น (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4, 25 พ.ย. 16/ 23 ธ.ค. 16/27 ม.ค. 17/3, 16, 17, 18 ก.พ. 17/21 เม.ย. 17/2, 7, 19 พ.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 8 พ.ย. 16) ตัวอย่างจากภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2 พ.ค. 17 ชื่อภาพ "วิธีแก้ปัญหาค้นโลก" เป็นภาพสะท้อนเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมที่แตกต่างไปจากอดีต และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 8 พ.ย. 16 ชื่อภาพ "คุณครูในยุคนประชาธิปไตย" สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีของสังคมไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับระบบอาวุโส (ดูภาคผนวกหน้า 183)

- การละเมิดกฎหมายบ้านเมืองของบุคคลต่าง ๆ เช่น การจี้ปล้น ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ตลอดจนการใช้ช่องว่างของกฎหมายให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง สืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายบ้านเมืองที่ล้าหลัง จนเปิดโอกาสให้มีการกระทำผิดกันอยู่เสมอ (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4, 19 พ.ย. 16/

25, 26, 27, 29 มี.ค. 17/8 พ.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 5 พ.ย. 16/15 ม.ค. 17/3 เม.ย. 17) ตัวอย่างภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25 มี.ค. 17 ชื่อภาพ "ภาราสาวะถี..." ซึ่งให้เห็นถึงสภาพทางสังคมที่มีการกระทำที่เยี่ยงกฎหมายเป็นประจำ และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 3 เม.ย. 17 ชื่อภาพ "ผมสู้ไม่ไหวค้าบ" ซึ่งให้เห็นถึงความไม่สามารถของผู้รักษากฎหมายในการจัดการกับผู้ละเมิดกฎหมายบ้านเมือง (ดูภาคผนวกหน้า 184)

- ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมอันเนื่องมาจากการละเลยข้อบังคับทางศาสนาต่าง ๆ รวมถึงความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องศาสนา ตลอดจนการก่อตั้งลัทธิใหม่ขึ้นมาหลอกลวงชาวบ้านให้เชื่อถือ ศรัทธา ในประเด็นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ทางศาสนาเพราะในทางพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องเช่นนี้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10, 11 ก.พ. 17/21 เม.ย. 17) ตัวอย่างภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 11 ก.พ. 17 ชื่อภาพ "นักบุญยุครวดเร็ว" เป็นเหตุการณ์ที่มีผู้แอบอ้าง ประกาศตัวว่าเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการกระทำที่หลอกลวงประชาชน (ดูภาคผนวกหน้า 185)

แนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกาของสังคมในช่วงนี้ ประยูร จรรย์วณิช ได้เสนอแนวความคิดหลักที่สะท้อนสภาพทางสังคมในแง่ของกฎ ระเบียบ กติกาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมการเมือง เช่น ในเรื่องความเท่าเทียมของสิทธิ หน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้สะท้อนออกมา เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 ก.พ. 17 ชื่อภาพ "สิทธิสตรีวันนี้" ได้เสนอให้เห็นถึงสิทธิของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม นอกจากนี้เขายังชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง เช่น การให้เสรีภาพแก่เยาวชนมากเกินไป หรือการยอมให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทต่อกิจกรรมบางเรื่อง และลดความสำคัญของระบบอาวุโสไป เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 8 พ.ย. 16 ที่มีชื่อภาพว่า "คุณครูในยุคประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่ผู้ใหญ่ในยุคนี้ต้องเชื่อฟัง ตลอดจน การรับเอาวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามามากขึ้นเช่น ในเรื่องของการแต่งกาย เสรีภาพ ความวิปริตทางเพศ เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 12 พ.ค. 17/19 พ.ค. 17 และดูภาคผนวกหน้า 183, 185)

ส่วนแนวความคิดรองที่ประยูร จรรย์วณิช ได้นำเสนอ มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการละเมิดกฎเกณฑ์ของกฎหมาย อันเนื่องมาจากความไม่ศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงความอ่อนแอของกฎหมายและผู้รักษากฎหมาย ตัวอย่างจากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 มี.ค. 17 ชื่อภาพ "เบื่อน่าย เช็ดยาก" ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพและอำนาจในการจับกุมสอบสวนของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลให้มีผู้ละเมิดกฎหมายบ้านเมือง

กันอย่างมากมายและผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนก็คือประชาชนนั่นเอง (ดูภาคผนวกหน้า 186)

1.2 แนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ มีจำนวนรวมจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และประชาธิปไตยรวมกันประมาณ 57 ภาพ ซึ่งโดยภาพรวม เป็นการเสนอภาพที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในทางลบ หรือที่เรียกว่าความตกต่ำทางเศรษฐกิจนั่นเอง โดยแนวความคิดที่เสนอเป็นเรื่องของความยากจน ชนชั้นของคนในสังคมในแง่ของการดำรงชีวิต ตลอดจนความล้มเหลวในด้านการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล รวมถึงสภาวะความกดดันอันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจของโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรงและโดยอ้อม ปัญหาส่วนใหญ่ที่ประจักษ์ จรรยาวัจน์ นำเสนอเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- ความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับปากท้อง เช่น ของกินของใช้ขึ้นราคาเพราะมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ภาวะเงินเฟ้อ เงินฝืด การฉวยโอกาสกักตุนสินค้าเพื่อเก็บไว้ขายในราคาที่แพงขึ้นหรือขายในตลาดมืด ซึ่งทำให้สภาพการณ์เลวร้ายลงไปกว่าเดิม ภาวะความตกต่ำทางเศรษฐกิจนี้ เป็นปัญหาของคนในสังคมที่ต้องเผชิญอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมโดยรวม ปัญหานี้ ยังรวมถึงพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น การลุ่มหลงในอบายมุขต่าง ๆ การเล่นการพนัน การดำรงชีวิตที่มุ่งเพียง (ดูไทยรัฐวันที่ 18 พ.ย.16/ 14, 31 ต.ค.16/1, 15, 22, 30, ธ.ค.16/5, 13, 14, 15, 19, 21 ม.ค.17/3 ก.พ.17/7, 12, 15, 17 มี.ค.17/3 พ.ค.17 และ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 10, 19 ธ.ค.16/7 ม.ค.17/7, 23 มี.ค.17/9 เม.ย.17/9 พ.ค.17) เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 15 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "จะอดต้องอด" ซึ่งให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ต้องต่อสู้กับราคาของกินของใช้ที่ขึ้นราคาอยู่เสมอ และภาพวันที่ 29 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "ศูนย์ของคนประหยัด" ซึ่งให้เห็นในเชิงประชดประชันในเรื่องการดำรงชีวิต ภาพวันที่ 21 ม.ค.17 ชื่อภาพ "การละเล่นกีฬาซ่อนหาวันนี้" ก็เป็นการชี้ให้เห็นถึงการฉวยผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่ใช้สภาพทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนเอง (ดูภาคผนวกหน้า 186, 187)

- ปัญหาในเรื่องของน้ำมัน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ในโรงงานอุตสาหกรรม ยานยนต์ต่าง ๆ รวมถึงการขนส่งเพื่อให้ประชาชนช่วยกันประหยัดน้ำมัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นผลมาจากสภาวะการขาดแคลนน้ำมันภายในประเทศ และส่งผลให้ราคาน้ำมันขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 14, 23, 25, 29 พ.ย.16/4, 6, 8, 18 ธ.ค.16/20 ม.ค.17 20 ม.ค.17 และดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 18, 23 พ.ย.16/3 ธ.ค.16) ดังจะเห็นได้จากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 23 พ.ย.16 ชื่อภาพ "ควายเหล็กกำศรवल" ซึ่งให้เห็นถึงสภาวะการขาดแคลนน้ำมัน

ของประเทศ และภาพวันที่ 4 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "ประโยชน์ขัดกันอย่าบรลย" ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำมัน ภาพวันที่ 18 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "บ่นไป เต็มไป" ซึ่งให้เห็นถึงสภาวะที่น้ำมันมีราคาแพงขึ้น และภาพประจำวันที่ 6 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "น้ำมันขาดแคลน คู่กับแฟนควรวัดไฟ" เป็นการแสดงอารมณ์ขันที่มีต่อสภาวะที่เกี่ยวกับน้ำมันเป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 188, 189)

- การแก้ปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจของผู้บริหาร จะเป็นไปในลักษณะของการเสนอให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ เช่น การแก้ปัญหาในเรื่องข้าวขาดแคลน โดยจะเป็นไปในลักษณะของการวิจารณ์การทำงาน เห็นด้วยหรือไม่ และถ้ามีการแก้ปัญหาอย่างได้ผล ก็จะมีลักษณะของการชมเชย หรือบางครั้งก็ชี้ให้เห็นภาวะความกดดันของผู้บริหารที่มีต่อปัญหาต่าง ๆ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19, 25 ธ.ค.16/10, 24 มี.ค.17 และดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 29 ธ.ค.16/5 ม.ค.17/28 ก.พ.17/2, 4, 12 มี.ค.17) ตัวอย่างภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 2 มี.ค.17 ชื่อภาพ "ท่านป่วย ผมก็ป่วย" ซึ่งให้เห็นถึงความคิดเห็นที่มีต่อผู้บริหารในเรื่องที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และภาพวันที่ 4 มี.ค.17 มีชื่อภาพว่า "ท่านไม่ได้ตกม้า แต่ม้ามันตายเอง" สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางเศรษฐกิจที่ผู้บริหารเผชิญอยู่ในขณะนั้น (ดูภาคผนวกหน้า 190)

- สภาวะความตกต่ำทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งส่งผลมาถึงสภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง เช่น การขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็มีผลต่อสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจของไทยเช่นกัน และ ประยูร จรรยาวัชร์ ได้นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ 2 ภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 27 ธ.ค.16 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 26 ธ.ค.16 ตัวอย่างจากภาพวันที่ 27 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "อวสานต์ของยุคสัตว์เหล็ก" เป็นการชี้ให้เห็นถึงการขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย (ดูภาคผนวกหน้า 191)

แนวความคิดหลักที่ประยูร จรรยาวัชร์ นำเสนอเกี่ยวกับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงนี้ก็คือ ปัญหาพื้นฐานในด้านการดำรงชีวิตของคนในสังคม หรือปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับปากท้องนั่นเอง เนื่องจากในช่วงนี้ ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาหลายด้านสืบเนื่องมาจากการชงกั้นทางเศรษฐกิจมาเป็นเวลานาน ครั้นเมื่อระบบการเมืองเปลี่ยนแปลงไปแต่ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงตามไม่ทัน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การขาดแคลนสิ่งของอุปโภค บริโภค การฉวยโอกาสของบุคคลบางกลุ่ม ปัญหาเงินเฟ้อ ของแพง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหานั้นฐานที่เกิดขึ้นจริงและสะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมา

แนวความคิดรองที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่สะท้อนผ่านภาพการ์ตูนได้แก่ ปัญหาในเรื่องน้ำมัน เช่น การขาดแคลนน้ำมัน ซึ่งมีผลให้ราคาน้ำมันขึ้นเป็นเงาตามตัว ปัญหานี้ ประยูร จรรย์awangษ์ ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาวะการณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำมัน เช่น การใช้รถจักรยาน หรือรถสามล้อถีบ ในการสัญจรแทนรถยนต์ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 แนวความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงของสังคมโดยรวม มีจำนวนรวมจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและประชาธิปไตย ประมาณ 54 ภาพ ซึ่งแนวความคิดที่ประยูร จรรย์วรงค์ ได้สะท้อนออกมาผ่านภาพการ์ตูนของเขานั้น ชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์บางอย่างที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมในแง่ของการดำรงชีวิต และเขาได้หยิบยกเอาเหตุการณ์ หรือตัวอย่างของเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งปัจจัยจากภายในระบบสังคมและภายนอก ระบบสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การจี้ปล้น ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพที่ถูกทำลายโดยปัจจัยบางอย่าง รวมตลอดถึงปัจจัยจากภายนอก ระบบสังคม เช่น การรุกรานจากต่างชาติด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยประเด็นปัญหาที่เขาได้หยิบยกขึ้นมา แยกได้ดังนี้

- การขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอันสืบเนื่องมาจากสภาพทางสังคมที่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจี้ปล้น การหลอกลวง และการใช้วิธีการที่ไม่เป็นธรรมของผู้ที่เหนือกว่าต่อผู้ที่ด้อยกว่าหรืออ่อนแอกว่า เช่น การข่มขู่ บังคับ รวมทั้งที่เกิดจากความประมาทของตนเอง (ดูไทยรัฐวันที่ 2, 21 ธ.ค. 16/17, 19 ก.พ. 17/4, 10, 19, 29, 30, 31 มี.ค. 17/5, 6, 22, 23 เม.ย. 17/8, 12, 17, 17พ.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 19 ก.พ. 17/7, 19 เม.ย. 17/8, 15 พ.ค. 17) ตัวอย่างจากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4 มี.ค. 17 ชื่อภาพ "บ่อทองกลางกรุง" สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่มีการจี้ ปล้น กันเสมอในช่วงนี้ และภาพจากไทยรัฐวันที่ 30 มี.ค. 17 ชื่อภาพ "อย่าไว้ใจทาง" เป็นการสะท้อนในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยอันเนื่องมาจากการจี้ปล้น เช่นเดียวกัน และภาพประจำวันที่ 22 เม.ย. 17 ชื่อภาพ "เห็นใจฝ่ายไหน" ก็เป็นการบรรยายให้เห็นถึงสภาพสังคมที่มีการจี้ปล้นกันเป็นประจำ (ดูภาคผนวกหน้า 191, 192)

- การขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากสวัสดิการและสวัสดิภาพที่พึงมีพึงได้จากหน้าที่และการบริการของรัฐ เช่น สภาพแวดล้อมเป็นพิษ ภัยหามลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม อากาศเป็นพิษ น้ำเสีย ฯลฯ โดยที่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้รัฐจะต้องมีมาตรการในการป้องกันและแก้ปัญหาเพื่อสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 5, 8, 24 ก.พ. 17/2, 5, 9 มี.ค. 17/4, 12, 13, 15, 16, 21, 24, 28 เม.ย. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 15 ธ.ค. 16/24 เม.ย. 17) เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐประจำวันที่ 19 ก.พ. 17 ชื่อภาพ "ความเจริญของบ้านเมือง" สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความมั่นคง ปลอดภัยอันเนื่องมาจากการถูกละเลยจากรัฐ และภาพประจำวันที่ 5 เม.ย. 17 ชื่อภาพ "พ่อเลือ่ว่างาย ?" เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสวัสดิภาพของครูโรงเรียนราษฎร์ที่ถูกเจ้าของโรงเรียนไล่ออก หรือไม่จ่ายเงินเดือนตอนปิดเทอม โดยที่รัฐไม่ได้มีมาตรการในการแก้ปัญหาอย่างได้ผล และในด้านที่เกี่ยวกับ

สภาพแวดล้อมนั้น เขาได้เห็นถึงความสำคัญมาก โดยสะท้อนผ่านออกมาเป็นภาพการ์ตูนหลายภาพ ตัวอย่างจากภาพประจำวันที่ 2 มี.ค.17 ชื่อภาพ "โลกเจริญขึ้น?" เป็นการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่มีต่อมวลมนุษย์ และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 24 เม.ย.17 ชื่อภาพ "อติวิบัติกรรม" โดยเขาได้บรรยายถึงสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะนั้น เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 193,194)

- สภาพความไม่มั่นคงอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม เช่น การรุกรานจากต่างชาติ ตัวอย่างคือ การรุกรานจากคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาทำร้ายราษฎรไทยแถบชายแดน หรือการที่ประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศ หรือความขัดแย้งต่อบางประเด็นที่อาจนำไปสู่การสู้รบกัน เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 7,9,12,24 มี.ค.17/12 ก.พ.17/16 พ.ค.17 และประชาธิปไตยวันที่ 6,21,25 มี.ค.17/31 มี.ค.17) ตัวอย่างภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 7 มี.ค.17 ชื่อภาพ "เสียใจ ใครจะเสียใจกว่ากัน?" สะท้อนให้เห็นถึงการแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทย โดยสหรัฐฯ และภาพวันที่ 12 ก.พ.17 ชื่อภาพ "หม่อมมันแน่" สะท้อนให้เห็นถึงการแทรกแซงและการครอบงำทางด้านเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นในประเทศไทย และการกวาดล้างที่ดินของประเทศไทย (ดูภาคผนวกหน้า 195)

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสังคมโดยรวมนี้ เป็นการเสนอภาพการ์ตูนที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม โดยแนวความคิดหลักจะเกี่ยวข้องกับ ความปลอดภัยอันเนื่องมาจากสภาพของสังคมเอง เช่น การจี้ปล้น การชิงทรัพย์ การหลอกลวง ช่มชู้ ฯลฯ ซึ่งสิ่งดังกล่าว ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมโดยรวมทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐ ประยูร จรรยาวัช ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐและการดำเนินงานของรัฐ รวมประมาณ 152 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวก หน้า 408) โดยตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รวมประมาณ 62 ภาพ และในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย รวมประมาณ 90 ภาพ โดยแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐ สามารถแยกเป็น

2.1 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบการเมือง เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถาบันและองค์กรต่าง ๆ ภายใต้ระบบการเมืองในช่วงนี้ แยกเป็น

2.1.1 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบราชการและข้าราชการ มีจำนวนรวม 11 ภาพ เป็นแนวความคิดที่ ประยูร จรรยาวัชมีต่อระบบราชการและข้าราชการไทยในช่วงนี้ โดยเขาได้หยิบยกสภาพความเป็นจริงของระบบราชการไทย ว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง เช่น ในเรื่องนี้อาจถือได้ว่าเป็นธรรมชาติของระบบราชการไทย เช่น ในเรื่องของการแย่งชิงตำแหน่ง ความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ ความเกียจคร้านในการทำงาน การทุจริต การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ฯลฯ (ดูไทยรัฐวันที่ 25 ต.ค.16/7, 16 พ.ย.16/3, 10 ก.พ.17/28 เม.ย.17/6 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 15 เม.ย.17) ตัวอย่างจากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 7 พ.ย.16 ชื่อภาพ "กีฬาข้าราชการประจำ" เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการช่วงชิงตำแหน่งของทางราชการ และภาพวันที่ 6 พ.ค.17 ชื่อภาพ "จะให้หนักเลี้ยวเปรี้ยวเหมือนนกปลา" สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของระบบข้าราชการไทยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (ดูภาคผนวกหน้า 196)

มีแนวความคิดหนึ่งที่ ประยูร จรรยาวัช เสนอให้เห็นคือ ความเปลี่ยนแปลงของตัวข้าราชการ อันเนื่องมาจากการที่ระบบการเมืองมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้อำนาจและบทบาทของข้าราชการถูกควบคุมมากขึ้น โดยภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 13 พ.ย.16 ชื่อภาพ "ข้าราชการวานนี้และวันนี้" เป็นการสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งของข้าราชการ มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งที่เขาเห็นด้วย และวาดภาพสะท้อนผ่านทางการ์ตูนออกมา เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 17 เม.ย. 17 ชื่อภาพ "ขึ้นจากรกเสียดี" และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 16 เม.ย.17 ชื่อภาพ "สิ้นเวรสิ้นกรรมเสียดี" สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่มีการเสนอให้มีการยกเลิกเลิกสโมสรข้าราชการทั่วประเทศ เพราะเป็นต้นเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ดี เช่น เป็นการเพาะหนี้สิน ทำลายสุขภาพ ต้นเหตุคอร์รัปชัน แหล่งมั่วสุมอบายมุข ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ประยูร จรรยาวัช ไม่เห็นด้วย (ดูภาคผนวกหน้า 197, 198)

2.1.2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของสถาบันรัฐสภา ซึ่งเป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐสภาที่มีต่อระบบการเมืองในขณะนั้น มีจำนวน 27 ภาพ โดยในช่วงนี้ ประเทศไทยเพิ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในทางการเมือง ดังนั้น จึงยังไม่มีสมาชิกรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ในการวิพากษ์ วิจารณ์ จึงเป็นการวิพากษ์ วิจารณ์สมาชิกสภานิติบัญญัติที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลชุดเก่า คือ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งในระยะแรกยังคงดำรงตำแหน่งอยู่ และในต่อมาจึงถูกยกเลิกไป ต่อมาได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติขึ้นมาใหม่โดยองค์พระมหากษัตริย์ โดยทรงเลือกจากผู้ที่มีความรู้ในสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ทำหน้าที่แทนรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เพราะในขณะนั้นร่างรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ดังนั้นในรัฐบาลชุดที่หนึ่งของนายสัญญา ธรรมศักดิ์นี้ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรรัฐสภา จึงเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของสภานิติบัญญัติที่มาจากการแต่งตั้ง ทั้งจากรัฐบาลชุดเก่าซึ่งในระยะแรกยังคงดำรงอยู่ และหลังจากถูกยกเลิกและแต่งตั้งขึ้นมาใหม่โดยองค์พระมหากษัตริย์ ดังนั้น ในช่วงนี้ จึงมีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐสภาอยู่ 2 ช่วง

ช่วงที่ 1 การวิพากษ์ วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับความชอบธรรมของสมาชิกสภานิติบัญญัติที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลชุดเก่า ซึ่งขาดความชอบธรรม และประยุทธ์ จรรยาวงษ์ ได้วาดภาพการ์ตูนในเชิงล้อให้ลาออกจากสมาชิกภาพเสีย เพราะมีสมาชิกบางส่วนที่ไม่ยอมลาออก ซึ่งในการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ ได้สิทธิประโยชน์มากมาย ความคิดเห็นของเขาโดยสรุปคือ ต้องการให้สมาชิกสภานิติบัญญัตินี้ สิ้นสภาพไปพร้อมกับรัฐบาลชุดเก่า (ดูไทยรัฐวันที่ 26 พ.ย.16/ 2,3 ธ.ค.16 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 25,30 พ.ย.16/9 ธ.ค.16) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 26 พ.ย.16 ชื่อภาพ "เนื้อช้าง" เป็นการชี้ให้เห็นถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ โดยไม่ต้องทำงานหนัก และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 25 พ.ย.16 ชื่อภาพ "นั่นแน่" สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของสมาชิกสภานิติบัญญัติและมีการเรียกร้องให้ลาออก (ดูภาคผนวกหน้า 198,199)

ช่วงที่ 2 แนวความคิดที่มีต่อสภานิติบัญญัติ ชุดที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งโดยองค์พระมหากษัตริย์ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นการชั่วคราว ในช่วงนี้ ประยุทธ์ จรรยาวงษ์ แสดงความคิดเห็นต่อสมาชิกสภานิติบัญญัตินิวชุดใหม่ ที่เหมือนกับชุดเก่าอยู่ประการหนึ่งคือ ในด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้จากการเป็นสมาชิก ตัวอย่างเช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ 20 ม.ค.17 เป็นการเปรียบเทียบว่าเหมือนกับอ้อยเข้าปากช้าง และภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ 13 ก.พ.17 ชื่อภาพ "โฉมหน้าผู้รักชาติผู้ใหม่" ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ (ดู ไทยรัฐวันที่ 28 ธ.ค.17/

20 ม.ค.17/13 ก.พ.17 และ คู่มือคนวงหน้า 199)

อีกแนวความคิดหนึ่งซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกสภานิติบัญญัติก็คือ ความไม่รับผิดชอบต่อนักที่ เช่น การขาดประชุมสภา ซึ่งอาจถือว่าเป็นแนวความคิดหลักในช่วงนี้ เพราะมีภาพที่เกี่ยวกับการขาดประชุมสภาหลายภาพ (ดูไทยรัฐวันที่ 10, 16, 17 มี.ค.17/ 19 พ.ค.17 และประชาธิปไตย 10 มี.ค.17) ตัวอย่างจากภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 มี.ค.17 ชื่อภาพ "เกียรติเอา เงินเอา งานไม่เอา" เป็นการขาดประชุมระหว่างพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสภานิติบัญญัติ และภาพจากหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตยวันที่ 10 มี.ค.17 ชื่อภาพ "เชิญไปเผยแพร่ทางโน้นก่อนเออะพ่อคุณ" เป็นอีกภาพหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบต่อนักที่ของสมาชิกสภานิติบัญญัติ และในส่วนที่เกี่ยวกับการออก กฎหมายรับรองกฎหมายและร่างพระราชบัญญัติบางอย่าง ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เสนอ แต่ ส.ส.นิติบัญญัติ ไม่เห็นด้วย ในส่วนนี้ ประยูร จรรย์วางษ์ได้เขียนภาพล้อไว้ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยประจำ วันที่ 11 ม.ค.17 ชื่อภาพ "จะติกาให้ใครกิน" เป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่ สมาชิกสภานิติบัญญัติ ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับพระราชบัญญัติภาษีน้ำมันที่ทางฝ่ายรัฐบาลเสนอ และภาพจากหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตยวันที่ 17 ม.ค.17 ชื่อภาพ "อย่าล้อเล่นนะ!" เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ พระราชกำหนด ภาษีทะเบียนรถยนต์ที่ทางฝ่ายรัฐบาลเสนอแล้ว ทางฝ่ายสมาชิกสภานิติบัญญัติไม่ยอมรับ (คู่มือคนวงหน้า 200, 201)

อีกแนวความคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของสมาชิกสภานิติบัญญัติ ซึ่งกระทำกันเป็นประจำ ได้แก่ ความงุ่มง่ามเพียงที่มีการกินเลี้ยงกันอยู่เสมอ ๆ ซึ่งสะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 14 ม.ค.17 ชื่อภาพ "ขนาด"แต่ตั้ง"ยังผูกใจกันถึงเพียงนี้" และวันที่ 2 ก.พ.17 ชื่อภาพ "อีกเดี๋ยวแท้ ๆ" ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการกินเลี้ยงกันอยู่เสมอ (คู่มือคนวงหน้า 202)

ส่วนแนวความคิดปลีกย่อยอื่น ๆ ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับการออกกฎหมายต่าง ๆ เช่น การชี้ขาดเรื่องอำนาจในการสอบสวนระหว่างตำรวจกับอำเภอ การประชุมลับต่าง ๆ การแก้ไขกฎหมายบางฉบับ เป็นต้น (ดูประชาธิปไตย วันที่ 1, 11 ก.พ.17/5, 10 เม.ย.17)

อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดที่เกี่ยวกับสถาบันรัฐสภาที่ ประยูร จรรยาวัช ได้เสนอนั้น แนวความคิดหลัก จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ความรับผิดชอบหน้าที่ เช่น การขาดประชุมในวันที่ ต้องพิจารณาร่างกฎหมายสำคัญ ๆ ส่วนแนวความคิดรอง จะเป็นแนวความคิดในเรื่องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของสมาชิกสภานิติบัญญัติ เพราะในช่วงนี้ สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำมาก แต่บุคคลกลุ่มนี้ ได้รับผลประโยชน์ สิทธิพิเศษต่าง ๆ มากมาย ภาพการ์ตูนที่สะท้อนออกมานั้น บางครั้ง จึงมีลักษณะชักชวนให้ช่วยกันประหยัดเงินตราของประเทศ เช่น ทำประโยชน์โดยไม่ต้องรับเงินเดือน เป็นต้น

2.1.3 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ในช่วงนี้ มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองเพียง 3 ภาพ (ดู ประชาธิปไตย วันที่ 4, 14, 25 ก.พ. 17) เพราะว่าในช่วงนี้ เฝิงจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองภายในประเทศ และร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ดังนั้น แนวความคิดที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองจึงมีน้อย เพราะระบบการเมืองในช่วงนี้ยังไม่เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีบทบาทมากนัก และแนวความคิดที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง 3 ภาพที่สะท้อนออกมา ก็เป็นการสะท้อนภาพเหตุการณ์ที่มีต่อพรรคเก่า ที่มีมานาน คือ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งก็เป็นเรื่องภายในของพรรคการเมืองเอง คือ ในเรื่องของการแย่งชิงชื่อพรรคและในเรื่องนโยบายของพรรคเท่านั้น (ตัวอย่างจากภาพวันที่ 4 ก.พ. 17 ชื่อภาพ "ของฉัน - ของฉัน ๆ" เป็นการแย่งชิงชื่อพรรคระหว่าง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชและคุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ ซึ่งในที่สุด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชได้รับชัยชนะและได้เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ (ดูภาคผนวกหน้า 202)

2.2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบอบ มีจำนวนรวมประมาณ 32 ภาพ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่ในช่วงนี้ โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับความชอบธรรมของระบอบ ความขัดแย้งของระบอบที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม ความไม่เข้าใจต่อระบอบใหม่ ความมั่นคงของระบอบ ตลอดจนผลกระทบจากระบอบที่มีต่อสังคมโดยรวม แยกเป็น

- ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ เป็นแนวความคิดอันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคมโดยเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในแง่ของการเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การสไตรค์เรียกร้องต่อรองของคณา การเดินขบวนประท้วง การเข้าไปมีกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบและแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของตัวระบอบเอง เช่น การใส่ร้ายป้ายสีของพวกที่ต้องการเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง หรือการเกิดหวัคະແນ ซึ่งเป็นการรองรับการเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้น ผลกระทบ

จากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ ยังรวมถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นด้วย เช่น ความวุ่นวายทางสังคม อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในระบอบและการใช้ระบอบให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง (คู่มือไทยรัฐ วันที่ 1 พ.ย.16/2, 10 ธ.ค.16/1, 10, 16 ม.ค.17/14, 20 ก.พ.17/2 เม.ย.17/1 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 2, 24, 26 พ.ย.16/12, 20, 30, 31 ธ.ค.16/10 ม.ค.17/ 9, 22, 24 ก.พ.17/9 มี.ค.17) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 1 พ.ย.16 ชื่อภาพ "ไม่ต้องหว่านกิ่งอก" สะท้อนให้เห็นถึง ผลที่ตามมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ และภาพวันที่ 10 ธ.ค.16 ชื่อภาพ "ประชาธิปไตยมาแล้ว" เป็นภาพล้อความเปลี่ยนแปลงของระบอบ โดยนำเรื่อง ภายในครอบครัวมาเป็นประเด็นในการวาดภาพล้อ (ดูภาคผนวกหน้า 203)

- ความขัดแย้งต่อระบอบต่อสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากในช่วงนี้ สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของระบอบกำลังตกต่ำอย่างมาก ขณะเดียวกัน ก็มีการเผยแพร่ประชาธิปไตยกันอย่างกว้างขวาง แนวความคิดที่ขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่าง เรื่องของปากท้อง กับเรื่องของความคิด ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบอบการเมือง โดยแนวความคิดทั้งสองจะขัดแย้งกันเอง (ดูหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ วันที่ 9, 13 ธ.ค.16 และประชาธิปไตย วันที่ 19 พ.ย.16/12 ก.พ.17) ตัวอย่างภาพ จากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 19 พ.ย.16 ชื่อภาพ "ว่ายังงายนี้? ว่ายังงาย" สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างระบอบการเมืองกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ (ดูภาคผนวกหน้า 204)

- ความชอบธรรมและความมั่นคงของระบอบ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดที่ชี้ให้เห็นถึงความชอบธรรมและความมั่นคงของระบอบ โดยชี้ว่า ระบอบการเมืองที่มั่นคงจะต้องประกอบด้วย อะไรบ้าง เช่น ความศรัทธาจากประชาชน ความชอบธรรมของผู้ที่มีอำนาจ เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐวันที่ 10, 24 พ.ย.16/13 พ.ค.17) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 10 พ.ย.16 ชื่อภาพ "ต้นไม้ขาดดิน" สะท้อนให้เห็นถึงความชอบธรรมและความมั่นคงของระบอบการเมือง ว่าต้องมีแรงศรัทธาของประชาชนเป็นแรงหนุน (ดูภาคผนวกหน้า 204)

แนวความคิดหลักในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบอบ ที่ประยูร จรรย์วณิช สะท้อนผ่านภาพ การ์ตูนออกมา ได้แก่ ผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคม เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 20 ก.พ.17 ชื่อภาพ "เนื้อตันรสเด็ด" เป็นภาพที่สะท้อนถึง สภาพการณ์ทางสังคมที่เป็นผลมาจากระบอบการเมือง และภาพจากหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตยวันที่ 26 พ.ย.16 ชื่อภาพ "แม่ชั้ววันนี้" สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ คือ การสไตรค์ สืบเนื่องจากการที่ระบอบเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพมากขึ้น (ดูภาคผนวก หน้า 205)

แนวความคิดรองได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างระบอบการเมืองกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่ง ประยูร จรรย์วาทย์ ได้ยกขึ้นมาเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะว่า ในช่วงนี้ มีการเผยแพร่ประชาธิปไตยกันอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกัน ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ อุดมคติ ซึ่งระบอบการเมืองที่ดีที่ควรเป็นนั้น คนในสังคมต้องมีการกินด้อยอยู่เสียก่อน

2.3 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ประมาณ 17 ภาพ เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของรัฐบาล การแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของรัฐบาลด้วย แยกเป็น

- แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลและการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่ง ในช่วงนี้ หน้าที่เร่งด่วนที่รัฐบาลจำเป็นต้องทำได้แก่ การอาชญากรรมของอดีต 3 ทหารราชย์ โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เด็ดขาดในการแก้ปัญหาของรัฐบาล โดยรัฐบาลเพียงแต่อาชญากรรมไว้ ไม่ได้เป็นการยึดทรัพย์แต่ประการใด (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 6 พ.ย. 16/29 ม.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตยวันที่ 7 พ.ย. 16) และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ทุนเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่นักศึกษา จำนวน 13 ล้านบาท (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 26, 28 ม.ค. 17) ซึ่งประยูร จรรย์วาทย์ เสนอแนวความคิดไปในทางที่ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ ก็มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอื่น ๆ ของรัฐบาล ได้แก่ การห้ามค้าประเวณี การอนุญาตให้เปิดโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่น การให้โรงงานอุตสาหกรรม ระบายน้ำเสียลงแม่น้ำแม่กลอง การอนุญาตให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดคณะวิทยาศาสตร์ การห้ามให้ของกำนัลแก่ผู้มีอำนาจในวันขึ้นปีใหม่ การแก้ปัญหาบ้านนาทราย การให้พ่อค้าแจ้ง ปริมาณและสถานที่เก็บข้าวสาร (ดูไทยรัฐวันที่ 4 พ.ย. 16/26 ม.ค. 17 และประชาธิปไตย วันที่ 22 ธ.ค. 16/3, 22 ม.ค. 17/20 ก.พ. 17/6 เม.ย. 17) และในด้านที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ต่างประเทศของรัฐบาล ก็มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดตลาดการค้ากับประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ (ดูประชาธิปไตยวันที่ 13 ก.พ. 17/28 มี.ค.) โดยชี้ให้เห็นถึงความล่าช้าของนโยบายนี้ เพราะได้มีสินค้าของจีนแดงเข้ามาขายอย่างไม่เสียภาษีในประเทศอย่างมากมาย แนวความคิด ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลเหล่านี้ จะสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบ (Impact) ที่ตามมา โดยวาดออกมาเป็นภาพ ตัวอย่างจากจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 29 ม.ค. 17 ชื่อภาพ "เอาเมียขงเขามาอม" สืบเนื่องมาจากกรณีอาชญากรรมของอดีต 3 ทหารราช แต่ไม่มีการยึดทรัพย์ และภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 26 ม.ค. 17 ชื่อภาพ "ทุนเผยแพร่ได้ผล" สืบเนื่อง มาจากการที่รัฐบาล ให้เงินแก่นักศึกษาจำนวน 13 ล้านบาท เพื่อใช้ในการเผยแพร่ประชาธิปไตย และภาพวันที่ 22 ม.ค. 17 ชื่อภาพ "ตรุษจีนปีนี้ ของกำนัลเหลือเบะ" สืบเนื่องมาจากการห้าม พ่อค้า ให้เงินแก่ข้าราชการ (ดูภาคผนวกหน้า 206, 207)

- แนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้งภายในและเสถียรภาพของรัฐบาล มีจำนวนเพียง 2 ภาพ เหตุที่มีน้อยเพราะรัฐบาลชุดนี้ เป็นรัฐบาลชุดที่เพิ่งได้รับการแต่งตั้ง ในช่วงแรกนี้ จึงยังไม่มีกระบวนการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาลเกิดขึ้น (ดูหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย 30 ม.ค. 17/19 มี.ค. 17)

2.4 แนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง มีจำนวนรวมประมาณ 62 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำทางการเมือง การแก้ปัญหาของผู้นำทางการเมือง ว่ามีลักษณะอย่างไร มีผลกระทบอย่างไร ตลอดจนการวิพากษ์ วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ และการเสนอแนะถึงสิ่งที่ควรจะทำ ต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้นำในที่นี้ หมายถึง ผู้นำทางการเมืองและผู้นำของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอำนาจอยู่ในขณะนี้ โดยเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย และแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งแยกเป็นแต่ละบุคคลได้ดังนี้

- แนวความคิดที่มีต่อตัวนายกรัฐมนตรี คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ มีภาพล้อท้วงสิ้นประมาณ 34 ภาพ โดยเกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) กรณีอาชญากรรมของ 3 อดีตผู้นำ มีจำนวน 3 ภาพ (ดูไทยรัฐวันที่ 3 พ.ย. 16/ 27 เม.ย. 17 และประชาธิปไตย 13 ธ.ค. 16) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เด็ดขาดและความล่าช้าในการอาชญากรรมของอดีต 3 ทหารราชย์ (ดูภาคผนวกหน้า 207)

2) การถูกบีบบังคับจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ และปัญหาที่เกี่ยวข้อง สวัสดิภาพของคนในสังคม (ดูไทยรัฐวันที่ 8 ม.ค. 17/28 มี.ค. 17/10 พ.ค. 17 และประชาธิปไตย วันที่ 12 พ.ย. 16/5 ม.ค. 17/23 ก.พ. 17/11, 16, 27 มี.ค. 17/12 พ.ค. 17) เป็นแนวความคิด ในเรื่องที่ยึดมั่นต่อตัวนายกรัฐมนตรีและความพยายามในการแก้ปัญหาต่าง ๆ (ดูภาคผนวกหน้า 208, 209)

3) การถูกบีบบังคับจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง ได้แก่ ความล่าช้าในการร่างรัฐธรรมนูญ (ดูไทยรัฐ วันที่ 15 พ.ค. 17 และประชาธิปไตยวันที่ 28 ธ.ค. 16/5 พ.ค. 17) ปัญหาคอร์รัปชัน (ดูประชาธิปไตย วันที่ 10 พ.ย. 16/11 เม.ย. 17) ปัญหาเรื่องความล่าช้าของระบบราชการ ในความร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (ดูประชาธิปไตย วันที่ 8 มี.ค. 17/20 เม.ย. 17) วิกฤตการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ คือ สถานิติบัญญัติไม่รับร่างกฎหมายเพิ่มภาษีรถยนต์ (ดูประชาธิปไตย วันที่ 5 ก.พ. 17) การจ่ายเงินหลวง 13 ล้านเพื่อให้นักศึกษาเผยแพร่ประชาธิปไตย (ดูประชาธิปไตย วันที่ 7 ก.พ. 17) การปรับปรุงรัฐบาล (ดูประชาธิปไตยวันที่ 29 มี.ค. 17) การเปลี่ยนสีป้าย รถราชการ (ดูไทยรัฐ 8 เม.ย. 17) การลาออกจากตำแหน่งนายกเพราะความไม่คล่องตัวในการ

บริหารงานและการประคับประคองรัฐบาลหลังจากลาออก (ดูไทยรัฐ วันที่ 23,24 พ.ค.17)
(ดูภาคผนวกหน้า 209,210)

- แนวความคิดที่มีต่อ ดร.บัว อึ้งภากร ที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรี มีจำนวนทั้งสิ้น 7 ภาพ (ดูไทยรัฐ วันที่ 3,11 เม.ย.17/25 พ.ค.17 และประชาธิปไตยวันที่ 7,24 ธ.ค.16/2,26 เม.ย.17) เป็นภาพล้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์และการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ (ดูภาคผนวกหน้า 211)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายบุญมา วงศ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง มีจำนวนประมาณ 5 ภาพ (ดูไทยรัฐ วันที่ 12,20 ธ.ค.16และประชาธิปไตย วันที่ 1,29 พ.ย.16/13 ธ.ค.16) เป็นภาพล้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การเพิ่มภาษีต่าง ๆ การขึ้นราคาน้ำมัน เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 31)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ รองนายกรัฐมนตรี มีจำนวน 3 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1 มี.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 31 ม.ค.17/11 เม.ย.17) เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวรองนายกเอง เช่น เป็นนักการเมืองที่อยู่ได้ทุกรัฐบาล และภาพล้อกรณีที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งในนายสุกิจ ทำหน้าที่ในการปราบปรามคอร์รัปชัน แต่ว่านายสุกิจมีชื่อเสียงที่ไม่ดีทางด้านนี้ (ดูภาคผนวกหน้า 212)

- แนวความคิดที่มีต่อ พลเอกทวิ จุลทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีจำนวน 2 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 17/21 ก.พ.17) เป็นภาพล้อกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมไปเยือนประเทศจีน (ดูภาคผนวกหน้า 213)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 2 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 23 เม.ย.17/11 พ.ค.17) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาครูโรงเรียนราษฎร์ที่ถูกเจ้าของโรงเรียนลอยแพ ไม่จ่ายเงินเดือนตอนเปิดเทอม และกรณีโรงเรียนเก็บค่าแบริศเจี้ยแพง เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สามารถในการแก้ปัญหาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา (ดูภาคผนวกหน้า 213)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายบุญสม มาร์ติน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 2 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 2,11 พ.ค.17) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่สามารถในการแก้ปัญหา

- แนวความคิดที่มีต่อ นายจรรยา สิบญู เรื่อง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีจำนวน 2 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 เม.ย.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 10 พ.ค.17) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องข้าว โดยมีนโยบายเอาข้าวดีขายต่างประเทศเพื่อนำเงินเข้าประเทศ โดยให้คนในประเทศกินข้าวชนิดเลว

- แนวความคิดที่มีต่อ พลเอกกฤษ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 3 มี.ค.17) เป็นภาพล้อในเรื่องที่ผู้บัญชาการทหารบกบอกว่าจะต่อต้านการปฏิวัติทุกรูปแบบ

- แนวความคิดที่มีต่อผู้นำคนอื่น ๆ (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 23 ธ.ค.16/ 12 ม.ค.17/10,21 ก.พ.17/24 มี.ค.17/7,13 เม.ย.17/20 พ.ค.17)

ในช่วงนี้ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ที่มีมากที่สุดได้แก่ นายกรัฐมนตรี คือ นายสัญญาธรรมศักดิ์ และรองลงมาได้แก่ ดร.ป๋วย อึ๊งภากร ที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจของ นายกรัฐมนตรี และนายบุญมา วงศ์สวรรค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งประเด็นปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ผู้นำทางการเมืองในขณะนี้จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ดังนั้น ประยูร จรรยาวงศ์ จึงได้สะท้อนปัญหาเหล่านี้ให้เห็นถึงประเด็นของปัญหา ซึ่งเขาคิดว่า เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอยู่ในขณะนั้น โดยการนำมาโยงกับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ และสื่อออกมาเป็นภาพการ์ตูน

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคม เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งนี้ ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ มีจำนวนภาพประมาณ 113 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 408) ซึ่งสามารถแยกเป็นแนวความคิดย่อย ๆ คือ

3.1 สัมพันธภาพในด้านการมีส่วนร่วม เป็นความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสังคมที่มีต่อรัฐ และความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางสังคมบางประการของรัฐ มีจำนวน 13 ภาพ โดยในช่วงนี้มีเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การกำหนดนโยบาย ของกลุ่มต่าง ๆ คือ

- ความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐในแง่ของการกำหนดนโยบายและการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของ นักเรียน นิสิต นักศึกษา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 30 ต.ค.16/21, 27 พ.ย.16/17 ธ.ค.16/17 ม.ค.17/10 มี.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 3 พ.ย.16/25 มี.ค.17) มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมบางอย่างของรัฐ เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 30 ต.ค.16 ชื่อภาพ "นักบุญ ดงบาป" มีเนื้อหาในการเรียกร้อง เร่งให้รัฐบาลสอบสวนทรัพย์สิน 3 อดีตพระราชย์ และภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 27 พ.ย.16 ชื่อภาพ "เก่า ๆ มันเป็นสนิม" ซึ่งให้เห็นถึงกิจกรรมใหม่ของนักศึกษา คือ การอบรมเผยแพร่ประชาธิปไตย กิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ เช่น การรณรงค์ให้เลิกใช้สินค้าฟุ่มเฟือย การสืบจับผู้ต้องหา ยาเสพติด ป้องกันและปราบปรามอาชญากรวัยรุ่น เป็นตัวกลางในการรับเรื่องจากผู้ปกครองที่ถูกเจ้าของโรงเรียนชดเชยเพื่อส่งต่อไปยังกระทรวงศึกษาธิการ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17 ม.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 25 มี.ค.17 และดูภาคผนวกหน้า 214)

- การมีส่วนร่วมของชมรมและองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ กรณีคัดค้านการสร้างสถานีเรดาร์บนดอยอินทนนท์ การเคลื่อนไหวเพื่อขอความเลื่อมใสของสภาพธรรมชาติ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25 ม.ค.17/26 ก.พ.17) นอกจากนี้ก็มีการเรียกร้องขององค์การพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค ที่เรียกร้องให้รัฐบาลระงับการส่งออกเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ประเภทเนื้อออกไปขายต่างประเทศ เพราะทำให้เนื้อที่ใช้ในการบริโภคขาดแคลนและมีราคาสูง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4 ก.พ.17) ซึ่งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ มีส่วนร่วมในแง่ของการเรียกร้องและคัดค้าน เป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างจากภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25 ม.ค.17 ชื่อภาพ "หมอมารช่วยแล้ว" เป็นเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการสร้างสถานีเรดาร์บนดอยอินทนนท์ ซึ่งถูกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติคัดค้านมาโดยตลอด เนื่องจากเป็นการทำลายธรรมชาติ (ดูภาคผนวกหน้า 215)

- การเรียกร้องของชาวนา (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 30 มี.ค.17) กรณีให้รัฐบาลไถ่ถอนที่ดินให้จากนายทุน

สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในแง่ของการมีส่วนร่วม กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และ กลุ่มรอง ได้แก่ องค์กรต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมา

3.2 สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในแง่ของการใช้อำนาจ มีภาพรวมประมาณ 37 ภาพ โดยเกี่ยวข้องกับกำกับการใช้อำนาจที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรมของรัฐที่มีต่อสังคม และของสังคมที่มีต่อรัฐ การบีบบังคับซึ่งกันและกันโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ฝ่ายตนต้องการ โดยเป็น 2 ประเด็นคือ

- การใช้อำนาจของรัฐต่อสังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมและไม่เป็นธรรมในการใช้อำนาจของรัฐโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ของความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งในช่วงนี้ มีเรื่องที่เป็นประเด็นหลักและต่อเนื่องที่สะท้อนผ่านภาพการ์ตูนออกมาได้แก่ กรณีรถราชการป้ายดำ ซึ่งมีสีป้ายเหมือนรถเอกชน ทำให้ข้าราชการหรือองค์การของรัฐนำไปใช้ส่วนตัว ซึ่งเป็นการใช้สิทธิอย่างไม่เป็นธรรมและเป็นการเผาผลาญเงินของทางราชการ ประเด็นนี้ ประยูร จรรย์วาทย์ ได้เสนอเป็นภาพการ์ตูนออกมาในแง่ของการเรียกร้องให้เปลี่ยนสีป้ายรถให้แตกต่างไปจากสีป้ายรถเอกชน ในช่วงนี้ มีจำนวนภาพที่เกี่ยวข้องกับรถราชการป้ายดำถึง 18 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 12 พ.ย.16/7,23 ธ.ค.16/4,20,27 มี.ค.17/3,10,17 ก.พ.17/3,10,17,24,31 มี.ค.17/7,28 เม.ย.17/19 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 8,27 ก.พ.17 และดูภาคผนวกหน้า 215)

นอกจากการใช้อำนาจในเรื่องรถราชการป้ายดำแล้ว ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่ ประยูรได้หยิบยกมาเป็นประเด็นในแง่ของการใช้อำนาจรัฐ ได้แก่ สลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งเขาเห็นว่า เป็นการใช้อำนาจรัฐในการมอมเมาประชาชนให้ตกอยู่ภายใต้อบายมุข มีจำนวน 3 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 16 พ.ย.16/25,30 เม.ย.17 และดูภาคผนวกหน้า 216)

ส่วนแนวความคิดปลีกย่อยอื่น ๆ เช่น กรณีขึ้นภาษี การเวนคืนที่ดินของกรมรถไฟเพื่อสร้างสถานีรถไฟแต่กลับไปสร้างสนามกอล์ฟ ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 21 ต.ค.16/25 ก.พ.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 14 พ.ย.16/4เม.ย.17/7 พ.ค.17)

- การใช้อำนาจของสังคมต่อรัฐ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของสังคมบางประการในการเรียกร้อง ต่อรอง บีบบังคับให้รัฐกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ

(ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10, 20 พ.ค. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 21 พ.ย. 16/ 15, 22, 26 มี.ค. 17/18 เม.ย. 17) เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 20 พ.ค. 17 ชื่อภาพ "รายการให้การศึกษานอกโรงเรียน" กรณีการกรีดเลือดประท้วงของครู สืบเนื่องมาจากที่ข้อเสนอของตนไม่ได้รับการตอบสนอง หรือกรณีที่สมาคมชาวประมงประชุมแล้วมีมติให้หยุดจับปลาทั่วประเทศ เพื่อต่อรองข้อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล (หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 15, 22, 26 มี.ค. 17) (ดูภาคผนวกหน้า 217)

แนวความคิดหลักในเรื่องของการใช้อำนาจนี้ โดยทั่วไปจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม และประเด็นหลักได้แก่กรณีรกรากการป้ายคำที่มีสีป้ายเหมือนสีรถเอกชน โดยประยูร จรรย์วงศ์ ได้เรียกร้องให้มีการเร่งแก้ไขเพื่อความ เป็นธรรมในสังคม แต่ว่ารัฐบาลยังไม่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ประเด็นนี้ เขาจึงสื่อออกมาเป็นภาพการ์ตูนจำนวนมาก

3.3 สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในแง่ของการประสานประโยชน์ มีจำนวนภาพรวมประมาณ 21 ภาพ สัมพันธภาพในแง่นี้ เป็นเรื่องของความร่วมมือ เพื่อประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่าย โดยเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ คือ

- การประสานรอยร้าวเพื่อประโยชน์ในแง่ของความสงบในสังคม อันเนื่องมาจาก เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 16 ทั้งนี้เป็นความพยายามของทางฝ่ายรัฐ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ออกอากาศทางโทรทัศน์เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชน หรือการห้ามมิให้ทหารแต่ง เครื่องแบบเวลาออกนอกเขตทหาร เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 5, 9, 17 พ.ย. 16 และ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 15 พ.ย. 16 และดูภาคผนวกหน้า 217)

- การรณรงค์และชี้ให้เห็นถึงอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งที่รัฐผลิต เช่น การติดคำเตือน ให้เห็นถึงอันตรายของบุหรี่ที่ข้างซองบุหรี่ หรือการรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นกิจกรรม ของรัฐที่กระทำเพื่อประโยชน์ของคนในสังคม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2 พ.ย. 16/14 มี.ค. 17/ และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 16 ก.พ. 17) รวมถึงการแก้ปัญหาบางอย่างซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคง ความสะดวกสบายแก่สังคม เช่น ในช่วงนี้มีปัญหาในเรื่องข้าวขาดตลาด รัฐก็พยายามหาวิธีแก้ปัญหา หรือการแก้ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่มีมากในช่วงนี้ เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 11, 18 มี.ค. 17/20 เม.ย. 17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 17 พ.ย. 16/4 ธ.ค. 16/1, 17 มี.ค. 17/ 12, 21 เม.ย. 17 และดูภาคผนวกหน้า 218)

- การประสานประโยชน์ในแง่ของความร่วมมือกันระหว่างรัฐกับสังคม สาเหตุสืบเนื่องมาจากมีปัญหาเกิดขึ้นและต่างฝ่ายต่างตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ และแนวทางแก้ไข เช่น ในช่วงนี้มีการแอบกักตุนสินค้ากันอย่างมากมาย จึงมีการรณรงค์เพื่อร่วมมือกันปิดตลาดมืดและเป็นหูเป็นตาให้รัฐ หรือการร่วมมือร่วมใจกันระงับภัยสังคมระหว่างผู้รักษากฎหมายกับชาวบ้าน นิสิต นักศึกษา หรือ การรณรงค์เพื่อต่อต้านสินค้าฟุ่มเฟือยสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลเพื่อช่วยเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในช่วงนี้ตกต่ำอย่างหนัก ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 พ.ย.16/11, 22 ม.ค.17 และ หนังสือพิมพ์ประชาชาติไทยวันที่ 14 ธ.ค.16/18 ม.ค.17)

อาจกล่าวได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในแง่ของการประสานประโยชน์นี้เป็นแนวความคิดที่รัฐมีต่อสังคม ในประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขเพื่อประโยชน์ของสังคม และความเต็มใจของสังคมในการร่วมมือกันแก้ปัญหาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐ เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 11 ม.ค.17 ชื่อภาพ "ปิดตลาดมืดกันเถิด" เป็นการชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของสังคมต่อนโยบายของรัฐบาล และภาพวันที่ 22 ม.ค.17 ชื่อภาพ "ร่วมมือร่วมใจระงับภัยสังคม" เป็นการสะท้อนถึงพลังของรัฐและสังคมในการร่วมมือกันแก้ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งในช่วงนี้มีปัญหาที่เกี่ยวกับภาวะการว่างงาน เศรษฐกิจและปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมมาก ความร่วมมือในเรื่องนี้จึงมีมากเป็นเงาตามไปด้วย (ดูภาพผนวกรวมหน้า 218, 219)

3.4 สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านความขัดแย้ง เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม นโยบาย และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างรัฐกับสังคม โดยที่ประเด็นของความขัดแย้งนี้ เกิดขึ้นจากการหยิบยกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาวิจารณ์ในแง่ของความขัดแย้ง โดยการเสนอแนวทางที่ควรจะเป็นหรือการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ในช่วงนี้มีภาพที่เกี่ยวกับความขัดแย้งจำนวน 42 ภาพ แยกเป็น

- ความขัดแย้งที่มีผลมาจากนโยบายและวิธีการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งประเด็นของความขัดแย้งจะเป็นตัวป้อนกลับ (Feedback) ในการบอกกับรัฐว่า นโยบายนั้น ๆ เป็นอย่างไรและส่งผลกระทบไปในทางลบอย่างไร โดยที่ประยูร จรรย์วงษ์ได้หยิบยกประเด็นปัญหามาแล้วเสนอความคิดเห็นลงไปว่าเป็นอย่างไร โดยสื่อออกมาทางภาพการ์ตูน ซึ่งความคิดเห็นมักจะเป็นไปในทางตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาล เช่น นโยบายในเรื่องที่เกี่ยวกับสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่ ซึ่งเขาถือว่าเป็นการมอมเมาให้ประชาชนลุ่มหลงในอบายมุข โดยเฉพาะการที่กองสลากถูกเผาไปเมื่อเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 แต่รัฐบาลกลับให้สร้างขึ้นมาใหม่ เขาจึงสื่อออกมาเพื่อแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้ง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 29 ต.ค.16/

31 ม.ค.17/17 ก.พ.17/3 มี.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 11 พ.ย.16) นอกจากนี้ก็มีนโยบายในการแก้ไขข่าวสารขาดแคลน ซึ่งบางครั้งรัฐบาลแก้ปัญหาได้ไม่ตรงจุด (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 13 ม.ค.17/1 เม.ย.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 12 มี.ค.17) และนโยบายในการขึ้นราคาน้ำมัน ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบ แต่รถของทางราชการกลับไม่ได้รับความเดือดร้อนเพราะใช้น้ำมันหลวง (ไทยรัฐ 19 ก.พ.17) หรือกรณีคณะรัฐมนตรีออกพระราชกฤษฎีกาให้เพิ่มเงินเดือนสมาชิกสภาิติบัญญัติ รัฐมนตรีเสนอให้ปิดสถานเริงรมณ์เพราะเป็นการประหยัดเชื่อเพลิง หรือกรณีการเคหะแห่งชาติจะทบทวนอาคารราชดำเนินทั้งที่ทั้งหมดเพราะว่าเป็นอาคารเก่า ฯลฯ ซึ่งนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นประเด็นที่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 ต.ค.16/31 ม.ค.17/17,19,22,28 ก.พ.17/3 มี.ค.17/1 เม.ย.17/21 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 1,13 พ.ย.16/25 ธ.ค.16/8 ม.ค.17/1,22 เม.ย.17 ดูภาคผนวกหน้า 219,220)

- ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 ต.ค.16 ชื่อภาพ "ตาไม่จ้องมองตา รู้สึกเสียวซ่าหัวใจ" เป็นความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนอันเนื่องมาจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 หรือภาพจากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย วันที่ 15 ก.พ.17 ชื่อภาพ "ได้ก็เสีย ไม่ได้ก็เสีย" ซึ่งเกิดจากกรณีที่บ้านราษฎรถูกเจ้าหน้าที่ อ.ส. เฝ้า เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีวิกฤตการณ์อื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดประเด็นความขัดแย้งเกิดขึ้น เช่น กรณีแม่น้ำแม่กลองเน่า กรณีการแก้ปัญหาหนีราบที่สร้างความเสียหายให้แก่วัดสุทัศน์และกรณีอื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นวิกฤตการณ์ที่ก่อให้เกิดประเด็นความขัดแย้งขึ้นมาทั้งสิ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 ต.ค.16/18 ม.ค.17/6,21 ก.พ.17/19,29,30 เม.ย.17/4 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 9,21 พ.ย.16/ 4,16 ธ.ค.16/23,27 ม.ค.17/6,15,26 ก.พ.17/20,21 มี.ค.17/7,14 เม.ย.17/3,6,13 พ.ค.17 และดูภาคผนวกหน้า 220,221)

สัมพันธภาพในด้านความขัดแย้งนี้ โดยส่วนใหญ่จะมีผลมาจากวิกฤตการณ์หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วก่อให้เกิดความขัดแย้ง ส่วนในด้านนโยบายของรัฐบาลนั้น ความขัดแย้งมักจะเกิดจากความไม่สามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนโยบายที่ได้กำหนดไว้ หรือผลกระทบของนโยบายที่ส่งผลในด้านลบมากกว่าด้านบวก

4. แนวความคิดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป เป็นแนวความคิดที่ไม่มีประเด็นทางการเมือง แต่เป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ที่แทรกขึ้นมา และนักเขียนการ์ตูนมีความต้องการที่จะสื่อและเสนอความคิดเห็นให้ผู้อ่านได้รับรู้ ในช่วงนี้มีจำนวนถึง 35 ภาพ โดยมีแนวความคิดที่เป็นลักษณะของการเสนอข่าว การเตือนให้เห็นถึงภัยอันตรายของสิ่งต่าง ๆ การสร้างสรรค์สังคม การแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นที่เขาคิดว่าเหมาะสมต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น การตั้งคำถามต่อสิ่งต่าง ๆ ฯลฯ สามารถแยกได้เป็น โดยมีได้มุ่งเน้นที่การวิจารณ์การเมือง

- ลักษณะของการเสนอข่าวโดยทั่วไป ที่ไม่มีประเด็นทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพียงแต่ต้องการสื่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ หรือเรื่องที่น่าสนใจอยู่ในขณะนั้น เช่นการสรุปเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 28 ต.ค.16) ข่าวเกี่ยวกับนักเรียนนิสิต นักศึกษาตามเพื่อนที่หายไปจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2515 (ไทยรัฐ วันที่ 8 พ.ย.16) ข่าวกรณีพระสังฆราชสิ้นพระชนม์ จึงงดแข่งม้า 3 วัน (ไทยรัฐ วันที่ 11 ธ.ค.16) หรือข่าวกรณีกรุงเทพมหานครระดมนักเรียน นักศึกษา นัชมื่นนอกสอภทเบเบียนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหลายคนถูกสุนัขตามบ้านกัด เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐวันที่ 28 ต.ค.16/8 พ.ย.16/11,26 ธ.ค.16/23 ม.ค.17/27 ก.พ.17/8,22 มี.ค.17/9 พ.ค.17 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 6,22 พ.ย.16/2,4,11 ธ.ค.16/20,24,29 ม.ค.17/4 ก.พ.17/27,28 เม.ย.17/1,4,19 พ.ค.17)

- การเตือนให้เห็นถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1 ก.พ.17 ชื่อภาพ "ระวัง แซกหน้าร้อน" ซึ่งหมายถึงโรคอหิวาต์ที่กำลังระบาดอยู่ในขณะนี้ และภาพวันที่ 9 ก.พ.17 ชื่อภาพ "ประมาทอหิวาต์หน้ามะม่วงดวงจะดับ" เป็นการเตือนให้ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรค และภาพประจำวันที่ 15 ก.พ.17 ชื่อภาพ "ดูมมะเร็งกันทำไม" เป็นการชี้ให้เห็นถึงอันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่ เป็นต้น ตลอดจนการแนะนำในสิ่งต่าง ๆ ที่เขาคิดว่าจะประโยชน์ต่อคนในสังคม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 30 พ.ย.16/6,24 ธ.ค.16 และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ 16 ม.ค.17 และดูภาคผนวกหน้า 222)

ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 25 พฤษภาคม 2517 ที่นายสัญญาธรรมศักดิ์ เข้ามาบริหารประเทศนี้ แนวความคิดที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองมากที่สุดได้แก่แนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง (ดูตารางในภาคผนวกหน้า 408) โดยบุคคลที่ได้รับการล้อเลียนมากที่สุดได้แก่ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวนายมากที่สุดได้แก่ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงปัญหาที่ผู้นำจะต้องเร่งแก้ไข ส่วนแนวความคิดรองได้แก่ แนวความคิดในเรื่องสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องของ

ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินเฟ้อ ของแพง และผลกระทบจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจ
สภาพการณ์ดังกล่าว ได้สะท้อนผ่านการณ์การชุมนุมการเมืองออกมาในช่วงนี้ เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง
ซึ่งประยุทธ์ จรรยาวงษ์ ได้นำมาสะท้อนให้เห็นผ่านการณ์การชุมนุมการเมืองของเขา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การตั้งการเมืองในรัฐบาลชุดที่ 2 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ โดยมีจุดต่อเนื่องจากจากรัฐบาลชุดที่ 1 คือ หลังจากที่นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ซึ่งในรัฐบาลชุดที่ 2 นี้ มีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม 2517 ถึงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2518 โดยในช่วงนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดที่ได้กำหนดไว้คือ

1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับสังคม ในรัฐบาลชุดที่ 2 นี้ มีภาพการ์ตูนที่สะท้อนแนวความคิดที่เกี่ยวกับสังคมประมาณ 81 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 409) แยกได้เป็น

1.1 แนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกาสังคม มีจำนวนที่ตีพิมพ์ 43 ภาพ โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ การละเมิดกติกาของเยาวชน การเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ การเปลี่ยนแปลงกติกาบางประการของสังคม ฯลฯ ในรัฐบาลชุดที่ 2 นี้ มีประเด็นสำคัญที่สะท้อนผ่านการตั้งการเมืองของประยูร จรรย์วณิช คือ

- การละเมิดกติกาของเยาวชนหรือนักเรียน ในช่วงนี้มีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักเรียนช่างกลและนักเรียนอาชีวะ ที่มีการยกพวกไปทำร้ายกันเสมอ มีการทำร้ายร่างกายและทำลายทรัพย์สินของส่วนรวม เช่น รถเมล์ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และทำให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบไปด้วย ในช่วงนี้ ภาพเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้สะท้อนผ่านการตั้งของประยูร จรรย์วณิช ออกมาเป็นจำนวนมาก (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 23, 30 มิ.ย. 17/14, 20, 21, 25 ก.ค. 17/11, 22, 25 ส.ค. 17/30 ก.ย. 17/24, 31 ต.ค. 17/10 พ.ย. 17/28 ธ.ค. 17/12, 24, 26 ม.ค. 18) และการละเมิดกติกาของเยาวชนอีกประการหนึ่งที่เขาถือว่าเป็นการเรียนแบบประเพณีที่เลวของฝรั่ง คือ การรับน้องใหม่ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จนได้รับบาดเจ็บและบางครั้งถึงแก่ชีวิต ดังนั้นเขาจึงสื่อให้เห็นเป็นภาพการ์ตูน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 8, 9 มิ.ย. 17/3, 4 ส.ค. 17) เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการละเมิดกติกาทางสังคมของเยาวชนที่เป็นปัญหาสังคมที่ประยูร จรรย์วณิชได้สะท้อนให้เห็นในการตั้งการเมืองของเขาทั้งสิ้น

- การเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการ ที่ในอดีตไม่เคยเกิดสิ่งเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น การเดินขบวนเรียกร้อง ของพระภิกษุสงฆ์ในการเรียกร้องและต่อรองสิ่งต่าง ๆ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4 ก.ค. 17/1, 2, 3, 8, 22 ธ.ค. 17/13, 19, 20 ม.ค. 18) การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เช่น ความต้องการที่จะแก้ปัญหาโสเภณีให้มีความถูกต้อง การเรียกร้องสิทธิสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษ การพอกาฐในที่สาธารณะจนเป็นเรื่องปกติ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19, 28 ก.ค. 17/18 ส.ค. 17/7 ม.ค. 18)

- การละเมิดกฎหมายบ้านเมืองของบุคคลต่าง ๆ เนื่องมาจาก ความอ่อนแอและไม่มีมาตรการที่เด็ดขาดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จนก่อให้เกิดการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองกันอย่างมาก เช่น การไล่ฆ่ากันกลางถนน การขว้างปาระเบิดใส่กลุ่มคนที่กำลังชุมนุมกันอยู่ และวิธีการอื่น ๆ ที่เป็นการเย้ยกฎหมาย โดยที่ทางฝ่ายบ้านเมืองไม่มีมาตรการที่เด็ดขาดและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะจัดการกับผู้ละเมิดกฎหมายเหล่านี้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 15 ก.ย. 16/4, 6 ต.ค. 16/2, 12 พ.ย. 17/3, 5, 6, 27, 29 ม.ค. 18 และดูภาคผนวกหน้า 223)

แนวความคิดหลักที่สะท้อนผ่านภาพการ์ตูนออกมาในส่วนที่เกี่ยวกับกติกาสังคม ได้แก่ การละเมิดกฎ กติกา ของสังคมนั้นโดยเยาวชน ซึ่งมีการยกพวกไปทำร้ายร่างกายกันเป็นประจำ และมักทำผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบตามไปด้วย ประยูร จรรย์วงษ์ได้สื่อออกมาเป็นภาพการ์ตูนอย่างต่อเนื่องตลอดรัฐบาลชุดนี้ โดยที่เขายกเอาประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มาจากข่าวที่เกิดขึ้น เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25 ก.ค. 17 ชื่อภาพ "สุขภาพจิตเน่า ระบาด" เป็นการสะท้อนข่าวนักศึกษาวิทยาลัยตึกกันและเผาสถานศึกษา โดยที่เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นและเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญ ส่วนแนวความคิดรอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ระเบียบ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในอดีต เช่น การเดินขบวนของพระภิกษุสงฆ์เพื่อเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในช่วงนี้เหตุการณ์เช่นว่านี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เขาจึงได้สื่อผ่านการ์ตูนออกมา เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4 ก.ค. 17 ชื่อภาพ "วัดไม่ใช่สนามมวย" เป็นเหตุการณ์สืบเนื่องมาจากการที่พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดมีความคิดเห็นที่แตกแยกกัน และแก้ปัญหาด้วยการเดินขบวนไปฟ้องนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเหตุการณ์อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของสังคมในช่วงนี้ทั้งสิ้น (ดูภาคผนวกหน้า 223, 224)

1.2 สภาวะการทางเศรษฐกิจ ในช่วงนี้ ไม่มีแนวความคิดดังกล่าวเลย

1.3 แนวความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม มีจำนวน 38 ภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้คนในสังคมขาดความมั่นคงปลอดภัยและดำรงชีวิตด้วยความหวาดผวามักระทึงอยู่ภายในบ้านก็มีโอกาสถูกโจรปล้น ซึ่งในช่วงนี้มีข่าวโจรปล้นแล้วจับเจ้าของบ้านซึ่งห้องน้ำเสมอ ๆ ตลอดจนความไม่เด็ดขาดและความซบเซาของกฎหมายที่ไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์

- ความไม่มั่นคงสืบเนื่องมาจากความวุ่นวายทางสังคม ซึ่งในช่วงนี้มีการจี้ ปล้นกัน การก่อวินาศกรรม การจลาจลต่าง ๆ การฆ่ากันกลางถนนอย่างเปิดเผย เหตุการณ์เหล่านี้ เกิดขึ้นเป็นประจำ ทำให้สภาพชีวิตของคนในสังคมขาดความมั่นคงปลอดภัยและดำรงชีวิตด้วยความหวาดผวามักระทึงอยู่ภายในบ้านก็มีโอกาสถูกโจรปล้น ซึ่งในช่วงนี้มีข่าวโจรปล้นแล้วจับเจ้าของบ้านซึ่งห้องน้ำเสมอ ๆ ตลอดจนความไม่เด็ดขาดและความซบเซาของกฎหมายที่ไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์

ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 พ.ค.17/6,7,10,14,28 ก.ค.17/4,11,18, 25 ส.ค.17/15,29 ก.ย.17/6,10,27,30 ต.ค.17/3 พ.ย.17/7,26,27 ธ.ค.17/4,5, 26,27 ม.ค.18 และดูภาคผนวกหน้า 224)

- ภัยจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม เช่น การรุกรานจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่เข้ามา ทำร้ายราษฎรและเจ้าหน้าที่ตามชายแดน ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนในสิ่งจังหวัดภาคใต้ที่มีประเทศ มาเลเซียให้การสนับสนุน และการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศมหาอำนาจ รวมถึงประเด็น ความขัดแย้งกับต่างชาติซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงอื่น ๆ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22,27 มิ.ย.17/ 11,24 ก.ค.17/21,30 พ.ย.17/24 ธ.ค.17/10 ก.พ.17)

- การสูญเสียสิทธิอันพึงมีในการอยู่ร่วมกันในสังคม และการขาดสวัสดิภาพและสวัสดิการ ที่พึงได้รับจากรัฐ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเป็นพิษเนื่องมาจากมิโรงงานอุตสาหกรรม เกิดขึ้นมากและรัฐไม่มีมาตรการในการจัดการกับปัญหามลภาวะต่าง ๆ ความเสื่อมโทรมของ ธรรมชาติเนื่องมาจากมีการตัดไม้ทำลายป่า ความไม่ปลอดภัยของสิ่งก่อสร้างที่รัฐสร้างขึ้น เช่น ในช่วงนี้มีรถตกสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า สืบเนื่องมาจากราวสะพานที่ไม่แข็งแรง เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 พ.ค.17/2,17 มิ.ย.17/13 ส.ค.17/8,11 ก.ย.17และดูภาค ผนวกหน้า 225)

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตของคนในสังคมที่ ประยูร จรรย์วาทย์ ได้สื่อให้เห็นในช่วงนี้ ประเด็นหลักได้แก่ การขาดความมั่นคงอันเนื่องมาจากสภาพ ของสังคมที่มีการจี๋ ปลิ้น และฆ่ากันเป็นประจำ จนทำให้บุคคลในสังคมขาดความมั่นคงในชีวิต และเกิดความหวาดผวาในการดำรงชีวิต เช่นภาพวันที่ 10 ก.ค.17 ชื่อภาพ "โรคระอา ระบาด" สะท้อนให้เห็นถึงภาวะทางจิตใจของประชาชนที่มีต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วก่อให้เกิดสภาวะ ที่ขาดความมั่นคง และภาพประจำวันที่ 4 ม.ค.18 ชื่อภาพ "สังคมไทยวันนี้" สะท้อนให้เห็นถึง การขาดความมั่นคงเช่นกัน ส่วนแนวความคิดรอง ได้แก่ ภัยที่เกิดจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม ได้แก่ การรุกรานจากผู้ก่อการร้าย เช่นภาพประจำวันที่ 30 พ.ย.17 ชื่อภาพ "แผ่นดินนี้ของใคร" สะท้อนให้เห็นการรุกรานจากคอมมิวนิสต์ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ แล้วส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของ คนในสังคม (ดูภาคผนวกหน้า 225,226)

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐ และผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าเป็นเช่นไร ในช่วงนี้มีจำนวน 135 ภาพ แยกเป็น

2.1 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบซึ่งแยกย่อยเป็น

2.1.1 ระบบราชการ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวระบบ และตัวข้าราชการ ซึ่งในช่วงนี้มีจำนวน 9 ภาพ โดยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ คือ

- ธรรมชาติของระบบราชการไทย เช่นในเรื่องของการทุจริต การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ความเกียจคร้านในการปฏิบัติหน้าที่ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4 ก.ย.17/5,23 พ.ย.17)

- การถูกบีบคั้นจากพลังทางการเมือง ซึ่งในช่วงนี้ กระแสของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีอยู่สูง ดังนั้น การทำงานของข้าราชการจึงถูกตรวจสอบมาก ในช่วงนี้ข้าราชการตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพลังทางการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะจากนักการเมือง ซึ่งมีอำนาจในการโยกย้ายและตรวจสอบความประพฤติของข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งทำให้อำนาจของข้าราชการลดต่ำลงมาก (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1 ก.ค.17/29 ส.ค.17/11 พ.ย.17/30 ม.ค.17/6 ก.พ.18)

แนวความคิดหลักในเรื่องของระบบราชการในช่วงนี้ได้แก่ ความกดดันทางการเมืองที่มีต่อตัวข้าราชการ ซึ่งทำให้บทบาทและอำนาจของข้าราชการลดต่ำลง เช่น ภาพประจำวันที่ 1 ก.ค.17 ชื่อภาพ "กรรมของแพะ" เป็นการชี้ให้เห็นถึงอำนาจของตัวข้าราชการในขณะนั้นว่าเป็นเช่นไร ถูกบีบคั้นจากฝ่ายต่าง ๆ อย่างไร ส่วนแนวความคิดรองในช่วงนี้ เป็นเรื่องของธรรมชาติของระบบราชการไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม (ดูภาคผนวกหน้า 227)

2.1.2 ระบบรัฐสภา ในช่วงนี้ แนวความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรรัฐสภาที่สะท้อนผ่านภาพการ์ตูน มีจำนวน 15 ภาพ และในช่วงนี้สมาชิกรัฐสภายังคงเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติที่มาจากการแต่งตั้ง เช่นเดิมซึ่งทำหน้าที่แทนสมาชิกรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องในช่วงนี้ได้แก่

- พฤติกรรมของสมาชิกรัฐสภานิติบัญญัติ เช่น การขาดประชุมสภาเป็นประจำ โดยเฉพาะนัดที่มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และพฤติกรรมเก่า ๆ ที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดที่แล้ว โดย

ประยูร จรรย์วณิช ได้วาดภาพสะท้อนในการ์ตูนของเขาว่า "เกียรต์มี เงินเดือนมี ตัวไม่มี" ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงถึงความล้มเหลว คือ การกินเลี้ยงกันเป็นประจำในทุกโอกาส (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 28 ก.ค.17/19 ส.ค.17/1 ก.ย.17/20 ต.ค.17/22 ธ.ค.17)

- การเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในการร่างรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีการถกเถียงเรื่องอายุของผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งว่าควรมีอายุ 18 หรือ 20 ปี ซึ่งประเด็นนี้ เป็นวิกฤตการณ์ของรัฐธรรมนูญที่สภาจะต้องเผชิญกับความกดดันต่าง ๆ จากภายนอกที่มาบีบบังคับ ในส่วนนี้ ประยูร จรรย์วณิช ล้อออกมาทางภาพการ์ตูน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะความกดดันต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 20,26,28,29 ก.ย.17/5 ต.ค.17/12 ก.พ.18)

- การพิจารณาร่างกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งในช่วงนี้มีร่างกฎหมายอื่น ๆ เช่น การโอนอำนาจการสอบสวนจากตำรวจให้อำเภอ ซึ่งสภาได้คว่ำร่างกฎหมายนี้ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโสเภณีและสงเคราะห์หญิงบางประเภท การมีมติให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการใช้ ม.17 ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 13,23 ก.ค.17/2,21 ส.ค.17)

แนวความคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับระบบรัฐสภาในช่วงนี้ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของสมาชิกสภานิติบัญญัติ คือ ความไม่รับผิดชอบต่อนานาชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่นภาพวันที่ 19 ส.ค.17 ชื่อภาพ "การพนันนิสุจน์ม้า รัฐสภานิสูจน์คน" สะท้อนให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบต่อนานาชาติที่ฝังกระทำ ส่วนแนวความคิดรองในช่วงนี้ เป็นวิกฤตการณ์ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ที่รัฐสภาต้องเผชิญกับแรงกดดันจากภายนอกที่ต้องการให้บุคคลอายุ 18 ปี มีสิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งสภามีมติเห็นควรให้บุคคลอายุ 20 ปีขึ้นไป ประเด็นนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ที่สภาต้องเผชิญ เช่นภาพวันที่ 28 ก.ย.17 ชื่อภาพ "วันแห่งความอิสระเสรี" สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่รัฐสภาต้องเผชิญ และภาวะของความรับผิดชอบของสภาในการออกเสียงว่าเห็นด้วยหรือไม่ (ดูภาคผนวกหน้า 228)

2.1.3 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพรรคการเมือง มีจำนวน 16 ภาพ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของพรรคการเมืองในระบบการเมืองที่กำลังเป็นอยู่ และในช่วงนี้ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

- แนวความคิดโดยทั่ว ๆ ไปก่อนที่จะมีการเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ การขอจดทะเบียนพรรคการเมือง การใช้เงินในการหาเสียง และความคล้ายคลึงกันของนโยบายของแต่ละพรรค เป็นต้น

(คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19 ก.ย.17/18 ต.ค.17/4,7,18,19, พ.ย.17/23 ธ.ค.17)

- แนวความคิดหลังจากการเลือกตั้ง เนื่องจาก พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเสียงข้างมาก ในการเลือกตั้ง ดังนั้น จึงมีแนวความคิดที่เกี่ยวกับพรรคประชาธิปัตย์เป็นส่วนมาก เช่น ปัญหา และอุปสรรคในการตั้งรัฐบาล โดยมีภาพการ์ตูนที่สะท้อนต่อเนื่องกันดังนี้ : พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเสียงข้างมากในการเลือกตั้ง การฟอร์มรัฐบาล การเชิญพรรคการเมืองอื่นเข้าร่วมรัฐบาล และการตั้งรัฐบาลสำเร็จ แนวความคิดที่สื่อออกมาจะมีลักษณะต่อเนื่องกันดังกล่าว (คู่มือหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐวันที่ 29,31 ม.ค.18/3,5,7,8,9,14 ก.พ.18)

2.2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบอบ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบอบที่ดำรงอยู่ในช่วงนี้ มีจำนวน 29 ภาพ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ ความขัดแย้งระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาตามที่เป็นจริง แยกเป็น

- ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ ในช่วงนี้ได้แก่ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยของระบอบการเมือง ดังนั้น ในช่วงนี้จึงมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งมากมาย เช่น การเกิดหวัคະແນ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลือกตั้งของผู้สมัคร ตัวอย่างเช่น การหาเสียงโจมตีกัน การใส่ร้ายป้ายสี การใช้เงินในการซื้อเสียง ตลอดจนการใช้วิธีการรุนแรงอื่น ๆ เช่น การฆ่าคู่ต่อสู้ การฆ่าหวัคະແນ (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 ก.ค.17/3 ก.ย.17/6,7,15,27 ต.ค.17/15,29 พ.ย.17/1 ธ.ค.17) เหตุการณ์อื่น ๆ ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบได้แก่ การที่นักโทษในเรือนจำสไตรค์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต และความวุ่นวายที่เกิดจากการประท้วงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงนี้ (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 3,16 มิ.ย.17/18 ก.ค.17/2,27 ก.ย.17/10,17 พ.ย.17/15 ธ.ค.17/17 ม.ค.18)

- ความขัดแย้งระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาตามที่เป็นจริง ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจในระบอบอย่างแท้จริง เช่น การใช้กำลังรุนแรงของบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ในการตัดสินปัญหาที่เป็นประเด็นทางการเมือง และการปราศจากวิธีการในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างสันติ (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 27 พ.ค.17/28 มิ.ย.17/27 ก.ค.17/17 ส.ค.17/24,25,27 ก.ย.17/8,16 ธ.ค.17/16 ม.ค.18)

ในช่วงนี้ แนวความคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับระบอบ คือ ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบการเมือง เหตุการณ์ที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ การเตรียมการเลือกตั้ง การหาเสียงโดย

วิธีการต่าง ๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งประยูร จรรย์วาทย์ ได้สื่อผ่านการตีพิมพ์การเมืองให้เห็น เช่น การใส่ร้ายป้ายสีกัน การแจกใบปลิวโจมตีคู่ต่อสู้ เช่นภาพในหนังสือพิมพ์วันที่ 15 ต.ค.17 ชื่อภาพ "ยุคมืดญาชนทมิฬ" สะท้อนให้เห็นถึง เหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ในช่วงนี้ ได้แก่ การใช้วิธีการในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครจากพรรคการเมืองต่าง ๆ และเหตุการณ์ที่สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ ภาพจากหนังสือพิมพ์วันที่ 10 พ.ย.17 เป็นภาพที่เกี่ยวกับการสไตรค์ของนักโทษในเรือนจำที่เขา กล่าวว่า เป็น "แพชั่นวันนี้" ส่วนแนวความคิดรองได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาตามที่เป็นจริงของระบอบการเมือง เพราะระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ต้องทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย แต่ในความเป็นจริงนั้น ความวุ่นวายเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจในระบอบอย่างแท้จริง เช่นภาพวันที่ 27 ก.ค.17 ชื่อภาพ "คลื่นเหนือน้ำ" เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่แท้จริงทางสังคมที่กำลังเป็นอยู่ ซึ่งมีแต่ความวุ่นวายอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในระบอบการเมืองอย่างแท้จริง (ดูภาคผนวกหน้า 229)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ในช่วงนี้มีภาพลือจำนวน 27 ภาพ ซึ่งเป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของรัฐบาล ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายต่าง ๆ รวมถึงเสถียรภาพของรัฐบาล ในรัฐบาลชุดที่ 2 นี้ สามารถแยกประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

- การดำเนินงานและผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล มีลักษณะที่ลือเลียนโดยการเขียนภาพลือที่ชี้ให้เห็นผลกระทบของนโยบายของรัฐบาล โดยการเสนอความคิดเห็นในส่วนที่ควรจะเป็นว่าควรเป็นอย่างไร ซึ่งในช่วงนี้ไม่มีนโยบายใดที่โดดเด่นและต้องเร่งแก้ไข แต่จะมีลักษณะของความต่อเนื่องของนโยบายที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดเก่า และในช่วงนี้ ประยูร จรรย์วงษ์ได้ในช่วงนี้มีนโยบายประการหนึ่งที่เกิดขึ้น และเขาได้หยิบยกมาเสนอให้เห็นถึงผลกระทบของนโยบายนี้ได้แก่ การใช้อำนาจตามมาตรา 17 ของนายกรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาชาวนาที่ถูกนายทุนโกงที่ดิน ซึ่งทำให้ชาวนาบางคนที่ถูกนายทุนพลอยได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนี้ด้วย ส่วนนโยบายอื่น ๆ ที่สะท้อนผ่านการดูออกมาได้แก่ นโยบายในการลดค่าครองชีพ การตรึงราคาสินค้า ซึ่งกระทำได้อย่าง นโยบายในการเชิญชวนต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศ ในขณะที่กำลังเกิดการประท้วงของคณากรณอย่างกว้างขวาง นโยบายในการล้งนุ้ยจากต่างประเทศเข้ามาใช้ในขณะที่ยอดอุบัติเหตุภายในประเทศมีอย่างเหลือเฟือ และการกู้เงินจากประเทศญี่ปุ่น เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องแบกรับหนี้สินเพิ่มขึ้น และนโยบายในการแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง ซึ่งเป็นไปได้ยาก และนโยบายในการให้นักเรียนเอาไว้ผมยาวได้ ฯลฯ นโยบายเหล่านี้ ประยูร จรรย์วงษ์ ได้นำมาเป็นประเด็นในการเขียนการ์ตูนของเขาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นการวิพากษ์ วิจารณ์ และเสนอแนะชี้ประเด็น ปัญหาที่จะตามมา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 29 พ.ค.17/2, 4, 7, 11, 14 มิ.ย.17/7, 8, 14, 16, 20, 23 ส.ค.17/9, 12, 13 ก.ย.17/14 ธ.ค.17 และดูภาคผนวกหน้า 230)

- แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของรัฐบาล เป็นประเด็นหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ได้แก่ กรณีขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ โดยที่รัฐบาลไม่มีเสียงสนับสนุนในสภาที่แน่นอน และความขัดแย้งกรณีนายสมหมาย อุนตระกูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังย้ายนาย สวัสดิ์ อุทัยศรี อธิบดีกรมธนารักษ์ ซึ่งสภาไม่เห็นด้วย และกรณีอาชญากรรมที่ร้าย ซึ่งสภามีมติให้รับบาลอาชญากรรมที่ร้ายอดีต 3 ทหารราชย์ แต่รัฐบาลไม่ยอมกระทำตาม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 12 ก.ค.17/1 ส.ค.17/14 พ.ย.17/13 ธ.ค.17 และดูภาคผนวกหน้า 231)

- แนวความคิดทั่ว ๆ ไปที่เป็นภาพลือ ได้แก่ กรณีคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดใหม่มีคนหนุ่มมาก หรือ มีการประท้วงเกิดขึ้นมากมายในรัฐบาลชุดนี้จนหน้าจะตั้งเป็นกระทรวง ฯลฯ

(คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 31 พ.ค.17/1 มิ.ย.17/8,21,23 ม.ค.18/2 ก.พ.18)

2.4 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง มีจำนวน 39 ภาพ เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ตลอดจนการแก้ปัญหาของผู้นำทางการเมืองว่าเป็นเช่นไร และปัญหาใดเป็นปัญหาที่ผู้นำทางการเมืองในขณะนั้นต้องให้ความสนใจและเร่งรีบแก้ไขโดยด่วน รวมถึงการแก้ปัญหาของผู้นำทางการเมืองต่อประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งในช่วงนี้มีดังนี้คือ

- แนวความคิดที่มีต่อนายกรัฐมนตรี คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ มีภาพล่อจำนวน 19 ภาพ และประเด็นที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ได้แก่ กรณีการอาชญากรรมของอดีต 3 ทหารราชย์ ซึ่งกรณีนี้กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนมาก เพราะเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างสมาชิกสภาิติบัญญัติกับนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับวิธีการและอำนาจของนายกรัฐมนตรีในการยึดทรัพย์ เพราะสภาฯ มีมติให้รัฐบาลรีบทำการยึดทรัพย์ภายใน 30 วัน แต่นายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วยกับประเด็นนี้ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26,30,31 ก.ค.17/4,5 ส.ค.17) และอีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีเช่นกัน ได้แก่ การใช้มาตรา 17 ในการแก้ไขปัญหาวานาที่อุทยานทูลกระหม่อมที่ดินและชูดริค และต่อมาถูกชวานาร้องเรียนอีกเพราะนายกรัฐมนตรีไม่สามารถแก้ไขปัญหาวานาในเรื่องนี้ได้ (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 27 พ.ค.17/28 ส.ค.17/26 พ.ย.17 ส่วนในประเด็นอื่น ๆ จะเป็นลักษณะของการล้อเลียนบุคคลิกภาพ วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ แนวทางในการแก้ไขปัญหาวานาของนายกรัฐมนตรี ฯลฯ (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 ม.ค.17/10 มิ.ย.17/22 ก.ย.17/6,11 ต.ค.17/17 พ.ย.17/9,21,27,30ธ.ค.17/15,11 ม.ค.18 และดูภาคผนวกหน้า 232)

- แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับนาย ประกอบ หุตะสิงห์ รองนายกรัฐมนตรี มีจำนวน 5 ภาพ เป็นภาพล้อเลียนหน้าที่ของรองนายกฯ คือ การถูกค่าแทนนายก และกรณีชวานามาร้องเรียนซึ่งนายกรัฐมนตรีให้ทำหน้าที่แทน แต่ไม่สามารถตกลงกับชวานาได้ จึงถูกชวานาเผาหุ่น ฯลฯ (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 ก.ย.17/1,10,12 ธ.ค.17/11 ม.ค.18)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายเกรียง กิริติกร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 3 ภาพ เป็นภาพล้อกรณีการที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้นักเรียนไ้วมยยาวได้ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความก้าวร้าวที่เด็กมีต่อผู้ใหญ่ และกรณีพระเดินชบวน (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19,28 ต.ค.17/4 ธ.ค.17)

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในช่วงนี้ ผู้ที่มีภาพลือมากที่สุดได้แก่ นายกรัฐมนตรี คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องและเห็นได้ชัดได้แก่ กรณีการยึดทรัพย์ของอดีต 3 ทหารราชย์ เพราะสภาพมีมติให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีในการยึดทรัพย์ภายใน 30 วัน แต่ประเด็นนี้ นายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐประจำวันที่ 26 ก.ค.17 ชื่อภาพ "ฟัง!!" สะท้อนให้เห็นถึงเหตุผลของความขัดแย้งระหว่างนายฯ กับสภานิติบัญญัติว่าคืออะไร และภาพประจำวันที่ 5 ส.ค.17 ชื่อภาพ "ไปไหน ไปด้วย" สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นปัญหา ที่เป็นเงาตามตัวนายกรัฐมนตรีอยู่ในขณะนี้ ว่าคืออะไร (ดูภาคผนวก หน้า 232,233,234)

ผู้นำทางการเมืองคนต่อมาที่ได้รับความสนใจได้แก่ รองนายกรัฐมนตรี คือ นาย ประกอบ หุตะสิงห์ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง คือ การแก้ไขปัญหาวานาที่มาร้องเรียนขอให้รัฐบาลช่วย กรณีถูกนายทุนโกงที่ดินทำกิน ซึ่งประเด็นนี้รองนายฯ ไม่สามารถตกลงกับผู้นำวานาได้ เช่นภาพวันที่ 10 ธ.ค.17 ชื่อภาพ "พบเสือเราจะสู้" เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งรองนายกรัฐมนตรีถูกเปรียบว่าเป็นกระต่าย ส่วนตัวแทนวานาที่มาร้องเรียน คือ เสือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจในการต่อรองของผู้เรียกร้องว่าเป็นเช่นใด (ดูภาคผนวกหน้า 234)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคม มีจำนวน 71 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 409) แยกเป็น

3.1 สัมพันธภาพในด้านการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องของสังคมที่มีต่อรัฐ เพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือการเรียกร้องให้รัฐกระทำในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งในช่วงนี้มีจำนวน 7 ภาพ และแนวความคิดส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา เช่น ความขัดแย้งกันเองภายในองค์การนักศึกษา การมีข่าวว่าจะตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่เป็นกลุ่มของนักศึกษา เป็นแนวความคิดในแง่ของการวิจารณ์ ซึ่งให้เห็นถึงผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งให้เห็นถึงความเข่าว้วยและความไม่รอบคอบในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นอาจจะตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนบางกลุ่ม เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐประจำวันวันที่ 12 มิ.ย.17 ชื่อภาพ "ระวัง! จะตกท่อ" เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ ได้แก่ การเข้าร่วมกับกรรมกร ในการเรียกร้องค่าแรง การเข้าร่วมกับครูในจังหวัดภาคใต้เพื่อเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ปราบโจร (ดูภาคผนวกหน้า 235 และดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 12, 15 มิ.ย.17/3, 5 ก.ย.17/2 ต.ค.17/18, 19 ธ.ค.17)

3.2 สัมพันธภาพในด้านการใช้อำนาจ มีจำนวน 39 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรมของแต่ละฝ่ายในการบีบคั้นซึ่งกันและกัน หรือการใช้อำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายตน แล้วก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ของความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงขึ้นในสังคม ซึ่งในช่วงนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการคือการใช้อำนาจของรัฐกระทำต่อสังคม และการใช้อำนาจของสังคมกระทำต่อรัฐ

- การใช้อำนาจของรัฐต่อสังคม เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของรัฐ แล้วก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ของความเหลื่อมล้ำต่ำและความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม ซึ่งในช่วงนี้ มีประเด็นที่ต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดที่ 1 ได้แก่กรณีรถราชการป้ายดำ ซึ่งมีสีป้ายเหมือนกันกับสีของรถเอกชน ทำให้ข้าราชการสามารถนำไปใช้ส่วนตัวได้โดยที่ไม่มีใครรู้ โดยที่ค่าซ่อมบำรุงรักษาและค่าน้ำมันนั้น ใช้งบประมาณของทางราชการ ซึ่งกรณีนี้ ประยูร จรรย์วงษ์ได้สะท้อนความรู้สึกในแง่ของความไม่เป็นธรรม และวาดภาพการ์ตูนเชิงเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหานี้ ในช่วงนี้มีการวาดภาพที่เกี่ยวข้องกับ "รถราชการป้ายดำ ไม่เป็นธรรมแก่สังคม" ตลอดช่วงรัฐบาลชุดนี้ถึง 29 ภาพ โดยมีลักษณะของการวิงวอน เรียกร้องให้เปลี่ยนสีป้ายรถราชการให้แตกต่างไปจากสีป้ายของรถเอกชน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2, 16, 23, 30 มิ.ย.17/21, 28 ก.ค.17/4, 11, 18, 25 ส.ค.17/1, 8, 15 ก.ย.17/20, 27 ต.ค.17/3, 10, 17, 24 พ.ย.17/1, 8, 5

22 ธ.ค.17/5, 12, 19, 26 ม.ค.18/2, 9 ก.พ.18) และการใช้อำนาจของรัฐที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอีกประการหนึ่งคือ การเวนคืนที่ดินของกรมรถไฟแคว้นพหุโยธินโดยอ้างว่าเพื่อสร้างสถานีรถไฟแห่งใหม่ แต่กลับนำไปสร้างสนามกอล์ฟและตลาดกลางแทน ซึ่งเป็นการใช้อำนาจไปในทางที่หลอกลวงและไม่เป็นธรรม (คู่มือสิทธิมนุษยชนไทยรัฐวันที่ 23 มิ.ย.17/6 ส.ค.17)

- การใช้อำนาจของสังคมต่อรัฐ เป็นการใช้อำนาจของสังคมที่มีในการต่อรองและบีบบังคับรัฐให้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การข่มขู่ การประท้วงโดยวิธีการที่รุนแรง ซึ่งในช่วงนี้มีเหตุการณ์ที่วุ่นวายเกิดขึ้น ได้แก่ การเรียกร้องของชาวนาจาก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกิน ซึ่งรัฐบาลแก้ปัญหาไม่ได้ผลและไม่ยอมทำตามข้อเรียกร้องของชาวนา จึงประกาศจะคืนบัตรประชาชนแล้วปกครองตนเอง (คู่มือสิทธิมนุษยชนไทยรัฐวันที่ 26 ส.ค.17/1 ก.ย.17/21 มิ.ย.17) และกรณีที่ชาวนาไม่พอใจที่ม.17 แก้ปัญหาไม่ได้ผล ชุ่จะประท้วงและต่อสู้จนถึงที่สุด หรือการขู่ว่าจะเผาสถานที่ราชการ เป็นต้น (คู่มือสิทธิมนุษยชนไทยรัฐวันที่ 21, 26 มิ.ย.17/16 ก.ค.17/1 ก.ย.17/20, 27 พ.ย.17) การใช้อำนาจของสังคมในการบีบบังคับรัฐในกรณีอื่น ๆ ได้แก่ การลอบแค้นงานเพื่อให้รัฐบาลลดภาษีสิ่งทอ (13 มิ.ย.17) การข่มขู่จะเผาทบวงมหาวิทยาลัยกรณีไม่จัดการเรื่องวิทยาลัยเอกชนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้เรียบร้อย เป็นต้น

สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในแง่ของการใช้อำนาจนี้ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอันไม่เป็นธรรมของรัฐที่กระทำต่อสังคมได้แก่ กรณีของรถราชการป้ายดำ ซึ่งประยูร จรรย์วาทษ์ ได้วาดภาพออกมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคม และปัญหาเรื่องในช่วงนี้ ได้แก่ การใช้อำนาจในการเวนคืนที่ดินของประชาชนแล้วนำไปสร้างในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนบางกลุ่ม เช่น สนามกอล์ฟ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่บุคคลเพียงฝ่ายเดียว ส่วนการใช้อำนาจของสังคมที่กระทำต่อรัฐนั้น เหตุการณ์ที่เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดได้แก่ การเรียกร้องของชาวนา เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหามาตามที่ต้องการ เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 26 มิ.ย.17 ชื่อภาพ "เอาแรง ๆ ร้อน ๆ กว่านี้" สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจในการบังคับรัฐบาลให้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการ (ดูภาคผนวกหน้า 235, 236, 237)

3.3 สัมพันธภาพในด้านการประสานประโยชน์ มีจำนวน 4 ภาพ ในช่วงนี้ การประสานประโยชน์ จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การลักลอบเข้าเมืองของคนต่างชาติ ซึ่งในช่วงนี้มีการแอบลักลอบเข้ามามาก ทางทางจึงออกประกาศให้ประชาชนช่วงกันสอดส่องดูแล เป็นหูเป็นตาให้ทางราชการ และการลดโควต้าให้คนต่างชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจาก 200 คน

ให้เหลือเพียง 100 คน เพื่อป้องกันคนต่างชาติเข้ามาแย่งอาชีพคนไทย การประสานประโยชน์ อีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ก็คือ กรณีกรุงเทพมหานครเชิญชวนให้ประชาชนช่วยกันล้างโปสเตอร์ ซึ่งติดอยู่ตามที่ต่าง ๆ เพื่อความสะอาดของท้องถิ่น (คูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10 ส.ค.17/ 10 ก.ย.17/25 พ.ย.17/18 ม.ค.18) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้ง 2 ฝ่าย

3.4 สัมพันธภาพในด้านความขัดแย้ง มีจำนวนถึง 21 ภาพ เป็นแนวความคิดในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่มีต่อ นโยบาย พฤติกรรม และวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ในช่วงนี้แนวความคิด ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง สามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ความขัดแย้งอันสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดเป็น ประเด็นของความขัดแย้งขึ้นในสังคม ซึ่งในช่วงนี้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดประเด็นของ ความขัดแย้งเกิดขึ้น ได้แก่ ร่างรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2521 ซึ่งประเด็นหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ขึ้นคือ ความขัดแย้งในเรื่องอายุของผู้มีสิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดอายุไว้ 20 ปี แต่มีผู้คัดค้านว่าควรจะเป็น 18 ปี ซึ่งตัวบ่งชี้ของความขัดแย้งได้แก่การเคลื่อนไหวต่อต้านของ คนกลุ่มต่าง ๆ เช่น การอภิปรายของอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้วลงมติว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ใช่ของ ประชาชนที่แท้จริง หรือการที่นักศึกษา 11 สถาบัน ถวายฎีกาต่อในหลวงและกราบบังคมทูลให้ ยับยั้งการลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือการเดินขบวนคัดค้านของนักศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เกิดจากความขัดแย้งในเรื่องรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น (คูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18, 22 ก.ย.17/ 8, 9 ต.ค.17) ส่วนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์อื่น ๆ ที่สื่อออกมาเป็นภาพการ์ตูน ซึ่ง เป็นความต้องการในส่วนที่จะแสดงความคิดเห็นว่าเป็นอย่างไรต่อเรื่องนั้น ๆ เช่น การแสดง อาหารทหารในงานวันเด็ก (10 ม.ค.18) การสร้างโรงงานไฟฟ้าซึ่งทำให้เกิดสารกัมมันตภาพรังสี ซึ่งเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำตามแถบชายทะเล (คูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 ก.ย.17/21 ต.ค.17) กรณีการปล่อยนักโทษของกรมราชทัณฑ์ หรือกรณีที่โรงงานยารักษาโรคเป็นโรงงานอุตสาหกรรม แทนที่จะเป็นสาธารณูปโภค เป็นต้น (คูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 8 พ.ย.17/25 ธ.ค.17 และดู ภาควิชาหน้า 238)

- ความขัดแย้งอันสืบเนื่องมาจากนโยบายและการแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่ง ประเด็นของความขัดแย้งเกิดขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นที่ตรงกันข้าม หรือขัดแย้งกับนโยบายในการ แก้ไขปัญหานั้น ๆ เช่น นโยบายในการสร้างกองสลากฯ ขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งอบายมุข การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาใหม่เพื่อพ้นจากความล้าสมัย ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับภาวะการณ์ ทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง เพราะทำให้ผู้ปกครองต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้นกว่าเดิม การจับกุมและ ปราบปรามท้าวี่ ซึ่งให้บริการติกว่ารถ บ.ช.ส. การปรับปรุงทบวงมหาวิทยาลัยให้เป็นกระทรวง

ซึ่งเป็นการเพิ่มวิทยฐานะอย่างไม่จำเป็น การอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้ การไม่มีอำนาจในการจับกุมขู่ปลอม ตลอดจนการขึ้นราคาารถเมล์ ซึ่งทำให้คนจนได้รับความเดือดร้อน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 7, 29 ก.ย. 17/12, 25, 26 ต.ค. 17/11 ธ.ค. 17/6 ม.ค. 18) นโยบายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านี้ ล้วนเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งสิ้น

ในรัฐบาลชุดที่ 2 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์นี้ ประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมากที่สุดคือ ความขัดแย้งในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งมีอายุ 20 ปีขึ้นไป แต่มีผู้คัดค้านไม่เห็นด้วยเพราะต้องการให้ผู้มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงมีอายุครบ 18 ปีเท่านั้น เช่นภาพในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 8 ต.ค. 17 ชื่อภาพ "จะแก้อย่างไรถึงจะเหมาะสม?" เป็นการชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากประเด็นนี้ (ดูภาคผนวกหน้า 238, 239)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป เป็นการเสนอเหตุการณ์ หรือ เป็นแนวความคิดที่แทรกขึ้นมาของนักเขียนการ์ตูน ที่ต้องการจะสื่อในเรื่องที่เขาเห็นว่าน่าจะให้ประชาชนได้รับรู้ในสิ่งนั้น ๆ ในช่วงนี้มีดังนี้

- การเสนอข่าวโดยทั่ว ๆ ไป เช่น "ศูนย์รถร่วมบริษัทขนส่ง ขอความร่วมมือตำรวจ ในการจับกุมรถทัวร์และรถป้ายดำ อ้างว่าเพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสาร" หรือ "เกิดความแห้งแล้ง อย่างหนัก ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ราษฎรขอพระราชทานฝนหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จปฏิบัติการณ์โดยด่วน ทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ช่วยเหลือฝนหลวง" (คู่มือหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐวันที่ 18,25 มิ.ย.17/ 15 ก.ค.17/15,27 ส.ค.17/17 ก.ย.17/23 ต.ค.17/ 13,25 พ.ย.17/17,20 ธ.ค.17/4 ก.พ.18)

- การเสนอความคิดเห็นส่วนตัวที่มีต่อเหตุการณ์และสภาพการณ์ทางสังคม เช่น ภาพ จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 29 มิ.ย.17 ชื่อว่า "นักเรียนไหว้ครูปีนี้ดี น่ารักสวยดีกว่าปีกลาย" หรือภาพวันที่ 14 ต.ค.17 ชื่อว่า "เชื้อเพลิงแห่งประชาธิปไตย" เป็นต้น (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 18,25 มิ.ย.17/2,8,9 ก.ค.17/24 ส.ค.17/14,22 ต.ค.17/6,22 พ.ย.17/ 15 ม.ค.18 และดูภาคผนวกหน้า 240)

- การเตือนให้เห็นถึงภัยอันตรายต่าง ๆ เช่น ภาพวันที่ 22 ก.ค.17 ชื่อว่า "ระวังเต้อ เทวดา" เป็นการเตือนให้ระวังการเกิดภาวะน้ำท่วมอย่างฉับพลัน เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 240)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในรัฐบาลชุดที่ 2 ที่นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เข้ามาบริหารประเทศนี้ มีแนวความคิดที่สะท้อนผ่านทางการ์ตูนการเมืองของ ประยูร จรรย์วณิช มากที่สุดได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับกติกาทาสสังคม โดยเฉพาะแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดกติกาของเยาวชน เช่น นักเรียนช่างกล นักเรียนอาชีพและนักศึกษาจากวิทยาลัยต่าง ๆ โดยการใช้วิธีการรุนแรงในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ การปาระเบิดซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สิน การทำลายสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น เพลสถานศึกษา ปาระเบิดใส่รถเมล์ ฯลฯ ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงนี้ และยังคงผลกระทบไปยังผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง

ส่วนแนวความคิดที่รองลงมาคือ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจ โดยแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำนั้น ผู้ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและสะท้อนผ่านทางการ์ตูนการเมืองของ ประยูร จรรย์วณิช ออกมาได้แก่ กรณีอาชญากรรมของอดีต 3 ทหารราชย์ ซึ่งสภาฯ มีมติให้อำนาจของนายกรัฐมนตรียึดได้ภายใน 30 วัน แต่นายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย จึงก่อให้เกิดประเด็นปัญหาเกิดขึ้นและสะท้อนผ่านทางการ์ตูน ส่วนแนวความคิดที่ว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจนั้น เป็นการใช้อำนาจของรัฐที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องแล้วสะท้อนผ่านการ์ตูนออกมา คือ กรณีรถราชการป้ายดำที่ลีสบายเหมือนกับรถเอกชน ซึ่งทำให้ข้าราชการบางคนนำไปใช้เป็นการส่วนตัว โดยที่ไม่ต้องเสียค่าน้ำมันและค่าบำรุงรักษาเอง ดังนั้น เขาจึงวิงวอนให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหานี้ และแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของสังคมในการบีบบังคับรัฐนั้น เป็นเรื่องของชาวนาที่มาร้องขอให้รัฐช่วยแก้ไขปัญหาในเรื่องที่ดินทำกิน โดยการขอให้รัฐช่วยจัดสรรที่ดินและไถที่ดินคืนจากนายทุน ซึ่งมีการใช้อำนาจในการต่อรอง บีบบังคับด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชู้จะคืนบัตรประชาชนแล้วปกครองตนเอง และการชู้ว่าจะใช้วิธีการรุนแรงต่าง ๆ เป็นต้น เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นประเด็นในการเสนอภาพการ์ตูนในช่วงนี้ทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยุวิทยุพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การตั้งการเมืองในรัฐบาลชุดที่ 3 ของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งมีจุดต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดที่ 2 คือ ภายหลังจากเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2517 พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่สภามากที่สุดได้แก่พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค ดังนั้นจึงสามารถเป็นแกนหลักในการจัดตั้งรัฐบาลผสมเนื่องจากเป็นพรรคการเมืองที่มีที่นั่งในสภามากที่สุด โดยรวมกับพรรคเกษตรสังคมซึ่งมีนายเสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์เป็นหัวหน้าพรรค และเป็นรองนายกรัฐมนตรี และหลังจากที่มีการแถลงนโยบายต่อสภาซึ่งสภามีมติไม่ไว้วางใจ รัฐบาลชุดนี้จึงต้องลาออก ระยะเวลาที่เข้าเป็นรัฐบาลเพียง 1 เดือนโดยประมาณเท่านั้นคือ ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 ถึง 13 มีนาคม 2518 การตั้งการเมืองในช่วงนี้จึงมีเพียง 25 ภาพเท่านั้น การวิเคราะห์จึงเป็นการวิเคราะห์โดยรวมดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคง ในช่วงนี้เป็นลักษณะของกลองการเมืองที่บรรรยายให้เห็นถึงสภาพการขาดความมั่นคงของประเทศโดยรวม อันสืบเนื่องมาจากการแตกความสามัคคีของคนในประเทศที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ และมีการจลาจลเกิดขึ้นบ่อยครั้งจนทำให้เกิดภาวะไร้ระเบียบขึ้นในสังคม ตลอดจนการรุกรานจากผ.ก.ค. ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ทำให้สังคมอยู่ในภาวะที่ขาดความมั่นคง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 ก.พ.18/2 มี.ค.18)

2. แนวความคิดเกี่ยวกับระบอบ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความผันผวนของระบอบการเมืองที่ไม่ชัดเจน ความไม่เข้าใจในระบอบอย่างแท้จริง และการใช้ประโยชน์ของระบอบไปในทางที่ไม่ถูกต้องและเป็นธรรมแก่คนในสังคม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1,2,5 มี.ค.2518) ตัวอย่างเช่น ภาพวันที่ 5 มี.ค.18 ชื่อภาพ "วานนี้และวันนี้" สะท้อนให้เห็นถึงการไร้เสถียรภาพที่มีในการข่มเหง โดยวิธีการรุนแรงต่าง ๆ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากระบอบเก่าเท่าใดนัก (ดูภาคผนวกหน้า 241)

3. แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐบาล ในช่วงนี้ แนวความคิดหลักที่สะท้อนให้เห็น เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาล อันเนื่องมาจาก การที่รัฐบาลไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภา ดังนั้น ภาพการตั้งที่สื่อจึงมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาล (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 20,21 ก.พ.18/3,4,7,8 มี.ค.18) เช่นภาพวันที่ 21 ก.พ.18 ชื่อภาพ "กึ่งเส้าไฟฟ้า" สะท้อนให้เห็นความอยู่รอดและเสถียรภาพของรัฐบาล และวันที่ 8 มี.ค.18 ชื่อภาพ "ประชาธิปไตยคนละฝั่ง" สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่รัฐบาลของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภา เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 241,242)

4. แนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำ ผู้นำทางการเมืองที่ถูกหยาบคายมาเป็นประเด็นในการเขียนการ์ตูนมากที่สุดในช่วงนี้ได้แก่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะว่าได้เป็นนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่รัฐบาลของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชลาออก แนวความคิดที่สื่อออกมาโดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสิ่งที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องเผชิญในการบริหารประเทศ เช่นภาพวันที่ 12 มี.ค. 18 ชื่อภาพ "มาให้เถิดชะดิ ๆ" ซึ่งให้เห็นถึงเหตุการณ์และปัญหาที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องเผชิญในขณะนั้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25, 27 ก.พ. 18/11, 12 มี.ค. 18 และดูภาคผนวกหน้า 242)

5. สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการมีส่วนร่วม มีจำนวนเพียง 2 ภาพ เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในการเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกร่างพ.ร.บ. การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และกรณีอดีต 3 ผู้นำนักศึกษาและกรรมการบินไปเชิญอดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้กลับเมืองไทย (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18, 22 ก.พ. 18)

6. สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจ เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ ได้แก่ กรณีรราชการบายดำ เป็นการวิงวอนให้มีการเปลี่ยนแปลงเสีเสียใหม่ ซึ่งยังไม่ได้รับการแก้ไข ประยูร จรรยาวัชร์ จึงเขียนภาพการ์ตูนในเรื่องนี้มาตลอด (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16, 23 ก.พ. 18/2, 9 มี.ค. 18)

7. สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการประสานประโยชน์ เป็นกรณีที่อธิบายถึงความทุกข์ใจต่อขอร้องนักเรียน นักศึกษาอย่าใช้ยาชยันเพราะจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17 ก.พ. 18)

8. สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านความขัดแย้ง เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากนโยบายและการบริหารของรัฐบาลในเรื่องต่าง ๆ เช่นภาพวันที่ 19 ก.พ. 18 ชื่อภาพ "มิดดีหรือสว่างดี" เป็นความขัดแย้งที่มีต่อนโยบายของรัฐกรณีที่ไม่เปิดโอกาสให้พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศ ทำให้ไม่เกิดการเผชิญหน้ากันและยากต่อการปราบปราม หรือภาพวันที่ 13 มี.ค. 18 ชื่อภาพ "น้ำขึ้นให้รีบตัก" เป็นความขัดแย้งต่อพฤติกรรมของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 243)

การ์ตูนการเมืองในช่วงนี้ ประยูร จรรยาวัชร์ ได้สะท้อนแนวความคิดหลักในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ เพราะรัฐบาลชุดนี้ เพิ่งเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลอย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้น ภาพส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งรัฐบาลในระยะเริ่มต้นเท่านั้น

4. การรื้อถอนการเมืองในรัฐบาลชุดที่ 4 ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีจุดต่อเนื่องจาก รัฐบาลชุดที่ 3 คือ หลังจากรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช แพ้โหวตไม่ได้รับความไว้วางใจ จากสภาในการแถลงนโยบาย ดังนั้นพรรคกิจสังคมที่มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค จึงกลายเป็นแกนหลักในการจัดตั้งรัฐบาลผสมแทน ซึ่งมีพรรคร่วมรัฐบาลเป็นจำนวนมาก รัฐบาล ชุดนี้มีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2518 ถึง 19 เมษายน 2519 เป็นระยะเวลา 1 ปีเศษ และการรื้อถอนการเมืองในช่วงนี้มีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่กำหนดไว้ในการศึกษา ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสังคม เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมของประเทศโดยรวม มีภาพการรื้อถอนที่สะท้อนแนวความคิดดังกล่าวจำนวน 123 (ดูตารางในภาคผนวกหน้า 411) แยกเป็น

1.1 กติกาของสังคม เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับทาง ศีลธรรม และข้อบังคับต่าง ๆ ทางสังคม รวมทั้งความล้าสมัยของกฎหมายเอง ที่เปิดโอกาสให้มีการ ละเมิดสิ่งต่างเหล่านี้ได้โดยง่าย ในช่วงนี้แนวความคิดที่เกี่ยวกับกติกาสังคมมีจำนวน 46 ภาพ มีประเด็นปัญหาที่สะท้อนผ่านการรื้อถอนออกมาคือ

- การละเมิดกฎหมายของคนในสังคมโดยการใช้กำลังรุนแรงในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดภาวะไร้ระเบียบขึ้นในสังคม และในช่วงนี้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม เป็นอย่างมาก มีการจลาจลเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งประยูร จรรยาวัชร์ ได้สื่อผ่านการรื้อถอนการเมือง ให้เห็นถึงภาวะต่าง ๆ เหล่านี้ โดยชี้ให้เห็นว่าเกิดภาวะการฉ้อโกงที่กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย โดยมีการ อ้างถึงอำนาจเป็นธรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการของตนเอง อย่างไม่เกรงกลัว ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายบ้านเมืองที่ได้กำหนดไว้ เช่นภาพตัวอย่างวันที่ 15 พ.ค.18 ชื่อภาพ "หยอกกันใหญ่" เป็นการสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากการใช้อำนาจของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ภาพวันที่ 22 ส.ค.18 ชื่อภาพ "คนดั่งวันนี้" สะท้อนให้เห็นภาวะทางสังคมที่กำลัง เป็นอยู่ในขณะนั้น และภาพวันที่ 24 ส.ค.18 เป็นกลอนที่สรุปเหตุการณ์และสะท้อนให้เห็นถึง ภาวะของความแตกสามัคคีที่เกิดขึ้นในขณะนั้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 20 มี.ค.18/ 11, 15 พ.ค.18/18 มี.ย.18/6, 20, 22, 24, 25, 30 ส.ค.18/5, 9, 10, 12 ต.ค.18/9, 10, 19 ก.พ.19/9, 20, 29 มี.ค.19 และดูภาคผนวกหน้า 244, 245)

- การละเมิดกติกาของเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนช่างกล นักเรียนอาชีวะ ฯลฯ ซึ่ง มักจะมีการใช้กำลังในการทำร้ายกัน ในช่วงนี้ข่าวที่เกี่ยวกับนักเรียนยกพวกไปตีกันมีให้เห็นในหน้า หนังสือพิมพ์เสมอ โดยการใช้อาวุธต่าง ๆ เช่นมีด ปืน ระเบิดขวด ซึ่งทำให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เหล่านี้ไปด้วย แม้แต่การเรียกร้องในสิ่งต่าง ๆ ของพวกเขา

ก็นิยมใช้วิธีการรุนแรง ประยุร จรรยาวงศ์จึงหยิบยกประเด็นเหล่านี้ขึ้นมาสื่อให้เห็นในการ์ตูนของเขา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 14, 15, 19 มิ.ย. 18/3 ส.ค. 18/18, 21 ก.ย. 18/11, 14 ธ.ค. 18/25, 27, 29 ก.พ. 19/1, 14, 29 มี.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 14 มิ.ย. 18 ชื่อภาพ "ภาราสาวะถิ" สะท้อนเหตุการณ์ที่นักเรียนช่างกลยกพวกตีกันและทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน และภาพวันที่ 18 ก.ย. 18 ชื่อภาพ "นายเรื่อยคใหม่" เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการละเมิดกติกาของนักเรียนเช่นกัน และวันที่ 21 ก.ย. 18 เป็นกลอนที่สรุปเหตุการณ์เกี่ยวกับการใช้กำลัง การละเมิดกฎหมายของนักเรียนอาชีวะ และวันที่ 25 ก.พ. 19 ชื่อภาพ "วิธียกระดบวิหะฐานะ" เป็นภาพตัวอย่างในการใช้ความรุนแรงในการเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ (ดูภาคผนวกหน้า 245, 246, 247)

- การเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบ กติกา วัฒนธรรมและพฤติกรรมดั้งเดิมที่สังคมไทย เคยประพฤติ ปฏิบัติมาในอดีต เช่น การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสตรี เพื่อให้มีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมผู้ชาย เช่นการผู้หญิงเป็นนายอำเภอได้ การเรียกร้องให้ออกกฎหมายอนุญาตให้มีการทำแท้งเสรี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 9, 24 ก.ค. 18/20 ธ.ค. 18/14 ก.พ. 19/14, 30 มี.ค. 19) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 21 เม.ย. 18 ชื่อภาพ "สิทธิเท่าชาย นุ่งได้แม้ผ้าขาวม้า" สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงกติกาบางประการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเท่าเทียม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในอดีต และภาพวันที่ 14 ก.พ. 19 ชื่อภาพ "ต่อไปจะก้าวถึงไหน" สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและพฤติกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย (ดูภาคผนวกหน้า 247, 248)

- การละเมิดกติกาทางสังคมอันเนื่องมาจากช่องว่างของกฎหมาย ได้แก่ ความซบถาภาพของกฎหมาย ความอ่อนแอและไร้สมรรถภาพของกฎหมายและของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่เด็ดขาดและรุนแรงพอที่ยับยั้งและจัดการกับผู้ละเมิดกฎหมายได้โดยเด็ดขาด (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 5, 7 ส.ค. 18/7 ก.ย. 18/12 ก.พ. 19/14 มี.ค. 19) ภาพตัวอย่างวันที่ 7 ส.ค. 18 ชื่อภาพ "ตะเซ้ตาโฆง มะโรงไม้ล็ก..." สะท้อนแนวความคิดที่เกี่ยวกับความอ่อนแอของกฎหมายบ้านเมือง และภาพวันที่ 12 ก.พ. 19 ชื่อภาพ "เหตุที่โจรเต็มเมือง" ชี้ให้เห็นถึงความไม่เด็ดขาดของกฎหมายบ้านเมืองในการจัดการกับผู้ละเมิดกฎหมาย (ดูภาคผนวกหน้า 248, 249)

การ์ตูนการเมืองในรัฐบาลชุดนี้ มีแนวความคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับกติกาของสังคมคือการแตกความสามัคคีของคนในสังคม เป็นกลุ่มต่าง ๆ มากมาย และการยึดถือความรุนแรง การละเมิดกฎหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ การไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาทางสังคม ทำให้สังคมอยู่ในภาวะที่ไร้ระเบียบ เพราะไม่มีการคำนึงถึงสิ่งใดทั้งสิ้น นอกจาก

ความต้องการของตัวเอง ซึ่งลักษณะของสังคมที่กล่าวมานั้น เป็นสภาพการณ์ของสังคมในช่วงนี้ และแนวความคิดรองได้แก่ การละเมิดกติกาของเขาวชน เช่น นักเรียนยกพวกตีกัน มีการใช้อาวุธที่ร้ายแรง เช่น มีด ปืน ระเบิดขวด มีการทำลายทรัพย์สินของส่วนรวม เช่น ขว้างปาระเบิดใส่รถเมล์ ฯลฯ ซึ่งการละเมิดกติกาของสังคมโดยวิธีการดังกล่าวข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญในช่วงนี้

1.2 แนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ มีภาพการ์ตูนที่สะท้อนแนวความคิดในเรื่องนี้จำนวน 12 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมในช่วงนี้มีวิกฤตการณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทย คือ การขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค เป็นการทำให้ราคาน้ำมันในประเทศขึ้นเป็นเงาตามตัวตลอดจนปัญหาที่เกิดจากคนในสังคมเอง คือ ความขุ่นเคืองจนเป็นนิสัย ตลอดจนการขาดแคลนสินค้าอุปโภค บริโภค จึงทำให้มีการกักตุนสินค้าโดยพวกที่ถือโอกาสถกฉวยผลประโยชน์จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18 มี.ค.18/6, 25 พ.ค.18/15 ก.ย.18/3, 19, 26, 28 ต.ค.18/15, 10, 17 พ.ย.18/7 ธ.ค.18) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 6 พ.ค.18 ชื่อภาพ "ฤดูร้อนยังไม่สิ้น" ซึ่งให้เห็นความเดือดร้อนของบรรดาผู้ประกอบการที่ต้องเผชิญกับปัญหาในวันเปิดภาคเรียน และภาพวันที่ 3 ต.ค.18 ชื่อภาพ "ไทย ๗๗๗ ยิ่งใหญ่ ซโย" สะท้อนให้เห็นถึงความขุ่นเคืองของคนในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้ และกลอนการเมืองวันที่ 19 ต.ค.18 ก็เป็นการบรรยายสภาพความขุ่นเคืองของคนในสังคมเช่นกัน (ดูภาคผนวกหน้า 249, 250)

1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคง มีภาพการ์ตูนจำนวน 65 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมและของประเทศโดยรวม ในช่วงนี้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง มีสาเหตุหลักอยู่ 2 ประการคือ ปัจจัยจากภายนอกระบบสังคม และปัจจัยจากภายในสังคมเอง มีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยจากภายนอกระบบสังคม ได้แก่ การรุกรานจากต่างชาติหรือประเทศที่มีอุดมการณ์หรือลัทธิทางการเมืองที่แตกต่างจากประเทศไทย โดยเฉพาะ ผ.ก.ค. ที่เข้ามาโจมตีด้วยอาวุธตามจังหวัดชายแดนต่าง ๆ ทุกภาคของประเทศ ทำให้ราษฎรไทยที่อยู่ตามชายแดนได้รับความเดือดร้อนจากการสู้รบ ในช่วงนี้ ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศัตรูต่างชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งมีทั้งลาว เขมร และผ.ก.ค.ตามจังหวัดต่าง ๆ มีการพยายามที่จะยึดครองประเทศไทยเพื่อเปลี่ยนแปลงลัทธิการเมืองให้เป็นตามแบบตน โดยเฉพาะในช่วงนี้ ไทยกำลังมีการรบพุ่งกับประเทศลาว ตลอดจนการโจมตีของผ.ก.ค. ภายในประเทศ โดยการทำร้ายราษฎรตามหมู่บ้านต่าง ๆ และเผาสถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน โรงพัก อำเภอ ฯลฯ ซึ่งการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรย์ราษฎร์

ได้สื่อและสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติเหล่านี้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 28 มี.ค.18/12,23,26 เม.ย.18/1,13,16,25,28 พ.ค.18/4 ก.ค.18/1,25 ก.ย.18/8,12,21,23,25,29,30 พ.ย.18/7,14,28 ธ.ค.18/21,26,27,28,30 ม.ค.19/8,21,23 ก.พ.19/4,7,10,14,18,21,24 มี.ค.19) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 28 มี.ค.18 ชื่อภาพ "ไฟสุ่มซอน" สะท้อนให้เห็นถึงผลของสงครามอินโดจีน ที่ส่งผลกระทบต่อถึงราษฎรไทย ภาพวันที่ 12 พ.ย.18 ชื่อภาพ "หอมกลิ่นเค็ก" สะท้อนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากพ.ก.ค. และภาพวันที่ 24 มี.ค.19 ชื่อภาพ "ภาราสาวะถิ" ซึ่งให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงโดยรวม (ดูภาคผนวกหน้า 251,252)

2) ปัจจัยที่มาจากภายในระบบสังคม ซึ่งในช่วงนี้สังคมไทยโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เป็นสังคมที่ไร้ระเบียบ ไร้กติกา ขาดความสามัคคี ซึ่งเป็นยุค "พลังนิยม" คือ นิยมใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหาและตัดสินปัญหาต่าง ๆ ภาวะเช่นนี้ ทำให้คนในสังคมขาดความมั่นคงทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน โดยที่ไม่มีมาตรการใด ๆ ในการจัดการกับภาวะเช่นนี้ การดำรงชีวิตจึงต้อง "เสี่ยง" อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสภาพดังกล่าวได้สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรย์วณิช (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 ก.ค.18/11,13,14,20,21 ส.ค.18/20,21 ก.ย.18/2,5,13 ต.ค.18/8,17,19 พ.ย.18/22,24 ธ.ค.18/3,18,23,24,25,31 ม.ค.19/13,19 ก.พ.19/3,11,29 มี.ค.19/5,17 เม.ย.19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 11 ส.ค.18 ชื่อภาพ "ชาวเมือง ยุคมืด" เป็นเหตุการณ์ที่มีการระเบิดรถเมล์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมที่แทบจะไม่มีเลย และภาพวันที่ 5 ต.ค.18 เป็นกลอนการเมืองที่บรรยายให้เห็นถึงภาวะต่าง ๆ ในสังคมที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในสังคม และภาพวันที่ 23 ม.ค.19 ชื่อภาพ "ติ๊กนรก!" สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของคนในสังคมว่าเป็นเช่นไร (ดูภาคผนวก หน้า 252,253)

ในช่วงนี้ ปัจจัยหลักที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและของประเทศโดยรวมได้แก่ ปัจจัยที่มาจากภายนอกระบบสังคม เช่น การโจมตีจากพ.ก.ค. ตามหมู่บ้านต่าง ๆ การรุกรานจากประเทศใกล้เคียง เช่นลาวที่กำลังมีการรบพุ่งอยู่กับไทย ซึ่งแนวความคิดที่ประยูร จรรย์วณิช สื่อผ่านการ์ตูนการเมืองของเขาออกมานั้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเขาได้อ้างถึงแหล่งที่มาของข่าวทุกครั้งที่เขาเขียนภาพออกมา

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐ เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของรัฐ โดยมีภาพการ์ตูนที่สะท้อนแนวความคิดดังกล่าว 167 ภาพ แยกเป็น

2.1 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบ มีจำนวน 10 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 411) แยกย่อยเป็น

2.1.1 ระบบราชการ ในช่วงนี้ ภาพการ์ตูนที่สะท้อนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบราชการและข้าราชการ มีจำนวน 4 ภาพ เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน 1 ภาพ และอีก 3 ภาพเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองหรือนักการเมือง ซึ่งในช่วงนี้ ข้าราชการประจำถูกกำหนดบทบาท ควบคุมและบังคับสั่งการโดยข้าราชการการเมืองอย่างมาก (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17 พ.ค.18/11 มี.ย.18/25 ก.ค.18/6 ต.ค.18) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 25 ก.ค.18 ชื่อภาพ "วิธินิทุกษ์" สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมือง และวันที่ 6 ต.ค.18 ชื่อภาพ "เอาเข้าไป ๆ" สะท้อนให้เห็นอำนาจของข้าราชการการเมืองที่มีต่อข้าราชการประจำ จะเห็นได้ว่าในช่วงนี้ข้าราชการถูกลดบทบาทลงอย่างมาก (ดูภาคผนวกหน้า 254)

2.1.2 ระบบรัฐสภา เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรรัฐสภา ในช่วงนี้มีจำนวน 3 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 14, 23, 29 มี.ค.18) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสส.ในทางการเมือง เช่นภาพวันที่ 14 มี.ค.18 ชื่อภาพ "รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" เป็นเหตุการณ์เกี่ยวกับการออกเสียงรับรองรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะเกรงว่าจะมีการยุบสภา และภาพวันที่ 23 มี.ค.18 เป็นกลอนที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของสส.ในการประชุมสภานัดหนึ่ง ซึ่งมีการพูดจาหยาบค้าย (ดูภาคผนวกหน้า 255)

2.1.3 ระบบพรรคการเมือง เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับบทบาทและการดำเนินงานในส่วนของพรรคการเมืองในระบบการเมืองไทย มีจำนวน 3 ภาพ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10 ก.ย.18/2 ก.พ.19/14 เม.ย.19) เป็นบทบาทโดยทั่วไปของพรรคการเมือง คือ กรณีที่พรรคแนวร่วมสังคมนิยม เสนอร่างพ.ร.บ.ยกเลิกพ.ร.บ.ความมั่นคงแห่งชาติ และบทบาทของพรรคประชาธิปไตยและพรรคกิจสังคมที่มีต่อการเลือกตั้งในวันที่ 4 เมษายน 2519

2.2 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบอบ มีภาพการ์ตูนที่สะท้อนในช่วงนี้ 23 ภาพ เกี่ยวข้องกับผลกระทบของระบอบที่มีต่อสังคมโดยรวม ความวุ่นวายเนื่องมาจากการไม่เข้าใจในระบอบอย่างแท้จริง ตลอดจนการฉกฉวยผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของระบอบ และความขัดแย้ง

อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิดที่มีต่อระบอบการเมือง แยกได้ดังนี้

- ความวุ่นวายอันเนื่องมาจากกระแสความคิดทางการเมืองที่แตกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เรียกตัวเองว่าหัวก้าวหน้า กับฝ่ายอนุรักษนิยม โดยฝ่ายหัวก้าวหน้ายึดมั่นในอุดมการณ์และยึดมั่นในคำขวัญว่า "เพื่อมวลชนหรือเพื่อประชาชน" ในขณะที่ฝ่ายอนุรักษนิยมจะยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ว่า "เพื่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์" ในช่วงนี้ เกิดการต่อสู้ทางกระแสความคิดทั้ง 2 ฝ่าย รุนแรงอย่างเห็นได้ชัด โดยที่การตั้งการเมืองของประยูร จรรย์วาทย์ ได้เสนอความคิดเห็นในประเด็นความขัดแย้งนี้ออกมา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 30 มี.ค.18/5 เม.ย.18/8 มิ.ย.18/14, 28 ก.ย.18/31 ธ.ค.18/7 ก.พ.19/19 มี.ค.19) ตัวอย่างเช่นกลอนการเมืองวันที่ 30 มี.ค.18 ชื่อว่า "เฮียแก้วว่า "อยู่ร่วมกันอย่างสันติ" โห่งโลดเต้นเป็นอริกันยกใหญ่?" สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความวุ่นวายอันเนื่องมาจากกระแสความคิด 2 ฝ่ายที่ต่อสู้กันอยู่ในขณะนั้น และภาพวันที่ 7 ก.พ.19 ชื่อภาพ "หุบปากของแกะ" สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางความคิด เช่นเดียวกัน (ดูภาคผนวกหน้า 256)

- ผลที่เกิดจากความคิดในเรื่องเสรีภาพและความเฟื่องฟูของอุดมการณ์ประชาธิปไตย เนื่องจากในช่วงนี้เกิดการเรียกร้อง การชุมนุมประท้วงขึ้นมาก ดังนั้น จึงเกิดแนวร่วมและศูนย์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อรองรับและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ที่ชุมนุมประท้วง รวมถึงความไม่เข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยคิดว่า "ประชาธิปไตยคือเสรีภาพ" โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด ความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองอย่างมาก (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1, 9, 17 มิ.ย.18/1 ก.ค.18/1 ส.ค.18) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 17 มิ.ย.18 ชื่อภาพ "คนไทยจูงจมูกได้?" สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสหพันธ์ แนวร่วม ที่เกิดขึ้นและมีบทบาทในการเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ และภาพวันที่ 1 ส.ค.18 ชื่อภาพ "สรีทโอม" ซึ่งให้เห็นถึงความไม่เข้าใจในระบบการเมืองอย่างแท้จริง เป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพไปในทางที่มีขอบ (ดูภาคผนวกหน้า 257)

- การแสวงหาผลประโยชน์จากระบอบของชนกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากในช่วงนี้ระบอบการเมืองเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ตามมาก็คือ การแสวงหาผลประโยชน์จากการเลือกตั้ง ซึ่งแนวความคิดที่สื่อจะมีลักษณะของการแสวงหาผลประโยชน์โดยการเข้าไปเป็นตัวแทน การเกิดหวัคະແນ การล่าคู่ต่อสู้ทางการเมือง ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18, 19, 20 ม.ค.19/5, 16 ก.พ.19/28, 31 มี.ค.19)

ในช่วงนี้ แนวความคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับระบอบการเมือง ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างกระแสความคิด 2 ฝ่าย คือฝ่ายหัวก้าวหน้ากับฝ่ายอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่มีต่อความคิด

ทางการเมืองในขณะที่ยังหารูปแบบและแนวทางที่ชัดเจนตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องระบอบที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงยังไม่ได้

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐบาล มีภาพลัทธิจำนวน 39 ภาพ เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทและการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีลักษณะของการวิพากษ์ วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นต่อนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับเสถียรภาพภายในคณะรัฐบาล แยกเป็น

- แนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้งภายในและเสถียรภาพของรัฐบาล ในรัฐบาลชุดนี้ได้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาลอันเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในรัฐบาลขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เนื่องมาจากรัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบไปด้วยพรรคเล็กพรรคน้อยหลายพรรค ดังนั้น จึงเกิดความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ตลอดเวลา เช่น ในเรื่องการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี การแย่งชิงตำแหน่งภายในรัฐบาล ซึ่งความขัดแย้งภายในรัฐบาลเช่นนี้ นำไปสู่ความแตกแยกและไร้เสถียรภาพในคณะรัฐบาล ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นตลอดช่วงรัฐบาลชุดนี้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 15 มี.ค.18/8, 15 เม.ย.18/20, 22, 27 พ.ค.18/20, 25 มิ.ย.18/19 ก.ค.18) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 15 มี.ค.18 ชื่อภาพ "อ็อกซิเจนอาชีพไทย" ซึ่งให้เห็นถึงความมั่นคงในรัฐบาล ซึ่งขึ้นอยู่กับรัฐบาลผสมถึง 8 พรรค และภาพวันที่ 27 พ.ค.18 ชื่อภาพ "อย่าตื่น กรุงแตกไม่แตก" สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งภายในรัฐบาล ในเรื่องการแบ่งตำแหน่งรัฐมนตรีภายในพรรคร่วมรัฐบาล นอกจากปัจจัยภายในพรรคที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลแล้ว ยังมีสาเหตุภายนอกพรรคร่วมรัฐบาลอีกหลายประการ เช่น การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจจากพรรคฝ่ายค้านในประเด็นปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะในการพิจารณาร่างงบประมาณแผ่นดิน เพราะถ้ารัฐบาลไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภา ก็หมายถึงการลาออก ปัญหานี้ เป็นสิ่งที่รัฐบาลจะต้องเผชิญ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 มี.ค.18/28, 30 ก.ค.18/2, 15 ส.ค.18/29 ก.ย.18/5, 7 ม.ค.18/29 ธ.ค.18) เช่นภาพตัวอย่างวันที่ 28 ก.ค.18 ชื่อภาพ "ทำเราได้" เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสนอร่างพ.ร.บ.งบประมาณแผ่นดิน ซึ่งถ้าสภาไม่เห็นด้วย รัฐบาลจะต้องลาออก และภาพวันที่ 29 ก.ย.18 ชื่อภาพ "คิงอันตรายน" สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในขณะนั้น (ดูภาคผนวกหน้า 258, 259)

- แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ในช่วงนี้มีนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลประการหนึ่งคือ การบริการรถเมล์ให้แก่นักเรียนฟรี และให้ผู้มีรายได้น้อยกว่าเดือนละหนึ่งพันบาท มีสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรี และการผันเงิน 3,000 ล้านบาทออกสู่ชนบททั่วประเทศ ซึ่งเป็นการกระจายเงินออกสู่ชนบท และนโยบายที่สำคัญ

อีกประการหนึ่งคือ การประกาศขึ้นราคาข้าว น้ำตาลและน้ำมัน ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและเกิดการต่อต้านอย่างมาก จนรัฐบาลต้องประกาศเลื่อนการขึ้นราคาออกไป และนโยบายอื่น ๆ ในช่วงนี้ได้แก่ การเปิดสัมพันธไมตรีกับประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งเป็นการเปิดมิติใหม่ในวงการทูต เพราะประเทศจีนมีลัทธิการเมืองที่แตกต่างจากลัทธิการเมืองของไทย นโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ ประยูร จรรย์วาทย์ ได้หยิบยกมาเป็นประเด็นในการเขียนภาพการ์ตูนการเมืองของเขา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1, 25 เม.ย. 18/19 พ.ค. 18/7, 16, 20, 29 ก.ค. 18/4 ส.ค. 18/8 ก.ย. 18/17, 18, 20, 29 ต.ค. 18/6, 21, 27 ธ.ค. 18/29 ม.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 25 เม.ย. 18 ชื่อภาพ "งอกชะתי ๆ" เป็นภาพที่สืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลในการให้บริการรถเมล์และรักษาพยาบาลฟรี เป็นการสะท้อนให้เห็นความเท่าเทียมกันที่กำลังจะเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับข้าราชการ และภาพวันที่ 18 ต.ค. 18 ชื่อภาพ "รอวันตาย" สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการประกาศขึ้นราคาน้ำมันของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้ราคาสินค้าชนิดอื่น ๆ มีราคาสูงตามไปด้วย ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน และภาพวันที่ 4 ส.ค. 18 ชื่อภาพ "มือใครยาวสาวได้ก็สาวเอา" สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่ตามมาจากการเปิดโอกาสให้เอกชนค้าขายกับประเทศจีนได้อย่างเสรี (ดูภาคผนวกหน้า 260, 261)

ในรัฐบาลชุดที่ 4 ที่ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้ามาบริหารประเทศนี้ มีภาพการ์ตูนที่สะท้อนแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐบาลมากที่สุด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาล และสาเหตุที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลมากที่สุดได้แก่ ความขัดแย้งภายในรัฐบาลบาลอันเนื่องมาจากความสามารถในการจัดสรรผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งก็คือ ตำแหน่งรัฐมนตรี ได้อย่างเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย จึงก่อให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างและความขัดแย้งภายในพรรคร่วมรัฐบาลอย่างมาก โดยเฉพาะระหว่างพรรคกิจสังคม ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรคกับพรรคธรรมสังคม ซึ่งมีนายทวิช กลิ่นประทุมเป็นหัวหน้าพรรค ดังจะเห็นได้จากภาพการ์ตูนที่สะท้อนความขัดแย้งระหว่าง 2 พรรคนี้อยู่เสมอ

2.4 แนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ในช่วงนี้มีจำนวน 95 ภาพ เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางการเมือง พฤติกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองซึ่งผู้นำทางการเมืองที่ได้รับการสะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรย์วาทย์ ในช่วงนี้คือ

- แนวความคิดที่มีต่อนายกรัฐมนตรี คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มีจำนวน 46 ภาพ เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และผลสำเร็จจากการแก้ปัญหาต่าง ๆ แยกเป็น

1) การแก้ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาล เป็นแนวความคิด

ที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีในฐานะที่เป็นหัวหน้ารัฐบาล เช่น การนำทีมในการฝ่าฝืนเสียงค้านในสภาในการจัดตั้งรัฐบาล การเลือกสรรตัวบุคคลในการปรับค.ร.ม. เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 21 มี.ค.18/24 พ.ค.18/21 ต.ค.18) เช่นภาพวันที่ 21 ต.ค.18 ชื่อภาพ "รักใคร ไม่รักใคร ชาวบ้านเกี่ยว?" สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ตามอำนาจของนายกรัฐมนตรี ในการปรับปรุงค.ร.ม. (ดูภาคผนวกหน้า 261)

2) การประกาศนโยบายสำคัญในการบริหาร เช่น การให้บริการฟรีหลายอย่างแก่ผู้มีรายได้น้อยกว่าหนึ่งพันบาทต่อเดือน การให้ชานากู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน การปรับราคาข้าวเปลือก น้ำมันและน้ำตาล ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19,26 มี.ค.18/8 ธ.ค.18/11 ม.ค.19)

3) การเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ซึ่งมีมากมายที่นายกรัฐมนตรีต้องเผชิญ โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศและของสังคมโดยรวม เช่น การรุกรานจากพ.ก.ค. การชุมนุมเรียกร้องค่าตอบแทนของไทยการ์ดซึ่งยึดเชื้อและไม่สามารถตกลงกันได้ ความวุ่นวายอันเนื่องมาจากการแตกความสามัคคีของคนในชาติ การละเมิดกฎหมายหรือการใช้กฎหมายเหินกฎหมายของคนในสังคม ฯลฯ วิกฤตการณ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่นายกรัฐมนตรีต้องเผชิญ และประยุทธ์ จรรยวงษ์ ได้นำมาเป็นประเด็นในการเขียนการ์ตูนการเมืองของเขา โดยสะท้อนให้เห็นปัญหาและแนวทางในการแก้ ซึ่งการแก้ปัญหาไม่ประสบความสำเร็จ เช่น การเสนอร่างพ.ร.บ.ความมั่นคงแห่งชาติ ก็ถูกต่อต้านจากฝ่ายต่าง ๆ มากมาย ตลอดจนการไม่มีมาตรการในการแก้ไขความวุ่นวายอันเนื่องมาจากการใช้กฎหมายเหินกฎหมาย เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22,30 เม.ย.18/7 พ.ค.18/16,23,28 ส.ค.18/27 ก.ย.18/6,22,26 ต.ค.18/4,20,23,24,25,27 พ.ย.18/13,15,23,25 ธ.ค.18/18 ม.ค.19/22,29 ก.พ.19/15,25,26,27,28 มี.ค.19/3 เม.ย.19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 22 ก.ย.18 ชื่อภาพ "เผามะเขือ" ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่นายกรัฐมนตรีเผชิญอยู่ในขณะนั้น และภาพวันที่ 23 ธ.ค.18 "ฉลองยุค" เช่นกัน เป็นการสะท้อนปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น และภาพวันที่ 25 มี.ค.19 ชื่อภาพ "เอาจริงละนะ" สะท้อนให้เห็นความสามารถในการแก้ปัญหาว่าเป็นอย่างไร (ดูภาคผนวกหน้า 262,263)

- แนวความคิดที่มีต่อ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้น มีจำนวน 10 ภาพ โดยส่วนใหญ่เป็นแนวความคิดที่มาหลังจากวันที่ 4 เม.ย.19 เพราะเป็นช่วงหลังที่รัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ยุบสภาและมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ โดยที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเสียงข้างมากจากการเลือกตั้ง ประเด็นที่เกี่ยวข้องจึงเป็นเรื่องของ

การจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 25 มี.ค.18/11 ก.พ.19/6,7,8,9,10,13,16,18 เม.ย.19) ภาพตัวอย่างวันที่ 6 เม.ย.19 ชื่อภาพ "แบกไว้ให้ดี" เป็นเหตุการณ์ที่พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งอีกครั้ง และภาพวันที่ 13 เม.ย.19 ชื่อ "สำคัญที่ความสะอาด" เป็นกรณีที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งรัฐบาลผสมสี่พรรคได้สำเร็จ (ดูภาคผนวกหน้า 263,264)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายธรรมบุญ เทียนเงิน ผู้ว่ากรุงเทพมหานครในขณะนั้น มีจำนวน 7 ภาพ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาน้ำท่วมครั้งใหญ่ในกรุงเทพฯ และแนวทางในการแก้ไขการรักษาความสะอาดในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ว่าฯ โดยตรงในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18 ส.ค.18/24 ก.ย.18/27 ต.ค.18/1,14,30 พ.ย.18/28 ธ.ค.18) เช่นภาพวันที่ 27 ต.ค.18 เป็นวิกฤตการณ์ที่ผู้ว่าฯ ต้องเผชิญ และภาพวันที่ 18 ส.ค.18 ชื่อภาพ "ฉีปากเห็นแล้ว ขอคู่มือบ้าง" ซึ่งให้เห็นถึงนโยบายที่ได้ให้ไว้ต่อหน้าเสียงและการทำตามนโยบายนั้นๆ (ดูภาคผนวกหน้า 264,265)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายทวิช กลิ่นประทุม หัวหน้าพรรคธรรมสังคมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีจำนวน 5 ภาพ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกป่าสงวน และการปราบอิทธิพลป่าไม้เมืองไทย และอีกประเด็นหนึ่งก็เกี่ยวกับการขัดแย้งกับพลตรีประมาธ อติเรกสาร ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลเดียวกัน (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2,10,23 ก.ค.18/30 ก.ย.18/1 ต.ค.19) เช่นภาพวันที่ 23 ก.ค.18 ชื่อภาพ "พระอรหันต์ ๗๗" สะท้อนให้เห็นความล่าช้าในการปราบอิทธิพลป่าไม้ในเมืองไทย (ดูภาคผนวกหน้า 265)

- แนวความคิดที่มีต่อ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ(มีจำนวน 3 ภาพ) ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของไทย เช่นการรับรองรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ การประกาศเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของประเทศไทยให้เป็นศูนย์มนุษยธรรม ในขณะที่ภาวะการณภายในประเทศวุ่นวายอย่างหนัก (คู่มือสื่อพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 24 มี.ค.18/12,15 ก.ค.18) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 15 ก.ค.18 ชื่อภาพ "เมืองไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน?" เป็นนโยบายที่ตรงข้ามกับสภาพความเป็นจริง (ดูภาคผนวกหน้า 266)

- แนวความคิดที่มีต่อ พลตรีประมาธ อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีจำนวน 3 ภาพ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งความขัดแย้งกับ นายทวิช กลิ่นประทุม และการให้ข่าวว่าหน่วยสังหารและก่อวินาศกรรมแซบเปอร์เข้ามาแทรกแซงถึงกรุงเทพมหานครแล้ว และการวางแผนประหยัดน้ำมัน 10% โดยวางมาตรการการประหยัดทั้ง

ภาครัฐและเอกชน (1,30 ต.ค.18/17 ก.พ.19) ตัวอย่างเช่นภาพวันที่ 17 ก.พ.19 ชื่อภาพ "วิธีจับโจร" เป็นภาพล้อเลียนพฤติกรรมของรองนายกในวิธีการทำงาน (ดูภาคผนวกหน้า 266)

- แนวความคิดที่มีต่อ พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นแนวความคิดในเหตุการณ์ที่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้ข่าวว่าหน่วยก่อวินาศกรรมแชปเปอร์เข้ามาถึงกรุงเทพฯ แล้ว (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 14 ก.พ.19/17,21 มี.ค.19) ตัวอย่างภาพวันที่ 17 มี.ค.19 ชื่อภาพ "ท่านมีตำแหน่งอะไร" เป็นการล้อเลียนพฤติกรรมของผู้บัญชาการทหารสูงสุดกรณีให้ข่าวอยู่เสมอว่ามีคอมมิวนิสต์และหน่วยก่อวินาศกรรมต่าง ๆ บุกถึงกรุงเทพฯ (ดูภาคผนวกหน้า 267)

ในช่วงนี้ แนวความคิดที่มีต่อผู้นำทางการเมืองมากที่สุดได้แก่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดได้แก่การเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในประเทศ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับผ.ก.ค.ที่ก่อวุ่นอยู่ทุกภาค และปัญหาภายในประเทศ ได้แก่ การแตกความสามัคคีของคนในชาติ การใช้กฎหมายเหินกฎหมาย การละเมิดกติกาของสังคม ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม การเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในประเทศ เช่น การคัดค้านการให้ต่างชาติเข้าลงทุนชุดแรกในจังหวัดพังงา กรณีตำรวจจับผู้ต้องหาจากราจลที่จังหวัดเชียงใหม่และสำนวนแล้วนายกรัฐมนตรีสั่งให้ปล่อยผู้ต้องหา ทำให้ตำรวจเดินทางเข้ามาประท้วงในกรุงเทพฯ สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นวิกฤตการณ์ที่ผู้นำทางการเมืองต้องเผชิญและหาทางแก้ไข

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคม มีภาพที่เกี่ยวข้องจำนวน 82 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 411) เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ระหว่างรัฐกับสังคม แยกเป็น

3.1 สัมพันธภาพในด้านการมีส่วนร่วม มีจำนวน 7 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสังคมในการกำหนดนโยบาย ในการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาบางประการตามความคิดเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่สังคม ในช่วงนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งประยูร จรรย์วรงค์ นำมาชี้ให้เห็นพฤติกรรมในการเรียกร้องให้รัฐกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ว่ากลุ่มใดก็ตามที่เข้ามาเรียกร้อง กลุ่มนักศึกษาจะต้องเข้าร่วมด้วยเสมอ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 24, 28 มิ.ย. 18/3 ก.ค. 18/1, 10 ธ.ค. 18/22 ม.ค. 19/2 เม.ย. 19) ภาพตัวอย่างวันที่ 28 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "เฮ้อเฮ้!" สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาว่า ที่ไหนมีการเรียกร้อง ต้องมีกลุ่มนักศึกษาเข้าร่วมด้วยเสมอ และภาพวันที่ 22 ม.ค. 19 ชื่อภาพ "เฮ้อ อ่อนใจ" เป็นการแสดงความรู้สึกของเขาที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษา (ดูภาคผนวกหน้า 268)

3.2 สัมพันธภาพในด้านการใช้อำนาจ ซึ่งมีจำนวน 31 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม ในการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงขึ้นในสังคม ตลอดจนการใช้อำนาจในการข่มขู่ บีบบังคับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้กระทำตามอย่างที่ฝ่ายตนต้องการ แยกเป็น

- การใช้อำนาจของรัฐกระทำต่อสังคม เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐที่มีในการบีบบังคับ และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ตลอดจนการใช้อำนาจที่มีในการก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายตน ซึ่งในช่วงนี้ มีเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน กรณีพระราชกฤษฎีกา โดยมึลักษณะของการวิงวอนให้มีการเปลี่ยนสีของป้ายรถอย่างเคย (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 23, 30 มิ.ค. 18/6, 20, 27 เม.ย. 18/11, 18, 25 พ.ค. 18/1, 8, 22, 29 มิ.ย. 18) ลักษณะของการวาดภาพภาพการ์ตูน เป็นการขู่ว่าจะแทรกอยู่ในกลอนการเมืองประจำทุกอาทิตย์ และในที่สุดปัญหานี้ก็ได้รับการแก้ไขโดยการเปลี่ยนแปลงสีของป้ายทะเบียนรถราชการใหม่ ให้มีสีที่แตกต่างจากสีของรถเอกชน (ดูภาพการ์ตูนประจำวันที่ 6 ก.ค. 18) เขาจึงหยิบเรื่องนี้ขึ้นมายกย่อง และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจ ได้แก่กรณีรัฐมนตรีคลังบีบบังคับธนาคารพาณิชย์ ให้เงินกู้แก่รัฐบาล 4,000 ล้านบาทเพื่อนำมาช่วยเหลือชาวนา (ดูภาพการ์ตูนวันที่ 27 มิ.ค. 18) ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของรัฐในการบีบบังคับอย่างเห็นได้ชัด หรือการใช้อำนาจในการรวมรถเมล์เอกชนให้เป็นของรัฐ การขึ้นราคาน้ำมัน ข้าวสาร น้ำตาล ซึ่งทำให้ประชาชนเดือดร้อน เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17 ก.ย. 18/11 ต.ค. 18/22 พ.ย. 18/26 ธ.ค. 18) ภาพตัวอย่างวันที่ 17 ก.ย. 18

ชื่อภาพ "ผมจะคอยรถเมล์สาว" สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลใช้อำนาจในการรวมรถเมล์ของบริษัทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (ดูภาคผนวกหน้า 269,270)

- การใช้อำนาจของสังคมนะทำต่อรัฐ ในช่วงนี้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เป็นส่วนของการใช้อำนาจทางสังคม ได้แก่ กรณีกรรมกรชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องค่าแรงขึ้น โดยยื่นเงื่อนไขว่า ถ้ารัฐบาลไม่ยอมตามข้อเรียกร้อง จะต่อสู้อย่างแตกหัก พร้อมทั้งจะผลงานทั่วประเทศ หรือให้เวลารัฐบาล 24 ชั่วโมงพร้อมที่จะตัดน้ำตัดไฟ ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 4,5,6,7 มิ.ย.18) และกรณีที่ชาวนายกขบวนมาทวงสัญญากับนายกรัฐมนตรีกรณีที่นายกรัฐมนตรีสัญญาว่าจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยชู้ว่า ถ้ารัฐบาลแก้ไขปัญหาไม่ได้ก็จะลุกฮือทั่วประเทศ หรือกรณีนักศึกษาที่จังหวัดศรีสะเกษชักชวนชาวบ้านให้ทำลายป่า โดยยื่นคำขาดว่าจะไม่ให้เจ้าหน้าที่ขัดขวาง ซึ่งเป็นกรณกระทำที่ท้าทายอำนาจรัฐ และกรณีที่รถ บ.ช.ส. ชู้ว่าจะดำเนินคดีนายภกกรณีน่อนันต์รถทัวร์ ซึ่งเป็นกรณละเว้นการกระทำตามกฎหมาย โดยต่อรองว่าจะเอารถทัวร์ 100 คัน หรือรถ บ.ช.ส.500 คัน ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 3 เม.ย.18/2,10,26,27 มิ.ย.19/29 ส.ค.18/23 ก.ย.18) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 10 มิ.ย.18 ชื่อภาพ "สำเร็จหลักสูตรแล้วแห่งแรก" เป็นการใช้อำนาจทางสังคมนะทำต่อรัฐ และภาพวันที่ 23 ก.ย.18 ชื่อภาพ "นักโทษประหาร" สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ในเรื่องของการใช้อำนาจ ในการบีบบังคับ เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 270,271)

แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจนั้น จะมีลักษณะของการข่มขู่ บีบบังคับในการดำเนินงานของรัฐจากฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม โดยมีวิธีการในการต่อรอง ซึ่งเป็นส่วนที่สังคมนะทำต่อรัฐ เพื่อให้รัฐกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ และลักษณะของการใช้อำนาจในช่วงนี้ มักจะส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

3.3 สัมพันธภาพในด้านการประสานประโยชน์ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการร่วมมือหรือจำเป็นต้องร่วมมือกันระหว่างรัฐกับสังคม เพื่อประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่าย หรือเกิดจากการริเริ่มของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ที่คิดว่ากรกระทำเช่นนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ในช่วงนี้มีจำนวน 6 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกในการจ่ายภาษีรถยนต์ โดยให้จ่ายที่ธนาคารพาณิชย์ได้ เพื่อความสะดวกของประชาชน การย้ายโรงงานอุตสาหกรรมให้ไปอยู่รอบนอกกรุงเทพฯ เพื่อสภาพแวดล้อมที่ดี การเสียดสละของตำรวจ ทหารชายแดนที่สู้รบเพื่อประชาชน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 24,28 เม.ย.18/17 ส.ค.18/22 ต.ค.18/30 ธ.ค.18/28 ก.พ.19) เช่นภาพตัวอย่างวันที่ 17 ส.ค.18 เป็นกรลอนการเมืองในเรื่องที่เกี่ยวกับการประสานประโยชน์ คือการเชิญชวนให้ประชาชนบริจาคเงินเพื่อบูรณะพระธาตุนม เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 271)

3.4 สัมพันธภาพในด้านความขัดแย้ง เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหา ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างรัฐกับสังคม มีจำนวน 38 ภาพ โดยมีประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งคือ

- ความขัดแย้งอันเกิดจากนโยบายและการแก้ปัญหาของรัฐบาล ในช่วงนี้มีประเด็นของความขัดแย้ง ได้แก่ กรณีกองสลากกินแบ่งรัฐบาลพิมพ์สลากใหม่จาก 1 ล้านฉบับเป็น 6 ล้านฉบับ ซึ่งเป็นการเพิ่มอบายมุขให้แก่ประชาชน และกรณีกองสลากฯ ยกเลิกสลาก 3,000 ฉบับงวดวันที่ 10 มี.ค.19 เพราะตัวเลขของสลากตอนบนและล่างมีตัวเลขต่างกัน ซึ่งทำให้ประชาชนเสียเปรียบรัฐ หรือการอนุญาตให้ต่างดาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย บิลละ 3,500 คน ซึ่งได้ค่าตอบแทนคนละ 1 พันบาท ซึ่งในขณะที่ประเทศไทยกำลังมีการรณรงค์ในเรื่องการวางแผนครอบครัวเพื่อลดจำนวนประชากรอยู่ หรือกรณีการเตรียมเปิดสถานคาสีโนที่พญา ซึ่งเป็นการส่งเสริมอบายมุข และการที่กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งห้ามร้องเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งก่อให้เกิดการต่อต้านจากแนวร่วมศิลปิน ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10 เม.ย.18/10,12 พ.ค.18/23 มิ.ย.18/27,31 ก.ค.18/23,24,31 ต.ค.18/5,18,28 พ.ย.18/26,27 ม.ค.19/22,29 ก.พ.19/12 มิ.ค.19) และในช่วงนี้มีประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งตัวบ่งชี้ก็คือ เกิดการต่อต้านของคนกลุ่มต่าง ๆ ประเด็นนี้คือ การที่รัฐบาลออกร่างพ.ร.บ.รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คล้ายคลึงกับร่างพ.ร.บ.ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐบาลในการปราบปรามในเรื่องที่เห็นว่า เป็นภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ ร่างพ.ร.บ.นี้เป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะเป็นการให้อำนาจแก่รัฐบาลซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 9,13,16 ก.ย.18) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 9 ก.ย.18 ชื่อภาพ "เพลงประสาธเสียง! สิบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลเสนอร่างพ.ร.บ.รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ในขณะที่ประชาชนต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ขัดแย้งกัน เพราะรัฐบาลไม่ได้เร่งแก้ไขปัญหาที่กำลังเป็นอยู่จริงในสังคม และอีกประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นประเด็นของความขัดแย้งอย่างมากได้แก่ การแก้ปัญหาในเรื่องข้าวสารขาดแคลน โดยกรมการค้าภายในตัดทอนข้าวสารที่เคยขายให้แก่พ่อค้าข้าวลงจำนวนหนึ่ง ซึ่งทำให้พ่อค้าลดปริมาณการขายลงแก่ประชาชนอีกทอดหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อน และการแก้ปัญหาในเรื่องข้าวสารขาดแคลนอีกประการหนึ่งคือ การที่กระทรวงพาณิชย์ขายข้าวให้แก่ประชาชนทั่วไปจำนวน 2 ก.ก.ต่ออาทิตย์ ซึ่งทำให้ไม่เพียงพอแก่การบริโภค (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17,18,19 ธ.ค.18/9,10 ม.ค.19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 18 ธ.ค.18 ชื่อภาพ "ดูนี่นะ ๆ" เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างนโยบายในการขายข้าวเพียง 2 ก.ก.ต่ออาทิตย์ กับความต้องการในการบริโภคของประชาชน (ดูภาคผนวกหน้า 272)

- ความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น แล้งจึงนำไปสู่ประเด็นของความขัดแย้ง ซึ่งในช่วงนี้ มีเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมาย เช่นกรณีเกิดน้ำท่วมที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการกล่าวหาว่าผู้ว่าราชการจังหวัดแจกสิ่งของช่วยเหลือให้แก่ราษฎรอย่างไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรม จึงเกิดการชุมนุมประท้วง มีการเผาจวนผู้ว่าฯ ซึ่งประเด็นนี้นำไปสู่ประเด็นขัดแย้งอื่น ๆ ตามมา เช่นมีการจับกุมผู้ก่อการจลาจล เกิดกลุ่มต่อต้านการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จับกุมผู้ก่อการจลาจล ฯลฯ หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากกรณีพนักงานของบริษัท สแตนคาร์ด การ์เมนต์ ประท้วง แล้วตำรวจเข้าไประงับเหตุจลาจล มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบอกทำร้ายคนงานหญิง ส่วนด้านตำรวจปฏิเสธว่า เพียงแค่ใช้ไม้กระบอกดันเท่านั้น เพราะถ้าใช้มือก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นการลวนลามผู้หญิง เป็นต้น เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมาทั้งสิ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2, 9, 14 เม.ย. 18/ 30 พ.ค. 18/ 16, 21 มิ.ย. 18/ 8 ส.ค. 18/ 3 ก.ย. 18/ 8 ต.ค. 18/ 14 พ.ย. 18/ 20 ก.พ. 19/ 2 มี.ค. 19) จากภาพตัวอย่างวันที่ 9 เม.ย. 18 ชื่อภาพ "เรียบร้อยแล้ว" เป็นการสรุปเหตุการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ (ดูภาคผนวกหน้า 273)

ในช่วงนี้ สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านความขัดแย้งนั้น โดยส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากนโยบายและการใช้มาตรการต่าง ๆ ของรัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีนโยบายหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในช่วงนี้ได้แก่ นโยบายในการแก้ไขปัญหาในเรื่องข้าวสารขาดแคลน ซึ่งประยูร จรรย์วาทย์ ได้นำมาชี้ให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของนโยบายในการแก้ไขปัญหาของรัฐ และอีกประเด็นหนึ่งได้แก่ การพิจารณาร่างพ.ร.บ. รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ซึ่งรัฐบาลพยายามผลักดันให้ร่างพ.ร.บ. ฉบับนี้ให้มีผลบังคับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งประเด็นนี้ ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างมาก โดยมีการชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลชุดนี้ออก พ.ร.บ. ฉบับนี้เพื่อรักษาความมั่นคงของตนเอง เหมือนกับที่ผู้ปกครองที่เป็นเผด็จการเคยใช้ร่าง พ.ร.บ. การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและรักษาความมั่นคงของตนเองมาแล้วในอดีต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. แนวความคิดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทั่วๆไป เป็นแนวความคิดที่ไม่มีประเด็นทางการเมือง แต่เกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ สภาพแวดล้อม และข่าวต่าง ๆ จากต่างประเทศที่ประยูร จรรย์วรงค์นำมาเสนอให้เห็นและเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทย โดยมีลักษณะที่เป็นเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไปที่เกิดขึ้นแล้วเขานำมาสื่อเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ โดยการบรรยายเป็นภาพและเป็นบทกลอนประจำอาทิตย์ เช่นภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 6 เม.ย.18 เป็นบทกลอนชื่อ "สัปดาหฺนี้เหลือกำลังร้อนจ้งครับ" เนื่องจากในช่วงนี้เป็นช่วงหน้าร้อน เขาจึงนำมาบรรยายให้เห็นถึงสภาพอากาศที่กำลังเป็นอยู่ และภาพประจำวันที่ 18 พ.ค.18 เป็นบทกลอนชื่อ "มริกันออกสงครามเวียตนามแพ้ ยังไม่แยเหมือนครั้งนี้ที่เสียคน" เป็นการบรรยายให้เห็นเหตุการณ์ที่ประเทศอเมริกา ส่งเรือรบชื่อ มายาเกส มาบริเวณอ่าวไทย และภาพประจำวันที่ 3 พ.ย.18 ชื่อภาพ "เอกลักษณ์ของบ้านไทย" เนื่องจากช่วงนี้ เกิดน้ำท่วม ซึ่งเขาถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้น และกลอนวันที่ 9 พ.ย.18 เป็นกลอนที่เกี่ยวกับ "วิหิตา ความสุขตอนน้ำลด" ซึ่งเป็นการแนะนำในเรื่องที่เขามีประสบการณ์มาก่อน ในช่วงนี้มีเหตุการณ์นอกประเทศคือ การล้มล้างระบอบกษัตริย์ในประเทศลาว ซึ่งเขาหยิบยกมาเป็นประเด็นเพื่อชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้าน และเปรียบเทียบกับประเทศไทย เช่นภาพวันที่ 2 ธ.ค.18 ชื่อภาพ "บทเรียนด้วยของจริง" ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 16 มี.ค.18/4,6,7,11,17,20,27 เม.ย.18/18,26,31 พ.ค.18/13 มิ.ย.18/5,26 ก.ค.18/10,12,19,26,27,31 ส.ค.18/2 ก.ย.18/7,14 ต.ค.18/2,3,7,9,14 พ.ย.18/2,3,4,9,16 ธ.ค.18/4,6 ม.ค.19/8,15,18,24 ก.พ.19/5,22,23 มี.ค.19/4,5 เม.ย.19 และดูภาคผนวกหน้า 273,274,275)

ในรัฐบาลชุดที่ 4 ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรีนี้ แนวความคิดที่สื่อผ่านการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรย์วรงค์ มากที่สุดได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมีจำนวนถึง 95 ภาพ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้นำมากที่สุดได้แก่ ปัญหาในส่วนของความมั่นคงของประเทศ อันสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม คือ การรุกรานจากผ.ก.ค.ตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ และปัญหานี้ ฯลฯ เป็นปัญหาที่เป็นภาระหน้าที่ของผู้นำ ในการหาทางแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศโดยรวม และอีกประเด็นหนึ่งคือ ภาวะของความไร้ระเบียบ ไร้กติกา และการแตกแยกความสามัคคีภายในประเทศ ซึ่งนำไปสู่ความวุ่นวายต่าง ๆ เช่นการประท้วง โดยใช่วิธีที่รุนแรง การจลาจล ฯลฯ ตลอดจนวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาที่ผู้นำทางการเมืองต้องเผชิญและหาทางแก้ไข โดยการสื่อผ่านการ์ตูนการเมืองออกมาเพื่อเป็นการบอกปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและต้องการความเร่งด่วน ในการแก้ไขอย่างไร

แนวความคิดรองลงมาจากผู้นำทางการเมืองได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงของสังคมโดยรวม มีจำนวน 65 ภาพ เป็นภาวะของการขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม โดยทั้งปัจจัยในระบบสังคมเอง คือ การจี้ ปล้น ข่าอย่างไม่มีเหตุผล การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ฯลฯ และปัจจัยที่มาจากภายนอกระบบสังคมได้แก่ การรุกรานโจมตีจาก ผ.ก.ค. และการโจมตีจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อในแง่ของความมั่นคงปลอดภัยต่อสังคมส่วนรวมทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. การรื้อการเมืองในรัฐบาลชุดที่ 5 ของม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 20 เมษายน 2518 ถึง วันที่ 25 กันยายน 2519 โดยมีจุดต่อเนื่องจากรัฐบาล ชุดที่ 4 ของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คือ หลังจากมีการยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 4 เมษายน 2519 แล้ว พรรคที่ได้รับเสียงข้างมากได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค จึงมีสิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งเป็นรัฐบาลผสม 4 พรรค คือ ประชาธิปัตย์ ชาติไทย พรรคสังคม สังคมชาตินิยม และการรื้อการเมืองของประยูร จรรย์ววงษ์ ในช่วงนี้ มีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษาคือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสังคม มีจำนวน 53 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางใน ภาคผนวกหน้า 412) ซึ่งแยกเป็น

1.1 กติกาของสังคม ในช่วงนี้มีจำนวน 15 ภาพ มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับกฎระเบียบ กติกาของสังคม โดยที่การละเมิดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมบางประการ โดยมีเนื้อหาที่สื่อผ่านการรื้อการเมืองดังนี้คือ

- การละเมิดกติกาของเยาวชน ซึ่งในช่วงนี้มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือ เกิดการเรียกร้อง ของนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ทางโรงเรียนอนุญาตให้ไว้ผมยาวได้ โดยมีการขู่ว่าถ้า ทางโรงเรียนไม่ทำตามคำเรียกร้องก็จะไม่ยอมเข้าเรียน และมีเหตุการณ์อื่น ๆ คือ การใช้กำลัง ในการทำร้ายกันในการแข่งขันกีฬาเยาวชนระดับชาติ การเล่นการพนันในมหาวิทยาลัย โดยที่ ประยูร จรรย์ววงษ์ ได้นำมาสื่อผ่านการรื้อของเขาโดยชี้ให้เห็นว่า การละเมิดกฎ ระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นแนวความคิดที่ว่า "ระเบียบวินัยพ่ายแพ้เสรีภาพ" (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2, 8, 27 พ.ค. 19/9, 13 มิ.ย. 19/19 ก.ค. 19/28 ส.ค. 19/13 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 27 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "ลูกมนุษย์ยุคใหม่" เป็นเหตุการณ์เนื่องมาจากการที่นักเรียนชั้น ป.6 และ ป.7 เรียกร้องให้ทางโรงเรียนอนุญาตให้ไว้ผมยาว และภาพวันที่ 9 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "ทางออกของ ครูและศิษย์" ก็เป็นภาพตัวอย่างในเรื่องนี้เช่นกัน และภาพวันที่ 8 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "สนามรบ!" เป็นเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการทำร้ายกันในการแข่งขันกีฬาเยาวชนเอเชีย (ดูภาคผนวก หน้า 276, 277)

- การละเมิดกติกาของคนในสังคม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดกฎหมาย เช่น การลักขโมยของ การลักลอบตัดต้นไม้ในเขตป่าสงวน การไล่ล่ากันกลางท้องถนน เหตุการณ์ เหล่านี้ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในทุกรัฐบาลที่ผ่านมา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 9, 16 พ.ค. 19/6, 20 มิ.ย. 19/18 ส.ค. 19/12 ก.ย. 19)

1.2 สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ ในช่วงนี้ไม่มีภาพการตุนที่สะท้อนแนวความคิดนี้เลย

1.3 ความมั่นคง เป็นแนวความคิดในส่วนของความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม ซึ่งสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบในแง่ของความมั่นคง ซึ่งมีจำนวน 38 ภาพ สามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- การขาดความมั่นคงในชีวิตอันสืบเนื่องมาจากการถูกละเลยจากรัฐ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่พึงมีพึงได้ในกาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปัญหาในเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นพิษ อากาศเสีย น้ำเสีย ที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งรัฐไม่มีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเช่นนี้ อย่างแท้จริง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2, 28, 30 พ.ค. 19/6, 13 มิ.ย. 19/16 ส.ค. 19) เช่นภาพตัวอย่างจากวันที่ 28 พ.ค. 18 ชื่อภาพ "กรรมของสัตว์" ซึ่งให้เห็นถึงการขาดความมั่นคงในชีวิตสืบเนื่องมาจากการที่สภาพแวดล้อมเป็นพิษ และความไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาจากรัฐ (ดูภาคผนวกหน้า 277)

- การขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินที่สืบเนื่องมาจากสภาพภายในสังคม เช่น การเกิดมือปืนรับจ้างฆ่าคนระบอบตามจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีการรับจ้างฆ่ากันเป็นประจำ รวมถึงการที่สวัสดิภาพของคนในสังคมลดลง อันเนื่องมาจากปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงนี้ เช่นการจี้ ปล้น ฆ่ากันอย่างออกอวด เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 5, 16 พ.ค. 19/2, 4, 6, 8, 18, 20, 23, 27 มิ.ย. 19/8, 15 ก.ค. 19/8, 16 ส.ค. 19/1, 6, 13 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 18 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "เลิกกลัวคนล้นประเทศได้แล้ว" สะท้อนเหตุการณ์ที่มีมือปืนเมืองเพชรยกทีมไปฆ่าล้างแค้นกัน และภาพประจำวันที่ 5 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "เมืองหลวม" เป็นกรณีที่ร้านขายยาถูกปล้นถึง 4 ครั้งภายใน 2 วัน และภาพวันที่ 1 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "ม้าค่วน" สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและความชราภาพของกฎหมายที่เป็นอยู่ (ดูภาคผนวกหน้า 278, 279)

- การขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินที่สืบเนื่องมาจากปัจจัยจากภายนอกระบบสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ การรุกรานจากพ.ก.ค.ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งทำให้ราษฎรและเจ้าหน้าที่ได้รับความเดือดร้อน การโจมตีเกิดขึ้นเป็นประจำจนทำให้สวัสดิภาพของคนในสังคมลดน้อยลง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 18, 23, 26 พ.ค. 19/16, 19, 26, 30 มิ.ย. 19/1, 2, 8, 10, 11, 13, 15, 18, 28 ก.ค. 19/14, 31 ส.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 30 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "ลุงถอยไม่ได้อีกแล้ว" สะท้อนเหตุการณ์ที่มีข่าวว่าพ.ก.ค.โจมตีตามจังหวัดต่าง ๆ และภาพวันที่ 11 ก.ค. 19 เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ โดยที่ประยูร จรรย์วณิช ได้นำมา

เสนอโดยผ่านทางภาพการตูนการเมืองของเขา (ดูภาคผนวกหน้า 279)

แนวความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงในช่วงนี้ มีสาเหตุหลักอยู่ 2 ประการคือ การโจมตีจากผ.ก.ค. และปัญหาจากภายในสังคมเอง ได้แก่ การฆ่ากันอย่างอกอาจ การจับปล้น และปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในสังคมโดยรวม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐ มีจำนวนภาพทั้งหมด 75 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวกหน้า 412) แยกเป็น

2.1 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นระบบย่อยของระบบใหญ่ แยกเป็น

2.1.1 ระบบราชการ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบและตัวข้าราชการ มีจำนวน 8 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการตำรวจที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการรีดไถ การคอร์รัปชัน และอื่น ๆ เช่น การคุมขังเป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1, 5 มิ.ย. 19/5 ก.ค. 19/5 ก.ย. 19) ส่วนในเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การถูกบีบบังคับจากข้าราชการการเมือง การขัดแย้งกันเองภายในระบบราชการ การใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่มิชอบ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 12, 25 พ.ค. 19/7, 16 ส.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 5 ก.ค. 19 ชื่อภาพ "เพราะคดียกสิ่งจูงใจ" เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการซุกคดียในเรื่องการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และภาพวันที่ 12 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "น้ำลายนอกกระโถน" สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของข้าราชการการเมืองที่อยู่เหนือข้าราชการประจำ (ดูภาคผนวกหน้า 280)

2.1.2 ระบบรัฐสภา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาบันรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในช่วงนี้ ไม่มีแนวความคิดนี้สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของ ประยูร จรรย์ยาววงศ์เลย

2.1.3 ระบบพรรคการเมือง เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับสถาบันพรรคการเมือง มีจำนวน 2 ภาพ ซึ่งทั้ง 2 ภาพนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ทั้งสิ้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 10 ส.ค. 19/3 ก.ย. 19)

2.2 แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบอบ มีจำนวน 7 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เข้าใจ ความผันผวนของระบบ แล้วส่งผลกระทบต่อในแง่ของความมั่นคงและการคงอยู่ของระบบการเมืองไทย แนวความคิดหลักที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ เป็นแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพ จึงมีการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างมาก โดยแต่ละกลุ่มแต่ละพวกก็จะมีแนวความคิดและวิธีการของตน ซึ่งจุดนี้นำไปสู่ความขัดแย้งของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 6, 7, 12 ก.ค. 19/8, 11, 26 ส.ค. 19/13 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 26 ส.ค. 19 ชื่อภาพ "คงตมเข้าสักวัน" สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความมั่นคงของระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น (ดูภาคผนวกหน้า 281)

2.3 แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐบาล ในช่วงนี้มีจำนวน 19 ภาพ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการดำเนินงานของรัฐบาล นโยบายและการแก้ไขปัญหาคือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของรัฐบาล โดยมีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบจากการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีรายละเอียดของเหตุการณ์ดังนี้

- เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ได้แก่กรณีที่พรรคประชาธิปัตย์เสนอ พ.ร.บ.ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเข้าสภา จึงมีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นคณะกรรมการป.ป.ป. แต่ผลปรากฏว่ารัฐบาลแพ้โหวตในการขออนุมัติตั้งคณะกรรมการชุดนี้จากสภา โดยพรรคร่วมรัฐบาลคือพรรคธรรมสังคมและพรรคชาติไทยไม่ยกมือสนับสนุน จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกและมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 15, 20, 24 พ.ค. 19/31 ก.ค. 19/3, 9, 29 ส.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 31 ก.ค. 19 ชื่อภาพ "ชลอกการเกิดไว้เร็ว!" สะท้อนเหตุการณ์ที่รัฐบาลแพ้โหวตในสภา เรื่องขออนุมัติการตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ป. และภาพวันที่ 3 ส.ค. 19 ชื่อภาพ "นิ้วไหนร้าย?" สะท้อนให้เห็นถึงความแตกแยกระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล คือ ประชาธิปัตย์ฝ่ายหนึ่ง ชาติไทยและธรรมสังคมอีกฝ่ายหนึ่ง (ดูภาคผนวกหน้า 281, 282)

- แนวความคิดที่เกี่ยวกับการดำเนินงานหรือนโยบายในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การผลักดันพลเอกกฤษณ์ สีวะรา ขึ้นมาเป็นรัฐมนตรีกลาโหม การตัดสินใจให้สหรัฐอเมริกาถอนค่ายรามสูรที่จังหวัดอุบลราชธานีออกไป การเตรียมการป้องกันกรณีที่มีข่าวลือว่าพันเอก ณรงค์ กิตติขจร จะลักลอบเข้าเมืองไทย ฯลฯ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 20, 24 เม.ย. 19/4, 17 พ.ค. 19/ 3 มิ.ย. 19/22 ก.ค. 19/4, 12, 25 ส.ค. 19/16 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 24 เม.ย. 19 ชื่อภาพ "นำสงสาร!" เป็นภาพสะท้อนกรณีที่รัฐบาลพยายามผลักดันให้พลเอกกฤษณ์ สีวะรา เข้ามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่กลับเสียชีวิตลงเสียก่อน ภาพวันที่ 3 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "ไชโย ดิ้นหลุดแล้ว!" เป็นเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการที่คณะรัฐมนตรีตัดสินใจให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากประเทศไทย (ดูภาคผนวกหน้า 282, 283)

2.4 แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง มีจำนวน 39 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ บทบาท การดำเนินงาน พฤติกรรม การแก้ไขปัญหาคือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งในช่วงนี้มีภาพที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรย์วณิช ดังนี้

- แนวความคิดที่มีต่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงมหาดไทย มีจำนวน 17 ภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาท การแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยสามารถแยกเป็นประเด็นดังนี้

1) แนวความคิดในการบอกให้ผู้เฝ้าทางการเมืองรู้ว่า คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอย่างไร ต่อเรื่องนั้น เช่นภาพการ์ตูนวันที่ 28 เม.ย. 19 ชื่อภาพ "ด้วยความเคารพอย่างสูง" เป็นการแสดงความรู้สึกที่มีต่อรัฐมนตรีบางคน ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ และภาพประจำวันที่ 9 ก.ค. 19 ชื่อภาพ "เฮ้อ! ดีทุกลูกเลยอาจารย์" เป็นการบอกให้นักชก ใช้กฎหมายบ้านเมืองในการปราบปรามผู้ทะเล่เมิดกฎหมาย ทั้งกลุ่มซ้ายและกลุ่มขวาอย่างเด็ดขาด (ดูภาคผนวกหน้า 283, 284)

2) แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในช่วงนี้บทบาทของนายกรัฐมนตรีจึงมีสองส่วนตามตำแหน่งดังกล่าว และบทบาทในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แก่ การกวาดล้างอิทธิพลและมาเฟียในกระทรวงมหาดไทย การสั่งการให้อธิบดีกรมตำรวจปราบปรามโจรผู้ร้ายให้ได้ภายใน 90 วัน มิฉะนั้นจะปลดออก การสอบสวนปลัดกระทรวงมหาดไทยคือ นายฉลว วณูติ กรณีที่มีผู้กล่าวหาว่า โกงอายุในการรับราชการ การออกคำสั่งด่วนให้ทุกหน่วยงานของทางราชการให้รักษาความลับไว้อย่างเคร่งครัด และการทำหน้าที่ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้แก่ การต่อต้านคอมมิวนิสต์ การเผชิญกับปัญหาชาวญวนอพยพ และปัญหาสำคัญที่หัวหน้ารัฐบาลต้องเผชิญในช่วงนี้ได้แก่ ความไม่สามารถในการควบคุมความประพฤติของลูกพรรคตัวเองได้ เนื่องจากในช่วงนี้ลูกพรรคประชาธิปไตยแตกเป็นกลุ่ม เช่นกลุ่มของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์และนายดำรง ลัทธพิพัฒน์ กลุ่มของนายสมัคร สุขทรเวช นายสมบุญ ศิริธร และพลเอกทวิช เสนีย์วงศ์ ๕ อยู่ธยา และกลุ่มหนุ่มได้แก่นายวิระ มุสิกพงษ์ นายบัญญัติ บัญฑิตฐาน ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกมากก็คือ การให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในประเด็นที่ขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตย ซึ่งนายกฯ ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย ไม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านี้ได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้ประยูร จรรย์วงษ์ เขียนภาพล้อออกมา (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 19 พ.ค. 19/15, 24 มิ.ย. 19/4, 24, 27 ก.ค. 19/24 ส.ค. 19/7, 8, 9 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 19 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "อาบกันแจ้ ๆ เล้ย!" สืบเนื่องมาจากนายกฯ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีนโยบายในการกวาดล้างอิทธิพลของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ภาพวันที่ 9 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "เฮ้อ ส่งขึ้นสวรรค์เลย" สืบเนื่องมาจาก มีส.ส. กลุ่มหนุ่มของพรรคประชาธิปไตย เข้าชื่อกันขอยศพลตรีให้หัวหน้ารัฐบาล และภาพวันที่ 8 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "ตายเพราะน้ำ" สืบเนื่องมาจากการที่หัวหน้าพรรคประชาธิปไตย ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของส.ส. ลูกพรรคได้ (ดูภาคผนวกหน้า 284, 285)

3) การเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในช่วงนี้ นายกรัฐมนตรีต้องเผชิญกับ เหตุการณ์สำคัญคือ การลักลอบกลับเข้ามาในประเทศของจอมพลประภาส จารุเสถียร การกลับ เข้ามาบวชของจอมพลถนอม กิติขจร ซึ่งนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ว่าไม่รู้เรื่อง โดยที่มีการยืนยัน อย่างแน่นอนว่ากลับเข้ามาจริง และการลาออกของพลเอกทวิช เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งวิกฤตการณ์ ทั้ง 3 อย่างนี้ ล้วนเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาลและเป็นปัญหาของผู้บริหารเมือง ที่จะต้องหาทางแก้ไข (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22, 27, 29 ส.ค. 19/4, 6, 12, 17, 21, 22 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 27 ส.ค. 19 ชื่อภาพ "ระเบิดตกที่บ้านน้อง สะเก็ดถุกท้อถึงบ้านนี้" สืบเนื่อง มาจากกรณีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมลาออก และนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่แทน และภาพวันที่ 4 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "เห็นคน จุ่มจิ้ม น่ารัก ๆ ไหมอะ!" เป็นภาพล้อที่สืบเนื่องมาจากกรณีที่นายกฯ ให้สัมภาษณ์ว่า ยังไม่ได้รับรายงานเรื่องจอมพลถนอม กิติขจร กลับเข้ามาในประเทศ (ดูภาคผนวก หน้า 286)

- แนวความคิดที่มีต่อ พลเอกทวิช เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นการสะท้อนถึงพฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนบุคลิกภาพที่เป็นจุดเด่น คือ การพูดมาก ชอบโอ้อวด ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ทุกครั้ง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 17, 21, 24 มิ.ย. 19/ 3 ก.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 21 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "โรคช่างพูด" สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถึงแม้จะป่วยอยู่ในโรงพยาบาล ยังสามารถให้ข่าวกับ หนังสือพิมพ์ได้ โดยมีแนวความคิดที่แทรกคือ ควรจะแก้ปัญหาเกี่ยวกับผ.ก.ค. ให้ได้ก่อนเป็นอันดับแรก เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศ (ดูภาคผนวกหน้า 287)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายธรรมบุญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของกรุงเทพมหานคร และนโยบายในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่ แผงลอย และการขัดแย้งกับนายวิระ มุสิกพงษ์ ซึ่งมีข่าวว่ามีการต่อยกัน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1, 7, 16 พ.ค. 19/17 ก.ค. 19/5, 6 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 17 ก.ค. 19 ชื่อภาพ "ตาแก่เสียงหลาน" สืบเนื่องมาจาก การที่ผู้ว่าฯ มีโครงการให้เปิดการแสดง ดนตรีที่สวนลุมพินีในวันอาทิตย์ เพื่อให้วัยรุ่นมาสนุกกันแต่อยู่ในขอบเขต และภาพวันที่ 7 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "สุครีพ ชี้แจง" เป็นเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการกวาดจับหาบเร่แผงลอย (ดูภาคผนวก หน้า 287)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ โดยมีลักษณะที่ก้าวร้าว (ดูหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐวันที่ 16 พ.ค. 19/17 มิ.ย. 19)

- แนวความคิดที่มีต่อ นายสมบุญ ศิริธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นเรื่อง
 ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ เช่นการพูดมากและตีตนมในบางเรื่อง (ดูหนังสือพิมพ์
 ไทยรัฐวันที่ 29 พ.ค.19/26 ก.ค.19/8 ก.ย.19)

แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองนี้ ผู้นำที่มีภาพลือมากที่สุดได้แก่ นายกษ
 คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และประเด็นที่เกี่ยวข้องมากที่สุดได้แก่ การแตกแยกภายในพรรค
 ประชาธิปัตย์ ซึ่งมีการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในเรื่องที่ขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา มีการกล่าวหากัน
 ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งนายกษ ในฐานะหัวหน้าพรรค ไม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านี้ได้ และ
 วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สำคัญที่สุดที่นายกษ ต้องเผชิญได้แก่ การกลับเข้ามาบวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศน์
 ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคม มีจำนวน 33 ภาพ (ดูรายละเอียดจากตารางในภาคผนวก 412) เป็นแนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 สัมพันธภาพในด้านการมีส่วนร่วม มีจำนวน 4 ภาพ เป็นเหตุการณ์ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินคดีทราซีย์ และการประท้วงการประวัตนางสาวไทยจักรวาลเป็นต้น (11, 14 มิ.ย. 19/21, 22 ส.ค. 19)

3.2 สัมพันธภาพในด้านการใช้อำนาจ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจที่ตนมีในการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม ตลอดจนการใช้อำนาจในการบีบบังคับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้กระทำในสิ่งที่ฝ่ายตนต้องการ มีจำนวน 16 ภาพ แยกได้ดังนี้

- การใช้อำนาจของรัฐกระทำต่อสังคม เป็นการใช้อำนาจของรัฐไปในทางที่ไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงขึ้นในสังคม ในช่วงนี้มีเหตุการณ์ดังกล่าวได้แก่ กรณีรถราชการป้ายดำที่รัฐบาลชุดนี้ไม่ได้ให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประยูร จรรย์วงษ์จึงได้กลับมาวิ่งวอนใหม่อีกครั้ง หลังจากที่หยุดไปในรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งมีนโยบายในการแก้ไข แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเสียก่อน ลักษณะของการวิ่งวอนจึงเป็นการยื่นอุบายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรถราชการป้ายดำไม่เป็นธรรมต่อสังคม เป็นประจำในการ์ตูนสรุปเหตุการณ์ประจำอาทิตย์ เช่น เดิม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 12, 13 พ.ค. 19/20, 27 มิ.ย. 19/4, 25 ก.ค. 19/8, 15, 22, 29 ส.ค. 19/5, 12, 17 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 12 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "ชั่วทำงาน ดีทำยาก" เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความจริงใจและจริงจังในการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ของรัฐบาลแต่ละชุด และภาพวันที่ 20 มิ.ย. 19 เป็นภาพตัวอย่างของการกลับมาอุบายอีกครั้งของเขา ส่วนการใช้อำนาจของรัฐกระทำต่อสังคม ในประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ การใช้อำนาจของรัฐบาลในการรวมรถเมล์ของเอกชนเข้าด้วยกัน ครั้นพอประสบปัญหาการขาดทุน ก็คืนให้เอกชนดำเนินการตามเดิม ตัวอย่างจากภาพวันที่ 28 มิ.ย. 19 ชื่อภาพ "อ้าว! ไม่ยักกะหวานแอะ!" เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลกระทำตามอำเภอใจ และการให้เงินแก่นักศึกษาจำนวน 3 ล้าน เพื่อสร้างอนุสาวรีย์วีรชน 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นการใช้เงินที่มาจากภาษีของประชาชนอย่างไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม (ดูภาคผนวกหน้า 288, 289)

- การใช้อำนาจของสังคมกระทำต่อรัฐ ในช่วงนี้มีเหตุการณ์สำคัญคือการสไตรค์ของบริษัทการบินไทย เพื่อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยหยุดงานประท้วง ซึ่งทำให้สูญเสียผลประโยชน์ของชาติเป็นอย่างมาก การกระทำเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลต้องยอมรับเงื่อนไขของบริษัการบินไทยทุกข้อ ซึ่งถือได้ว่า เป็นการใช้อำนาจในการบีบบังคับการดำเนินงานของรัฐบาล (ดูหนังสือพิมพ์

ไทยรัฐวันที่ 5 สิงหาคม 19)

สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านความการใช้อำนาจในรัฐบาลชุดนี้ ประเด็นสำคัญ เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ คือ กรณีพระราชกรณียาชีพ ซึ่งรัฐบาลในชุดที่ 4 มีแนวทางในการแก้ไข แต่ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งรัฐบาลชุดนี้ ไม่ได้ให้ความสนใจ ต่อประเด็นนี้เลย ประชวร จรรยาวัชจึงหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาสื่อในการ์ตูนการเมืองของเขา อีกครั้งหนึ่ง

3.3 สัมพันธภาพในด้านการประสานประโยชน์ เป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีจำนวน 1 ภาพ เป็นกรณีที่กระทรวงสาธารณสุข เสนอขอ งบประมาณ 1 ล้านบาทจากรัฐบาล เพื่อช่วยรักษาคนติดยาเสพติดที่วัดถ้ำกระบอก จ.สระบุรี ซึ่งกำลังขาดเงิน ประเด็นนี้ เป็นการให้ความช่วยเหลือสังคมจากรัฐ และเป็นกรณีแก้ไข ปัญหาสังคมประการหนึ่ง (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 23 ก.ค.19)

3.4 สัมพันธภาพในด้านความขัดแย้ง มีจำนวน 12 ภาพ เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิด ความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งต่อนโยบายและการแก้ปัญหาของรัฐ ตลอดจน ความขัดแย้งที่มีต่อพฤติกรรม ซึ่งมีประเด็นของความขัดแย้งดังนี้

- ความขัดแย้งอันสืบเนื่องมาจากนโยบายในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของรัฐบาล ได้แก่ กรณีที่รัฐบาลลดการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลเหลือเพียงเดือนละ 2 งวด ซึ่งทำให้มีบุคคลบางกลุ่ม ได้รับผลกระทบของนโยบายนี้ ทำให้คนตามอดขาดรายได้ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็เดือดร้อน เพราะ ทำให้ยอดขายของหนังสือพิมพ์ในวันที่มีการตีพิมพ์ผลของสลากกินแบ่งลดลง ซึ่งผู้ที่เดือดร้อนเหล่านี้ ต่างก็มาร้องเรียนกับรัฐบาล (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 22 มิ.ย. 19/29 ก.ค.19) และความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติในเรื่องความจำเป็นในการส่งเสริม อุตสาหกรรม ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นบ่อเกิดของสภาพแวดล้อมเป็นพิษ โดยที่รัฐบาลไม่มีมาตรการ ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้เพียงพอ ความขัดแย้งอันสืบเนื่องมาจากนโยบายในการกำจัด หาบเร่ แผงลอยของก.ท.ม. ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการค้าขายได้รับความเดือดร้อน และมีการคัดค้าน และความขัดแย้งในเรื่องอื่น ๆ เช่น กรณีการรถไฟแห่งประเทศไทย ของงบประมาณจากรัฐจำนวน 100 ล้านบาท โดยอ้างว่าเพื่อใช้ในการปรับปรุงเพื่อสู้กับรถทัวร์ แต่ในด้านการบริการนั้นแย่มาก ซึ่งควรปรับปรุงที่จุดนี้เป็นอันดับแรก (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 11, 31 พ.ค.19/22, 29 ก.ค.19/ 11, 12 ก.ย.19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 29 ก.ค.19 ชื่อภาพ "แมลงวันเสียดายอาจ" เป็น ความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากนโยบายในการลดการออกสลากกินแบ่งของรัฐบาล และภาพวันที่

11 ก.ย.19 ชื่อภาพ "ซุชกวันนี่" สืบเนื่องมาจากนโยบายในการเร่งสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งภาพดังกล่าว เป็นตัวแทนของความขัดแย้งที่มีต่อนโยบายของรัฐบาล (ดูภาคผนวกหน้า 289,290)

- ความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่กรณีเกิดน้ำป่าไหลทะลักเข้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายราย เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะความสามารถของ รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าได้ หรือกรณีนายตำรวจนำพันคดีสังหารนายตำรวจ ด้วยกัน ซึ่งการสอบสวนเป็นไปอย่างเชื่องช้า หรือกรณีนายตำรวจฝ่ายปราบปรามตั้งตำรวจ หน่วยพิเศษให้ปราบปรามการพนันในที่ต่าง ๆ ซึ่งมองข้ามสลากกินแบ่งของรัฐบาลไป เพราะถือได้ว่าเป็นการพนันชนิดหนึ่งเหมือนกัน (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 7, 10 มิ.ย. 19/17 ส.ค. 19/10, 14 ก.ย. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 14 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "มาละโหยย" เป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิด ความขัดแย้งต่อการแก้ไขปัญหารของรัฐบาล เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 290)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. แนวความคิดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป มีจำนวน 13 ภาพ เป็นแนวความคิดที่ไม่ได้เป็นประเด็นทางการเมือง จะมีลักษณะของการเสนอข่าวที่เกิดขึ้น การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่ประยูร จรรย์วาทษ์ เห็นว่าน่าจะเสนอให้ประชาชนได้รับรู้ (คู่มือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 21, 23, 25, 30 เม.ย. 19/6, 13, 14, 21 พ.ค. 19/25 มิ.ย. 19/20, 21 ก.ค. 19/30 ส.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 21 เม.ย. 19 ชื่อภาพ "โรคแทรก" และภาพวันที่ 14 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "เชื้อเพลิง" เป็นภาพที่แสดงความคิดเห็นที่มีต่อเพื่อนร่วมอาชีพ คือ นักหนังสือพิมพ์ และภาพจากวันที่ 6 พ.ค. 19 ชื่อภาพ "นเรศวรเป็นเจ้ารอเราอยู่" เป็นการเสนอข่าวเกี่ยวกับวันพระราชทานเพลิงศพ ตำรวจ ทหารที่ต่อสู้เพื่อประเทศ เป็นต้น (ดูภาคผนวกหน้า 291)

การตั้งคำถามในเมืองในรัฐบาลชุดที่ 5 ซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี มีแนวความคิดที่สะท้อนผ่านการตั้งคำถามของประยูร จรรย์วาทษ์มากที่สุดได้แก่ แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ซึ่งก็คือ นายกรัฐมนตรี และประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประเด็นของความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนายฯ ในฐานะที่เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ได้ ประเด็นต่อมาได้แก่การลักลอบเข้าเมืองไทยของจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งต่อมาได้กลับออกไป และการกลับเข้ามาบวชของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์สำคัญที่นายกรัฐมนตรี เเชษฐา กรณีสั่งกล่าวก่อให้เกิดการชุมนุมต่อต้าน การจลาจล และมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลจะต้องมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่

แนวความคิดรองได้แก่ แนวความคิดในเรื่องของความมั่นคง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงได้แก่ สภาพภายในสังคมที่มีผู้ละเมิดกฎหมายมากมาย มีการฉ้อโกง ปล้น ซ้ำกันเป็นประจำ และยังมีปัจจัยที่มาจากภายนอกระบบสังคมได้แก่ การรุกรานจากพ.ก.ค. ในทุกภาคของประเทศ เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านการตั้งคำถามของประยูร จรรย์วาทษ์อย่างต่อเนื่องในรัฐบาลชุดนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. การตั้งเมืองในรัฐบาลชุดที่ 6 ของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีจุดต่อเนื่องจาก รัฐบาลชุดที่ 5 คือ หลังจาก นายกรัฐมนตรีต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่กดดันอย่างหนัก กรณีจอมพลถนอม กิติขจรกลับเข้ามาบวชในประเทศไทย ก่อให้เกิดกระแสของการต่อต้าน ซึ่งเป็นการสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล ดังนั้น นายกษ คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชทนแรงกดดันไม่ไหว จึงได้ลาออกในวันที่ 24 กันยายน 2519 แล้วจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ประกอบด้วย ประชาธิปัตย์ ชาติไทย ธรรมสังคมและสังคมชาตินิยม โดยภายในพรรคประชาธิปัตย์เองมีการเปลี่ยนแปลง ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยสองคน ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจอย่างมากจึงลาออกทันทีสองคนคือ นายสมัคร สุนทรเวช เปลี่ยนไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายสมบุญ ศิริธร เปลี่ยนไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีผู้ที่เข้ามาใหม่คือ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เข้ามาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐบาลชุดนี้ได้เผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น ความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ และแรงกดดันจากภายนอกโดยเฉพาะกรณี จอมพลถนอม กิติขจร กลับเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จึงมีวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ตามมา เช่น การชุมนุมประท้วงขับไล่จอมพลถนอม การจลาจลต่าง ๆ เหตุดังกล่าว ทำให้รัฐบาลชุดนี้ มีอายุเพียง 17 วันเท่านั้น คือตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2519 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 โดยที่รัฐบาลชุดนี้สิ้นสุดลง หลังจากพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ยึดอำนาจ และประกาศตั้งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเข้ามาบริหารประเทศแทน อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ มีภาพการตั้งเมืองที่สะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองออกมา ดังนี้

1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคง เป็นเหตุการณ์โดยทั่วไปที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม เช่น การถูกลูกหลงจากการจลาจลต่าง ๆ การถูกจี ปล้น เป็นต้น (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 27 ก.ย. 19/3 ต.ค. 19)

2. แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง มีจำนวน 6 ภาพ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำของรัฐบาลชุดใหม่คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่ การจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่และความไม่สามารถในการควบคุมความประพฤติของลูกพรรคประชาธิปัตย์ได้ (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 1, 26, 27, 30 ก.ย. 19/1, 6 ต.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 25 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "สวยมี๊ๆ" สืบเนื่องมาจากการลาออกของนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 ก.ย. 19 แล้วมีข่าวว่าจะตั้งรัฐบาลใหม่ โดยมีพรรคกิจสังคมเข้าร่วม และภาพวันที่ 1 ต.ค. 19 ชื่อภาพ "คนเล่นมากกว่าคนฟัง" สะท้อนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความวุ่นวายในพรรคคร่อมรัฐบาลและความไม่สามารถของผู้นำในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (ดูภาคผนวกหน้า 292)

3. แนวความคิดว่าด้วยสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจ เป็นเรื่อง

ที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ คือ กรณีรณราชการปายดำ ซึ่งประยูร จรรย์วางษ์ ยังคงยืนยันเจตนารมณ์ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงสีของป้ายเช่นเดิม และกรณีที่ทำหน้ากองทะเบียนกรมตำรวจ จะใช้วิธีการแก้ปัญหาการจราจร คือ ห้ามรถแท็กซี่อายุเกิน 5 ปี และห้ามรถส่วนบุคคลอายุเกิน 10 ปีไว้ในก.ท.ม. (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 2 ก.ย. 19/3, 5 ต.ค. 19)

4. แนวความคิดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป เป็นแนวความคิดที่มีต่อเพื่อนร่วมอาชีพของเขา คือแนวความคิดที่เกี่ยวกับเสรีภาพและจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีการเสนอข่าวอย่างไม่รับผิดชอบต่อสังคม (ดูหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 28 ก.ย. 19/2, 8 ต.ค. 19) ตัวอย่างจากภาพวันที่ 28 ก.ย. 19 ชื่อภาพ "แสงสว่าง!" สะท้อนให้เห็นถึงเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวอย่างไม่รับผิดชอบ (ดูภาคผนวกหน้า 292)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปแนวความคิดหลักและรองที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรยาวัชร์ตามช่วงรัฐบาล

ในแต่ละช่วงรัฐบาลที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาปกครองประเทศในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 นั้น มีแนวความคิดหลักคือแนวความคิดที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมามากที่สุด และมีแนวความคิดรองแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและการเมืองเป็นสำคัญ (Social and Political Context) เพราะว่า การ์ตูนการเมือง เป็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ทางการเมือง ที่บอกว่าช่วงเวลาใดหรือมีเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรยาวัชร์ มีตัวบ่งชี้ (Indicator) ที่เป็นการยืนยันสมมติฐานนี้คือ ในภาพการ์ตูนแต่ละภาพ จะมีการบรรยายเนื้อหาของข่าวและอ้างถึงแหล่งที่มาของข่าว ซึ่งเป็นการยืนยันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น และเขาได้หยิบยกเนื้อหาของข่าวนั้นมาวิพากษ์วิจารณ์ ใส่ความคิดเห็นลงไปซึ่งเป็น "เจตนาารมณ์" ของนักเขียนการ์ตูน แล้วสื่อออกมาเป็นภาพการ์ตูน ดังนั้น จากสมมติฐานที่ว่า การ์ตูนการเมืองเป็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ทางการเมือง จึงสามารถนำมาใช้ยืนยันกับการ์ตูนการเมืองของประยูร จรรยาวัชร์ได้ ซึ่งสามารถแยกให้เห็นแนวความคิดหลักและรองได้ดังนี้

รัฐบาลชุดที่ 1 มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 25 พฤษภาคม 2517 รวมระยะเวลา 7 เดือน โดยประมาณ และในช่วงนี้มีแนวความคิดที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย รวมกัน โดยมีแนวความคิดหลักและรองดังนี้

1) แนวความคิดหลัก ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ซึ่งผู้นำที่มีภาพล้นมากที่สุดได้แก่ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายาก ในฐานะผู้บริหารต้องหาทางแก้ไขโดยเร็ว

2) แนวความคิดรอง ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวม เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เช่น ภาวะเงินเฟ้อของแพง สินค้าอุปโภค บริโภคขาดแคลน การฉวยโอกาสในการกักตุนสินค้า ซึ่งเป็นภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากที่ระบบการเมืองมีการเปลี่ยนแปลง

รัฐบาลชุดที่ 2 มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม 2517 ถึงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2518 รวมระยะเวลา 9 เดือน

โดยประมาณ โดยมีภาพการ์ตูนการเมืองที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเพียงฉบับเดียวและมีแนวความคิดหลักและรองที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองดังนี้

1) แนวความคิดหลัก ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาของสังคม ซึ่งประเด็นหลักที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมาได้แก่ การละเมิดการศึกษาของเยาวชนได้แก่นักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนช่างกล นักเรียนอาชีวะ ที่มีความสามารถในการผลิตอาวุธร้ายแรงคือระเบิดขวด โดยนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการตีกันระหว่างสถาบัน มีการขว้างปาใส่รถเมล์ ซึ่งทำให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบไปด้วย ปัญหานี้เป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้

2) แนวความคิดรอง ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง และสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านการใช้อำนาจ แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ได้แก่ แนวความคิดที่มีต่อ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี และประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประเด็นการรื้อถอนทรัพย์สินของอดีต 3 ทหารชาย เพราะเกิดความขัดแย้งกับสถานะติบัญญัติ ซึ่งเป็นความขัดแย้งในกรณีที่รัฐบาลไม่กระทำตามมติของสภานิติบัญญัติในการให้รัฐบาลยึดทรัพย์สินภายใน 30 วัน ซึ่งประเด็นนี้ ไม่สามารถตกลงกันได้ แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม ได้แก่ กรณีของรถราชการป้ายดำ ซึ่งมีสีของป้ายเหมือนกับสีของรถเอกชน ทำให้ข้าราชการนำไปใช้ส่วนตัว และไม่มีใครตรวจสอบได้

รัฐบาลชุดที่ 3 มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 ถึงวันที่ 13 มีนาคม 2518 รวมระยะเวลา 1 เดือนโดยประมาณ ซึ่งมีแนวความคิดหลักและรองดังนี้

1) แนวความคิดหลัก ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐบาลและสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับสังคมในด้านความขัดแย้ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลนั้น เป็นแนวความคิดในเรื่องเสถียรภาพของรัฐบาล เนื่องจากในช่วงนี้ รัฐบาลยังไม่ได้รับการรับรองจากสภาฯ อย่างเป็นทางการ และแนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง ได้แก่ ความขัดแย้งในด้านนโยบายต่าง ๆ

2) แนวความคิดรอง ได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้อกับผู้นำทางการเมือง และผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะหลังจากที่รัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากสภาฯ ในการแถลงนโยบาย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ จึงเป็นแกนหลักในการจัดตั้งรัฐบาลแทน จึงมีภาพการ์ตูนล้อเลียนมากที่สุด

รัฐบาลชุดที่ 4 มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2518 ถึงวันที่ 19 เมษายน 2519 รวมระยะเวลา 13 เดือนโดยประมาณ มีแนวความคิดหลักและรองดังนี้

1) แนวความคิดหลัก ได้แก่ แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ผู้นำที่มีภาพลือมากที่สุดได้แก่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดได้แก่ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสังคมโดยรวม ได้แก่ การรุกรานจากพ.ก.ค. ตลอดจนการละเมิดกฎหมายของคนในสังคม เช่นการจี้ ปล้น ฆ่า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ เป็นปัญหาของผู้นำทางการเมืองในที่ต้องเร่งหาทางแก้ไขในช่วงนี้

2) แนวความคิดรอง ได้แก่ แนวความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม ซึ่งเป็นภัยที่มาจากภายนอกระบบสังคม ได้แก่ การโจมตีจากพ.ก.ค. ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงโดยรวม

รัฐบาลชุดที่ 5 มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2519 ถึงวันที่ 24 เมษายน 2519 รวมระยะเวลา 5 เดือนโดยประมาณ ซึ่งมีแนวความคิดหลักและรองดังนี้

1) แนวความคิดหลักได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง ผู้นำที่มีภาพลือมากที่สุดได้แก่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี และประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัญหาของความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ เป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมพรรคได้ และอีกประเด็นหนึ่งได้แก่ การกลับเข้ามาบวชของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลชุดนี้เป็นอย่างมาก

2) แนวความคิดรองได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม ในช่วงนี้มีประเด็นหลักอยู่ 2 ประการ ได้แก่ การโจมตีจากพ.ก.ค. และการทำร้ายกันเองของคนในสังคม ได้แก่การจี้ ปล้น และยุคนี้อิทธิพลบวมบวมมาก

รัฐบาลชุดที่ 6 มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะเวลาที่เข้ามาปกครองประเทศตั้งแต่ 25 ก.ย.2519 ถึง 6 ตุลาคม 2519 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 17 วัน ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มีอายุสั้นที่สุด มีแนวความคิดหลักได้แก่ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง เป็นวิกฤตการณ์ที่ผู้นำเผชิญ ได้แก่ การชุมนุมต่อต้านของนักศึกษาในการขับไล่จอมพลถนอม

ให้ออกนอกประเทศ เป็นวิกฤตการณ์ที่นำการเมืองไทยไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ

แนวความคิดหลักและรองดังกล่าวข้างต้น มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในช่วงวันที่ 14 ตุลาคม 1516 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นช่วงที่สภาพทางสังคมและการเมืองของไทย มีความผันผวนมากที่สุด เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองของ ประยูร จรรย์วางษ์ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เป็นประจำทุกวันในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ข้อสังเกตในการวาดภาพการ์ตูนของประยูร จรรย์วางษ์

- 1) เริ่มวาดภาพการ์ตูนในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเขาถือว่าเป็นช่วง "ท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ" ในวันที่ 21 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นการเล่าประวัติของตนเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการเขียนการ์ตูนการเมืองในแต่ละช่วงรัฐบาลว่าถูกอำนาจของรัฐบีบบังคับอย่างไร และหมดช่วงนี้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2519
- 2) ลักษณะของภาพการ์ตูน เป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตีพิมพ์ลงหน้า 1 ในหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย และตีพิมพ์ลงหน้า 3 ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในภาพการ์ตูน 1 ภาพ ประกอบไปด้วย เนื้อหาของเหตุการณ์ คือ ข่าวและแหล่งที่มา ชื่อภาพการ์ตูน ส่วนที่เป็นลายเส้นหรือตัวการ์ตูน ในแต่ละอาทิตย์ จะมีการสรุปขยอเหตุการณ์ในรอบสัปดาห์ ซึ่งมีหลายเหตุการณ์อยู่ในภาพเดียวกัน กรอบของการ์ตูนจะมีขนาดใหญ่กว่าปกติ และจะมีรูปการ์ตูนของผู้เขียนอยู่ในรูป และเริ่มเปลี่ยนเป็น กลอนการเมืองประจำอาทิตย์ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2518 ในรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และเปลี่ยนมาเป็นสรุปเหตุการณ์ในรอบสัปดาห์เช่นเดิมในวันที่ 23 พฤศจิกายน 2518 ในรัฐบาลชุดเดิม
- 3) เริ่มชูป้าย "รกรากการป้ายดำไม่เป็นธรรมแก่สังคม" ในวันที่ 7 ธ.ค.2516 ในรัฐบาลของ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และหยุดชูป้ายเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2518 ในรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะมีการนำเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาแก้ไข และกลับมาชูป้ายใหม่อีกครั้ง เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2519 ในรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เพราะรัฐบาลชุดนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น ลักษณะของการชูป้าย จะเป็นภาพของผู้เขียนการ์ตูน ยืนถือป้าย ในกรอบการ์ตูนประจำสัปดาห์
- 4) ในวันสำคัญต่าง ๆ ของไทยก็จะมีภาพการ์ตูนที่เกี่ยวกับวันนั้น ๆ เช่นการ์ตูนวันสงกรานต์ การ์ตูนวันขึ้นปีใหม่ การ์ตูนวันฉัตรมงคล การ์ตูนวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯลฯ

5) ลักษณะเด่นของผู้นำทางการเมือง

- ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีสัญลักษณ์ประจำตัวคือ สวมชุดโขน
- ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช " " สวมชุดถากี คาบหรือถือโป๊ป
- นายสัญญา ธรรมศักดิ์ " " มีผ้าขาวสะพายบ่า เหมือนผู้ทรงศีล
- พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ " " คาบชิการ์
- พลเอกทวี จุลทรัพย์ " " มีผลทุเรียนห้อยอยู่ที่กางเกง

6) สัญลักษณ์อื่น ๆ

- แมว หมายถึง ผู้รักษากฎหมายหรือผู้พิทักษ์ ผู้ปกป้องสังคม
- หนู " มารสังคม ก๊วยสังคม
- คิงคองถือกระบอง " กฎหมู่ การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม ความป่าเถื่อน
- ผี " โรคภัยต่าง ๆ เช่นอหิวาต์ ไข้รากสาด บิด ฯลฯ
- เสือ " ยี่ปี่หวายหลวง
- นกแร้ง " ศัตรูที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ
- เบ็ดตกถอนขน " การถูกรูดรีดภาษี
- สุนัขจิ้งจอก " การข่มขู่ การทำร้ายผู้ที่อ่อนแอกว่า
- ไม้กระบอง " อำนาจเผด็จการ
- ต้นไม้ " ระบอบการเมือง
- ชายฉกรรจ์ " มติมหาชน
- แปะ " ผู้ที่ถูกกดขี่
- นก " นักหนังสือพิมพ์
- หมูป่า " ผ.ก.ค.
- ม้า " นโยบายของรัฐบาล, รัฐบาลผสม ฯ
- จระเข้ " จราจล,พลังเจียบ ฯ

สัตว์อื่น ๆ ได้แก่ สัตว์ประหลาด เต่า กระต่าย ยุง ปลา มด ลูกแกะ
ตัวเงินตัวทอง ช้าง หมู

ลักษณะเด่นของนักศึกษา คือ ผมยาว ใส่รองเท้ายาว สะพายย่าม

ลักษณะเด่นของชวานาชาย คือ ใส่อบ ใส่เสื้อม่อฮ่อม ใส่รองเท้ายาว มีผ้าขาวม้าคาดเอว

ลักษณะเด่นของชวานาหญิง คือ ใส่อบ ใส่เสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุงหรือโจงกระเบน

7) ชื่อภาพที่นำมาจากเพลง โดยมีโน้ตเพลงประกอบ

- "น้ำมันขาดแคลน คุยกับแฟนก็ต้องปิดไฟ"
- "ลักรวมวงตาย" (รักเมืองไทย)
- "อารมณ์เสียอย่าปล่อยให้เสีย"
- "ไม่รักนี่แล้วน้องจะรักใคร"
- "บ้านอยู่ติดติดกัน เขตรั้วกันเราไว้"
- "กรรม ของคุณแท้แท้ "
- "อย่าซุบซิบบอกใคร"
- "ตื่นเกิดชาวไทย"
- "ตาไม่ต้องมองตา รู้สึกเสียช้ำหัวใจ"
- "พบอะไรขวางหน้า เราจะฝ่าฟันไป"
- "ไปด้วยกัน จมด้วยกัน เลือดสุพรรณเอ๋ย"
- "ฝนตกบ้านน้อง เสียงฟ้าร้องถึงบ้านพี่"
- "ไทย ๓๓๓ ยิ่งใหญ่ ชโย"

8) ชื่อภาพที่นำมาบทประพันธ์เรื่องรามเกียรติ์

- ตอน ชมนก
- ตอน เยี่ยมวิมาน
- ตอน ฉลองยุค
- ตอน นิ้วเพชร
- ตอน สุครีพถอนต้นพญารัง

9) เริ่มเขียนการ์ตูนโดยมีคำว่า "กลียุค" อยู่ที่ขอบล่างด้านขวา เมื่อวันที่ 19 ส.ค. 18 ถึงวันที่ 14 ก.พ. 19 ในรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

10) ลักษณะที่โดดเด่นในการวาดภาพการ์ตูนของประยูร จรรย์วาทน์ มีลักษณะของการวิจารณ์การเมืองอย่างเป็นกลาง ใครทำดีก็ชม ใครทำไม่ดีก็ติและเสนอแนะในสิ่งที่ถูกที่ควร และเป็นผู้ที่วิจารณ์การเมืองโดยประกาศว่าจะไม่ลงมาเล่นการเมืองอย่างเด็ดขาด มีลักษณะที่คัดค้านต่อผู้ที่ลุ่มหลงในนโยบายมุ้งทุกรูปแบบ คัดค้านต่อผู้ที่มกมายในไสยศาสตร์ และที่สำคัญที่สุดคือเทอคณในสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง

11) ประเด็นในเรื่องของการรณรงค์ (Campaign) ประการหนึ่งที่เขาเรียกร้องมาตลอด ได้แก่ ความซราภาพและความอ่อนแอของกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานและเรื้อรังมานาน เพราะว่ากฎหมายเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการละเมิดกฎหมายของคนกลุ่มต่าง ๆ กันอยู่เสมอ ซึ่งประยูร จรรย์วาทน์ ได้วาดภาพการ์ตูนที่เกี่ยวกับ ความซราภาพ ความอ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพ ตลอดจนการละเมิดกฎหมายของคนในสังคมอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญที่สุดได้แก่ การรณรงค์ให้มีการเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อกฎหมายบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง จะเห็นได้ว่า ในเรื่องของการรณรงค์นั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญได้แก่

11.1 รณรงค์เพื่อให้ประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องบางอย่างที่เป็นหลักที่สำคัญของสังคมและของบ้านเมือง

11.2 เป็นการชี้ให้เห็นว่า กฎหมายเป็นเรื่องหลักที่สำคัญที่สุดในการจรรโลงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย